

Raamatukogu

ISSN 0235-0351

- * Kunstiraamatukogu – kellele ja milleks
- * ISE andmebaasi kaitseks
- * Suhtekorraldus rahvaraamatukogus

1/2003

RRK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

1/2003

Toimetuse kolleegium:

MALLE ERMEL
MALL KAEVATS
GERDA KOIDLA
AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
ILME SEPP
TIIU VALM
ANNE VALMAS

Tegevtoimetaja/*Editor* ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Toimetaja ELLEN ARNOVER
Makett: KERSTI TORMIS
Kaanefoto: TEET MALSROOS
RR-i kunstide teabekeskus. Kunstisaal.
2002

Address/Address:

15189 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
«Raamatukogu» toimetus
tel. (372) 630 7128
faks (372) 631 1410
elektronpost: enerk@nlib.ee
koduleht:

<http://www.nlib.ee/anded/rk/indexrk.html>
<http://www.nlib.ee/anded/rk/finindexrk.html>

ISSN 0235 - 0351
Ilmub 6 korda aastas
Kultuuriministeeriumi toetusel

Hea inimene, ükski punkt ei pea olema viimane. Nii tahan minagi sekkuda raamatukoguhoidjate imagojuttu. Eelmises numbris ilmunud Marju Risti vaatenurgast õhkus kindlameelsust ja nõudlikkusest. See meeldis kui positiivne aastalõputekst, mis aga ei tähenda, et minu pilk ei näe asju teisiti. Lisaks sundis pead kätte vahele haarama kultuuriministri artikkel "Eesti Päevalehes" (18. dets.), kus ta minu arvates heidab meile ette palka – töötasu, lisades, "et kultuuri areng ei sõltu ainult palkade kasvust ja tasemest. Ka keskkond, milles kunsti luuakse, esitatakse ja säilitatakse, on erakordselt tähtis." Muidugi ei sõltu suurel määral, ent paraku väärtustab kultuurikeskkonda – mõtle ühiskonda – ka kultuurirahvas. Nende nägu ja tegu ja suhtumine ilmestab riigi üldvaadet rohkem kui arvata soovitakse. Me võime üsna lihtsalt kultuuriministreid vahetada, ametnikke kõrvale heita, aga inimesi, kes kannavad meie kultuurimõtet edasi, pole isegi kõige vingematel poliitikutel jõudu kõrvale lükata. Ühiskond ei tule nendeta toime. Kultuuri sünd on mõistatuslik ja ettearvamatu ning loojaid pole sugugi varnast võtta. Nõnda kui inimesi, kes vahendavad seda rahvale. Kui kolleeg Marju kordab varakapitalismi üht põhimõtet, et õnnetuid ei armastata, siis ta osutab ühtlasi Eestis kujundatavale ühiskondlikule arvamusele ja minu meelest ei tohiks kultuuriinimesed seda süvendada. Kultuur ei sünni rahatähtedest, küll aga vajab neid kultuuris ja kultuurist elav inimene eneseväärikaks eksisteerimiseks, millest omakorda sõltub kultuuri jõudlus. Ka näib mulle, et praegu ei suuda veel kõik raamatukoguinimesed rökata õnnest ja rahulolust, sest ka siin on kujunemas hierarhia, ka meie suhtumine üksteisesse vajaks poleerimist. Üks raamatukogu oleks nagu teisest olulisem, mõnigi kõrgelt jagatud raamatukogundusotsus on jäänud täitjatele mõistematuks. Väiksematest, isegi suurematest juhtidest on ühed kuidagi tähtsamad kui teised, mõni töö tulemuslikum või väärtuslikum vaid ametikoha tõttu. Ometi pole üksikroll raamatukogunduses eriti tähtis, peaksime ju teenima võrdselt oma muusat, st. kultuuri. Sõnaselgemalt öeldes – raamatukogundust! Ja sellest tunnistamist vajavast ebavõrdsusest algabki õnne ja vapruste teekond meie erialal, sellest tulenevad palga või palgakese numbrid, positsioon raamatukogus, sellest tuleneb kohati valulik võitlus oma parema positsiooni pärast. Sellest algab suhtumine meisse ja meie suhtumine üksteisesse ja riiki. Kuigi võrdsust pole ilma peal olemas, ei tuleks ebavõrdsust veel iseenesestmõistetavalt taluda. Need, kes on sattunud mingil põhjusel "tagahoovi", ka ametialaselt, vajavad mõistmist ja kaitset. Ka nemad vajavad tunnustust, ja mul pole häbi lisada, et palka. Ka nemad tahavad olla õnnelikud.

Maire Liivamets

SISUKORD

■ AVAVEERG	
Aeg on arutamiseks küps	Krista Talvi 4
■ KUNSTIRAAMATUKOGU	
Kunstiraamatukogu – kellele ja milleks?	Katre Riisalu 5
Kunstiakadeemia raamatukogu eile, täna, homme	Elvira Mutt 8
Eesti Kunstiraamatukogude Ühenduse tegevusest	Mari Sibul 9
Kunstiraamatukogud Läänemere regioonis	Mari Sibul 11
■ RAHVUSLIK INFOPOLIITIKA	
Ikka ISE: artiklite bibliograafilise andmebaasi ISE kaitseks	Toomas Schvak 12
■ ARENDUSTEGEVUS	
Töö tulemuslikkuse hindamine	Anu Nuut 13
■ RAAMATUKOGU TURUEDUKUS	
Suhtekorraldus rahvaraamatukogus	Ele Koitmaa 17
■ RAHVARAAMATUKOGU	
Töölisraamatukogud iseseisvas Eestis	Piret Lotman 19
■ * * *	
2002. aastal Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakonna lõpetanud	21
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS	23
■ JUTUTUBA	
Ootan suuremat ühistööd! : vestlus Ivi Tingrega	Maire Liivamets 26
■ KÜSI JULGESTI!	
Hele-Mai Truuts, Sirje Tarvis, Ulvi Heinmaa ja Mall Köpp arutlevad erialajakirja "Raamatukogu" tähenduse üle	28
■ MEENUTAME	
Helene Johani – 100	
Meenutavad Vaime Kabur, Konrad Kikas, Tiiu Valm ja Mai Eha	30
■ KREUTZWALD 200	
Elutööks Kreutzwaldi mälestuse jäädvustamine	Virve Ots 33
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING	
F. Puksoo päev	Ene Riet 36
Kooliraamatukoguhoidjaid huvitab elektrooniline laenus	Külli Kose 37
■ SÕNUMID	
Juhan Peegel kuulutas välja Kreutzwaldi aasta	Ellen Arnover 38
EAR esitles retrospektiivse rahvusbibliograafia uusi köiteid	Tiina Aasmann, Sirje Lauring Vaska 39
Õnnitleme: Hans Jürman 80	
Konrad Kikas 75	
Heino Raim 70	
Mälestame: Mari Kalvik	
■ "RAAMATUKOGU" KOONDSISUKORD 2002	40
■ SUMMARY	43

AEG ON ARUTAMISEKS KÜPS

KRISTA TALVI

ERÜ juhatuses esinaine

2003. aasta toob mitu olulist tähtpäeva: tähistame Kreutzwaldi 200. sünniaastapäeva, Eesti riik ja Eesti Rahvusraamatukogu saavad 85-aastaseks, Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus 70, Tartu Linna Keskraamatukogu 90.

Ka meie kutseühendus – Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing tähistab koos ajakirjaga “Raamatukogu” oma 80. aastapäeva. ERÜ-l täitub ka 15 aastat taasasutamisest. On tõesti suur rõõm, et raamatukoguhoidjaid ja infotöötajaid liitev organisatsioon tegutseb endiselt elujõuliselt.

Viieteistkümne tegutsemisaasta jooksul on liikmeskond olnud muutuv. ERÜ taasasutajaid oli 9. juunil 1988 191, järgmise aasta alguseks kasvas liikmete arv juba üle 500. Aastate jooksul on olnud eemalejääjaid ja juurdetulijaid, praeguseks on liikmete arv tõusnud 714-le.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing on püüdnud täita oma kolme põhikirjalist ülesannet: arendada raamatukogundust, tõsta raamatukoguhoidjate kutseoskusi, kaitsta raamatukoguhoidjate kutsehuvisid. Meie tegemisi on hinnatud erinevalt ja loodetavasti kõneldakse ERÜ positsioonist ja eksisteerimisvajalikkusest – ka tulevikust – sel aastal veelgi. On selge, et oma tööd võib ja saab alati paremini korraldada.

Raamatukoguhoidjaga seonduv, meie elukutse väärtustamise, erialahariduse jm. küsimused on olnud ERÜ vaateväljas taasasutamisest alates. Koos Kultuuriministeeriumiga rajasime täienduskoolituse süsteemi ja seadsime sisse kutseeksami, et anda meie elukutsele suuremat kaalu. Välja on töötatud ka hea tava nõuded – meie eetikakoodeks. Praegu moodustatakse vastavalt kutseeadusele erialade kutse-nõukogusid. Loodame, et meie algatusel valitsuse korraldusega loodud raamatukoguhoidjate kutse-nõukogu töö tulemusena valmib raamatukoguhoidja kutsestandard, sest kutse-nõuetega on tegeldud juba peaaegu kümme aastat. Oleme juhtinud pidevalt tähelepanu raamatukoguhoidja madalale töötasule ja ka eelmisel aastal esitasime kultuuritöötajate ametiliidule soovitavaid palgamäärad koos lisaraha vajadusega. Kahjuks ei täitu meie soovid nii ruttu kui igatseme, aga järjekindlus peaks kord eesmärgile

viima. Võib-olla on ka ERÜ-l väike teene selles, et kohalike omavalitsuste alluvuses olevad raamatukogud võivad 2003. aastal loota keskmiselt kuni 15-protsendisele palgatõusule.

Teatavasti moodustavad ERÜ struktuuri sektsioonid, toimkonnad, töörühmad, kus tegutseb üle kaheksa aktiivse raamatukogutöötaja. Neile lisanduvad usaldusisikud maakondade-linnade piirkondlikes ühendustes ja suuremates raamatukogudes. Raamatukogudevahelise koostöö soodustamine ongi ERÜ tegevuse üks eesmärgi. Selle väljundiks on ka möödunud aasta detsembris ERÜ juurde moodustatud teadus- ja erialaraamatukogude direktorite ümarlaud, mis peaks kujundama eri ministeeriumide haldusalas olevate raamatukogude ühisplatvormi.

Koostööd tehakse nii Eestis kui välismaal, ERÜ on esindatud IFLA-s. Ühingul on oma traditsioonid. Iga nelja aasta tagant toimub Eesti raamatukoguhoidjate kongress, oodatud on kõnekoosolekud. Populaarsete raamatukogupäevade korraldamine kulgeb lodusalt, uued ideed leiavad aina uusi lahendusi ja kaasalööjaid jätkub. Igal aastal anname parimatest parimatele aasta- ja teenetepreemiat, juba teist aastat nimetame parima maaraamatukoguhoidja igas maakonnas. Tänu tublidele abilistele on ilmavalgust näinud 13 ERÜ aastaraamatut.

Kohati näitab ERÜ liikmete ind raugemismärke. Inimesed hakkavad muutuste virvarrist, pidevast raha otsimisest ja selle lugemisest ning turumajanduse rangetest jaotuspiiridest väsima.

Ometigi ei saa ükski organisatsioon toimida ainult missioonitundest. ERÜ tegevuse on võimaldanud Kultuuriministeeriumi iga-aastane rahaline toetus ürituste korraldamiseks ja kirjastamiseks ning viimastel aastatel ka Haridusministeeriumi toetus kooliraamatukogude sektsioonile. Mitu raamatukogu, eriti Eesti Akadeemiline Raamatukogu ja Eesti Rahvusraamatukogu, on ühingu tegevust suuresti toetanud, lisaks muidugi iga liige omal viisil. Raamatukogunduses valitsev rahanappus sunnib ERÜ-d otsima uusi lahendusi, sest riigilt saadu ja liikmemaksudest laekuvaga ei majanda ühing end ära. Loodetavasti ütlevad siin sõna sekka kõik raamatukogud.

KUNSTIRAAMATUKOGU – KELLELE JA MILLEKS?

**RR-i
kunstide teabekeskuse
näitel**

KATRE RIISALU
keskuse juhataja

Seepärast esitab juhatus aasta-koosolekule küsimuse põhikirja muutmisest, et kaasata ka kollektiivliikmeid, kelleks saavad olla juriidilised isikud.

Praegu on neid vaid kolm – Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus ja Eesti Hoiuraamatukogu.

Ehk peaksime kõik koos tegema suurt selgitustööd, et ERÜ liikmeks astuksid ülikoolid, rakenduskõrgkoolid, üldhariduskoolid? Miks mitte ka omavalitsused?

Teine võimalus on muuta põhikirjalisi eesmärke ning muutuda kutseühingust seltsiliikumist arendavaks organisatsiooniks, kuid sedagi ei saa teha rahata.

Viisteist aastat on ERÜ suutnud sektsioonide, toimkondade ja töörühmade kaudu, büroo ja ühiskondlikult töötava juhatusesega palju korda saata. Iga tagasimineki piirab igapäevatööd ja uusi algatusi.

Meil tuleb vastata küsimusele, kas ja mida me peame ERÜ tegevuses muutma, sest koos ühiskonna ja raamatukogunduse muutmiseega tahab muutuda ja areneda ka ühing.

Samaaegselt tahame riigile meelde tuletada, et ka tema peab hea seisma raamatukogude eest.

Oleme püüdnud jõudumööda appi tulla siis, kui on vaja olnud seista raamatukogude ja raamatukoguhoidjate huvide, eelarveraha (teavikud, palgad jm.) eest, ebamääraste muutuste eest ja võtnud sageli tule enda peale.

Küll oleks tore, kui igaühes meist tekiks rohkem kodanikujulgust oma seisukohti välja öelda ja seista oma õiguste eest. Nõnda kui on meie ühisasi otsida kontakte valitsusametnikega, Riigikogu liikmetega, koostada märgukirju ja avaldada oma poolt ja vastu seisukohti.

On aeg koos arutada meie kutseühingu tuleviku üle. Tegevuse tulemuslikkus saab peituda ainult ühtsuses, ennekõike raamatukogude, raamatukoguhoidjate ja ühingu koostöös.

Ootame, et iga raamatukoguhoidja, olenemata sellest, kas ta on ERÜ liige, jagaks meiega oma mõtteid ja soove.

Mida kujutab endast kunstiraamatukogu ja kes on kunstiraamatukogu kasutajad?

Need küsimused esitasin endale, kui kümme aastat tagasi alustasin tööd Rahvusraamatukogus uues struktuuriüksuses nimega kunstide teabekeskus.

1992. aastal uude raamatukoguhoonesse kolides koondati kaudu ühele korrusele üheks suureks osakonnaks. Tervikliku keskuse loomise eesmärk oli pakkuda lugejatele kunstide alal kompleksset teenindust.

Tol ajahetkel omasin küll mõningast töökogemust raamatukogus, kuid kunsti- ja muusikaosakond olid minu jaoks jäänud salapäraseks. Nii olengi püüdnud enda jaoks lahti mõtestada kunstiraamatukogu olemust ja tahaksin saadud teadmisi jagada RK lugejaga.

Kes on kunstiraamatukogu kasutajad?

Aeg-ajalt puutun kokku arvamusega, et kunstisaal (ja ka kunstiraamatukogu) on midagi meelelahutuslikku ja mõeldud eelkõige vaba aja veetmiseks. Et saali või raamatukogu külastatakse eelkõige ilusate piltidega raamatute ja ajakirjade lehitsemiseks tähtsamate toimingute vahel.

Tegelik elu ja igapäevane praktika näitavad aga muud. Aastas külastab Rahvusraamatukogu

kunstisaali veidi üle 20 000 lugeja. Kasutajaskonda aastate lõikes analüüsid selgub, et kunstisaali külastavad põhiliselt tegevkunstnikud, kunstiõpetajad, kõrgkoolide õppejõud, kirjastuste ja ajakirjade toimetajad. Suure osa külastajatest moodustavad Tallinna Pedagoogikaülikooli, Eesti Kunstiakadeemia üliõpilased, samuti süvendatult kunsti õppivad gümnaasiumide ja keskkoolide õpilased.

Nagu näitas 1999. aasta detsembris turu-uuringute firma Saar & Poll läbi viidud lugejauuring Rahvusraamatukogus, Kunstiakadeemia ja Muusikaakadeemia raamatukogus, kasutatakse kunsti- ja muusikaraamatukogudes eelkõige erialast kirjandust, teatmeteoseid, andmebaase-katalooge. Samast uurin- gust selgus, et kunstiinfo tarbija jaoks ei ole Rahvusraamatukogu kunstisaal populaarne mitte aja- viitmiskohana, vaid hinnatud just oma kogude poolest. Seega on kunstiraamatukogu kasutaja eel- kõige professionaal.

Mida kujutab endast kunstiraamatukogu?

Kunstiraamatukogu, nagu ükskõik millise teise erialase raamatukogu, kujundamine on pikk ja vaevaline protsess. See eeldab aastakümnete pikkust süsteemset ja järjepidevat tööd.

Rahvusraamatukogus hakati

kunstiga seonduvat komplekteerima juba 1950/60-ndatel aastatel. Just siis pandi alus mitmele kultuurilooliselt väärtuslikule ja sisult unikaalsele kogule.

Originaalgraafikast on huvipakkuvad rikkalik, ligi 17 000 raamatumärgist koosnev eksliibrisekogu ning ligi 700 eesti raamatute tehtud originaalillustratsioonide kogu. Nii on kogudes esindatud Ott Kangilaski, Evald Okase, Henno Arraku, Peeter Ulase, Vive Tolli, Jaan Tammsaare, Edgar Valteri, Günther Reindorfi, Viive Noore, Tiina Reinsalu, Ilmar Torni, Heino Kersna jpt. looming.

1945. aastast regulaarselt saabuv sundeksemplar pani aluse plakatikogule, mis sisaldab üle 12 000 plakati ning annab tervikliku ülevaate eesti plakatikunsti arengust viimaste aastakümnete jooksul.

Postkaardikogus (üle 56 000 kaardi) on esindatud eesti postkaardi saja-aastane arengulugu.

Kirjandusel on vaieldamatult raamatukogus oluline koht. Eesti-keelse kunstikirjanduse kõrval on määravaks võõrkeelse kirjanduse valik ning erialaste ajakirjade esindatus. Viimastel aastatel saabub kunstisaali keskmiselt 400–500 uut eesti- ja võõrkeelset raamatut, võõrkeelseid ajakirju on tellitud ligi 70 nimetust. Arvuliselt saame raamatuid ligi kümme korda vähem kui Nõukogude perioodil. Tol ajal oli kunstikirjanduse komplekteerimine raamatukogus üks olulisi prioriteete ning nii pandi alus tänasele kogule. Kuid siis polnud võimalik pöörata suurt rõhku sisulisele valikule, võõrkeelse kirjanduse komplekteerimine rajanes ainult välisvahetusel Ida-Euroopa riikidega.

Kuid just võõrkeelse kunstikirjanduse komplekteerimisel on raamatukogus viimastel aastatel toimunud olulised muutused. Määravaks sai siin Paul Getty Fondi 1996. aastal eraldatud stipendium 50 000 dollari ulatuses, mis võimaldas esmakordselt süstemaatiliselt hankida tänapäeva arhitektuuri- ja kunstiteoreetilisi tekste ning olulisi kunstiajaloo

RR-i kodulehel avatud teemavärava kunsti lingi alt leiab uurija usaldusväärset kunstiteavet sisaldavad portaalid, veebiajakirjad, elektrooniliselt kättesaadavad teatmeteosed ja kunstiorganisatsioonide kodulehed. Fotod: Teet Malsroos

tähtteoseid. Seni olid kättesaadavaks jäänud autorid Ernst Gombrich, Rosario Assunto, Conrad Fiedler jt.

Kirjanduse valiku teostas spetsialistidest komisjon ning see oli esmakordne katse kasutada kogude täiendamisel väliseksperptide abi. Komisjon koosnes nimekatest Eesti kunstiavalikkuse esindajatest: Jaak Kangilaski, Mart Kalm, Sirje Helme, Tiina Abel ja Karin Hallas.

Kokku telliti üle 1300 raamatu. Valik hõlmas uuemat teatmelist ning peamiselt 20. sajandi kunstivoolude ja -suundumiste kunsti- ja kultuurifilosoofilist tausta avavat kirjandust.

Getty Fondi finantseerimisel saabus ka esimene kunstialane andmebaas *Bibliography of the History of Art*. Tegemist on maailma ühe tunnustatuima bibliograafilise andmebaasiga CD-ROM-il, mis koondab aastatel 1973–2001 ilmunud artiklid ja raamatud kunstist ja kunstiajaloo, hõlmates eri riikide uurimusi antiikkunstist tänapäevani.

Nii võib väita, et Getty Fondi eraldatud stipendium täitis tunduvalt laiemat rolli, kui esmapilgul võiks arvata ning andis tõuke mitmele olulisele muutusele Rahvusraamatukogu kunstisaalis. See, et kunsti- ja arhitektuurialase kirjanduse muretsemiseks ühte

Eesti suuremasse kunstiraamatukokku kaasati kunstiavalikkus, oli uus lähenemine komplekteerimistöös.

Seda suunda on viimastel aastatel jätkatud, tihedad on kontaktid kunstiteadlastega Tartu Ülikoolist ja Eesti Kunstimuuseumist. Samas andis mainitud projekt ka esmakordselt võimaluse kasutada üht maailma arvestatavamat andmebaasi kunsti alalt.

Elektroonilised andmebaasid

1990-ndate aastate keskepaigast alates on kunstiraamatukogu funktsioonid tunduvalt avardunud. Olemasolevate kogude kõrval on laienenud elektrooniliste andmebaaside kasutamine. Lisaks eespool toodud CD-ROM-andmebaasile on Rahvusraamatukogus kättesaadav **Art Index** (<http://firstsearch.uk.oclc.org/>). See on kord kuus täiendatav sidusandmebaas, kust leiab viiteid maailma juhtivates kunstiajakirjades ilmunud artiklitele alates 1984. aastast. Universaalse teemaatikaga andmebaasid **EBSCO** (<http://search.global.epnet.com>) ja **ProQuest** (<http://www.umi.com/pqdauto>) vahendavad ka täistekste. Neis on lisaks kunstisaali regulaarselt tellitud 70 ajakirjale võimalik elektrooniliselt lugeda veel ligi 50 kunstiajakirja.

Igapäevaseks on muutunud interneti kasutamine. Et ka siin

pakkuda korrastatud informatsiooni, on Rahvusraamatukogu kodulehel avatud teemavärv (<http://bluebox.nlib.ee/lingid/>).

Kunsti lingi alla on koondatud usaldusväärset kunstiteavet sisaldavad portaalid, veebiajakirjad, elektrooniliselt kättesaadavad teatmeteosed ja olulisemate kunstiorganisatsioonide koduleheküljed. Rahvusraamatukogu kodulehelt on kättesaadav ka internetipõhine bibliograafiline andmebaas ISE (<http://ise.nlib.ee/>), kust leiab eesti ajakirjanduses ilmunud artiklid. Kunstidega seonduv on koondatud üheks teemaplokiks – Teater. Film. Kunst. Muusika. Nii on suur osa kunstialasest informatsioonist kättesaadav juba interneti teel.

Kui lisada siia ka RR-i kodulehel käivitunud e-teeninduse projekt, mille kaudu võib elektronposti teel esitada päringuid ning Eesti teadusraamatukogusid ühendav elektronkataloog ESTER, kust leiab eestikeelse kunstikirjanduse ning viimase kümne aasta jooksul RR-i saabunud võõrkeelse kirjanduse, siis saab märkimisväärsele hulgale küsimustest vastused ilma raamatukokku tulemata.

Kuid üha laienevate võimalustega maailmas on raamatukogudel oma traditsioonidega täita siiski oluline roll, pakkudes elektroonilise informatsiooni kõrval ka trükitud kujul ilmunut.

Koostöosuhted kunstiraamatukogude vahel

Eluliselt tähtsaks on muutunud institutsioonide omavaheline koostöö, ja seda nii rahvuslikul kui rahvusvahelisel pinnal. Eesti kunstiraamatukogude omavahelise tiheda koostöö algtooge tuli suhtlusest kolleegidega rahvusvahelisel tasandil.

Aastatel 1995–1999 osales Rahvusraamatukogu aktiivselt IFLA kunstiraamatukogude sektsiooni töös. Esmakordselt oli RR-i esindajal võimalus käia rahvusvahelistel konverentsidel, kus käsitleti kunstiraamatukogude probleeme laiemalt. Seal loodud kontaktidest algas tihedam koostöö Põhjamaade Kunstiraamatukogude Ühenduse ARLIS/NORDEN-iga, mis

omakorda kulmineerus möödunud aasta sügisel Tartus toimunud Balti- ja Põhjamaade ühise kunstiraamatukogude konverentsiga teemal “Kaasaegsed kunstiraamatukogud Läänemere regioonis”.

Nii on järjepidev rahvusvahelistel konverentsidel osalemine mõjutanud Eesti kunstiraamatukogude omavahelist koostööd ning ergutanud meid aktiivsemalt tegutsema. Selle üheks tulemuseks on ka 1999. aastal tegevust alustanud Eesti Kunstiraamatukogude Ühendus, mis koondab Eesti kunstiraamatukogusid.

Eestis olid kunstiraamatukogude arengus murrangulised aastad 1996–1998, kui leidis finantseerimist TEMPUS/Phare projekt “Eesti muusika- ja kunstiraamatukogude integreeritud infosüsteem”. Projekt haaras Rahvusraamatukogu kunstide teabekeskuse, Eesti Muusikaakadeemia ja Eesti Kunstiakadeemia ning selle raames toimus mitmekülgne personalikoolitus ja projektis osalenud raamatukogude üleviimine uuele infotehnoloogilisele tasandile.

Kuna Eestis puudub kunstiraamatukoguhoidjate ettevalmistamise programm, siis oli selle projektiga läbiviidud koolitus unikaalne.

Õpiti tundma infosüsteeme, andmebaasiprogramme, saadi aimu MARC-kataloogimisest, tutvuti interneti võimaluste ja multimeedia rakendamisega kunstiraamatukogus, samuti uuriti erialaraamatukogude töökorraldust.

Vähetahtis ei olnud ka arvutitöökohtade loomine projektis osalenud raamatukogudes.

Koostöö tulemuseks on 1999. aastal sõlmitud kokkulepped Eesti Kunstiakadeemia Raamatukogu, Eesti Muusikaakadeemia Raamatukogu, Eesti Kunstimuseumi Raamatukogu ning Rahvusraamatukogu vahel. Ühiselt arutati komplekteerimise prioriteete ning erialaraamatukogude rolli ühiskonnas, ja seda eelkõige seepärast, et ära hoida dubleerimist ning pakkuda kunsti ja muusika alal kvaliteetset teenindust.

Ainult koos tegutsedes suudame piiratud ressursside juures arendada oma kogusid põhjendatult ja läbimõeldult.

Et näha ja mõista oma kohta raamatukogumaailmas, on olulised õppereisid piiri taha.

Eespool toodud TEMPUS-e projekt andis mitmele töötajale võimaluse tutvuda kunstiraamatukogudega Hollandis, Inglismaal ja Soomes. NORDINFO rahastamisel toimus 2001. aastal kahe kunstisaali töötaja õppereis Helsingi kunstiraamatukogudesse ning möödunud aastal avanes võimalus tutvuda Leedu Rahvusraamatukogu kunstiosakonnaga. Nii on õppereisidel ja rahvusvahelistel konverentsidel osalemisega tekkinud üldisem pilt kunstiraamatukogudest. Kujunenud on kriteeriumid oma tegevuse hindamiseks. Teadmine, et Eesti kunstiraamatukogusid peetakse arvestatavaks partneriks, annab meie tegemistele kindlust juurde.

Kindlasti on kunstide teabekeskuse kasutajate hulgas ka neid, kes käivad ilusaid pilte vaatamas, et saada ideid oma kodu või aia kujundamiseks.

KUNSTIAKADEEMIA RAAMATUKOGU EILE, TÄNA, HOMME

ELVIRA MUTT

kunstiajaloolane, EKAR-i juhataja

Eesti Kunstiakadeemia Raamatukogu on rajatud koos Riigi Kunsttööstuskooliga 1914. aastal ja on oma pika ajaloo vältel olnud järjepidevalt seotud kunstiharidusega, mis pärast II maailmasõda muutus kõrgemaks hariduseks.

Raamatukogu ajalugu pole uuritud ega kirjeldatud, napilt on säilinud ka tema tegevust kajastavaid dokumente.

Siiski on selle kogusid kasutanud oma diplomitööde tegemiseks kunagise Tallinna Pedagoogilise Instituudi raamatukogunduse ja bibliograafia eriala kolm lõpetajat, kes praegu siin ka töötavad (Tiina Gross, Marju Vahter ja Ruth Petersoo). Nendes töödes püüti meie kogude põhjal koostada registreid, et hõlbustada kunstitudengist lugejate pildiot-singuid. Lisaks viis Saar & Poll mõni aasta tagasi läbi ka lugeja-uuringu. Nii ei pretendeeri käesolev kirjutis mingile ülevaatlikkusele, aga olles juhatanud raamatukogu 23 aastat, jagan ma lühidalt oma teadmisi meie raamatukogust.

Raamatukogu möödaniku võib jagada mitmesse etappi.

■ Esimene periood: Vene impeerium ja iseseisvunud Eesti Vabariik jätsid meile kogu osa, mida praegu peame n.-ö. vanaks ja kohati rariteetseks. Need on mitmesugused suureformaadilised kunstireprod, ajakirjad jms. – lihtsalt visuaalne abimaterjal kunstniku koolitamiseks. On ka raamatuid 19. sajandist ja 20. sajandi algusest, sest tollal oli pildi komplekteerimine selgelt tähtsam kui tekst. Praegu on sel kõigel pigem ajalooline, kui sisuline väärtus.

Vana kirjandust sirvides selgub, et raamatute üle arvet küll ei peetud, aga mingi süsteem ikkagi oli, sest raamatutes on viited kappide numbritele, kus neid hoiti. Üllatavalt palju leidub aga raamatutes eksliibriseid, autorid kahjuks tundmatud.

■ Teine periood raamatukogu ajaloos oleksid aastad 1940–1995. Nõukogude aja algusest pole meil eriti midagi teada, kuid kui suurtes raamatukogudes loodi erifondid ja teatavat kirjandust sunniviisiliselt hävitati, siis meil seisid seda sorti raamatud rahulikult riulitel edasi. Ju peeti ühe kunsti-kooli raamatukogu tähtsusetuks.

1950-ndate aastate algul hakati raamatukogu süsteemsemalt arendama, ka bibliograafilisest küljest, kuna tegemist oli juba Riikliku Kunstiinstituudiga ja selle konkreetsete õppeainetega. Raamatukogust sai tugistruktuuri üksus ja tema käekäik sõltus täiesti rektoraadi otsustest. Aastakümneid aluti õppe- ja teadusprorektorile. Kaua aega töötas sel kohal äärmiselt heatahtlik, viisakas ja härrasmehelik tuntud arhitekt Peeter Tarvas, kes kombineeris võimaluse korral alati raamatukogule mingi lisaraha.

1970-ndate aastate algul asuti väikestes täistuubitud ruumides, aga siiski oli juba juurde saadud lugemissaal. Komplekteerimise võimalused olid väga piiratud. Domineerisid vene- ja saksakeel-

sed raamatud. Kaunis kunstiraamat pärines enamasti Ida-Euroopa sotsialismimaadest.

1983. aastal langes raamatukogu kuritahtliku süütamise ohvriks. Seoseid otsiti teiste tolle-aegsete kultuuriobjektide põlen-gutega, kuid paraku ei selgitatud midagi välja. Pärast tulekahju vajasis ruumid remonti ja mõni aeg tuli töötada lugemissaalis, kuhu oli kokku tõstetud peaaegu terve kogu. Kuna suits kahjustas märkimisväärset osa raamatutest, siis tuli maha kanda ligi 2000 köidet. Haruldasemaid välja-andeid, k.a. Riigi Kunsttööstuskooli albumid, õnnestus restaureerida ja taastada TÜ Raamatukogus.

1980-ndate keskelt kuni 1995. aastani kestis stagnatsiooni periood. Raamatukogus töötasid küll kogemustega erialaspetsialistid, kuid piiratud võimalused sun-disid rutiinsesse tegevusse. Õppetöös vajalike ruumide suure puuduse tõttu kavandas kooli juhtkond isegi raamatukogu väljakolimist selleks sobimatusse ühiselamusse. Õnneks jäid need plaanid teostamata. Poliitiliste muudatuste aeg ei toonud kohe uuendusi kaasa, sest ka tollase Tallinna Kunstiülikooli arengusuunad olid veel segased.

■ Kolmas suurem etapp raamatukogu ajaloos algas 1995. aastal, kui rektoriks valiti Ando Keskküla, kes seadis raamatukogu arendamise oma tegevuses prioriteetseks ülesandeks. Siit algas raamatukogu kiire tõus ja Kunstiakadeemia üleüldise vaesuse juures pole vahendeid kokku hoitud – endise spordisaali asemel ehitati ja sisustati uued ruumid kogumaksumusega 5,5 miljonit krooni.

Osalesime koos EMAR-i ja RR-i kunstiosakonnaga kunstiraamatukogude TEMPUS/Phare programmis, mis aitas töötajaid koolitada ja tehnikat soetada. 1998. aastal võeti EKA Raamatukogu vastu ELNET Konsortsiumisse, elektroonilise andmebaasiga liitusime 2000. aastal.

Raamatukogu kogus olevaid tühimikke õnnestus täita väga jõudsalt, seda tänu komplekteerimissummade suurenemisele, mitme fondi (Eesti Rahvuskultuuri Fond,

Eesti Kultuurkapital) toetustele ja Läänest tulnud annetustele, nimetagem siin Soome riiki, Toronto Tartu Instituuti ja Eestis asuvaid välissaatkondi. Kogu muudatuste aja olid meile eeskujuks eeskätt Soome raamatukogud.

Meil on ca 1950 registreeritud püsilugejat ja hulk kasutajaid väljastpoolt akadeemia liikmeskonda. Hetkel on kasutuskogu suurus 74 000 eksemplari paberkandjatel ja 400 eksemplari elektroonilistel kandjatel. Kogu kasvab aastas ligi 1000 nimetuse võrra, ajakirju käib keskmiselt 60 nimetust.

Kuna ülikoolides on sätestatud üliõpilastele nende õpiajast 50% iseseisvaks õppimiseks, siis on raamatukogu roll ja kasutus-tihedus kasvanud hüppeliselt.

Probleemiks on õppekavade ja professuuri kiire vaheldumine ning sellest tulenev segadus õppekirjanduse ümber, raamatute kõrge hinnad ja ikka ja jälle rahapappus, kuigi oleme EKA sees suurima eelarvega osakond.

Tulevikuplaanides näeb meie arengukava ette kujunemist üleriigiliselt arvestatavaks kunstinformatsiooni keskuseks. Kogud on juba praegu tõsiselt arvestatavad. On kunstivaldkondi, kus me oleme ainukomplekteerijad. Ilmselt tänu sellele on meilt hakatud palju laenutama RVL-i kaudu, üks suuremaid tellijaid on Tartu Ülikooli Raamatukogu.

Ka pole meil probleeme kaadriga – 8 töötajast on kuus kõrgharidusega (5 raamatukogundusliku) ja 2 keskharidusega, samas aga väga pika töökogemusega meie raamatukogu.

Kuna Eestis on teadustöö koondu nud ülikoolidesse, ja Kunstiakadeemia annab nii magistri- kui ka doktorikraadi, siis peab juhtkond vajalikuks meile teadusraamatukogu nimetuse saamist.

Lähiaastate põhiülesandeks on korraliku teaduskirjanduse ja õpperaamatukogu ühitamine ja praegusest kogust mittesobiva, vananenud kirjanduse eemaldamine, samuti lugejateeninduse arendamine. Väga oluliseks peame ka koostöö tihendamist teiste kunstiraamatukogudega.

EKRÜ TEGEVUSEST

MARI SIBUL

RR-i kunstide teabekeskuse
juhtiv spetsialist,
EKRÜ esimees

Eesti Kunstiraamatukogude Ühendus (EKRÜ) loodi 29. oktoobril 1999. aastal – seega möödus eelmise aasta oktoobris kolm aastat asutamisest. Muidugi on see väga lühike aeg, et paista millegagi silma.

Kunstiraamatukogude ühendusega puutusin esmakordselt kokku 1995. aastal IFLA sessioonil Türgis, kus tutvusin ka Eila Rämöga. Kunstiraamatukogude ühenduse loomine on suuresti Soome kolleegide, eriti nende promotori Eila teene, kes oli ju meie ärgitaja ja julgustaja.

Kui Saksamaal, Prantsusmaal ja Inglismaal loodi KRÜ juba 60-ndatel aastatel (1964, 1967 ja 1969), Põhja-Ameerikas 1972. aastal, siis Iirimaal, Šotimaal, Belgias, Itaalias, Jaapanis, Norras ja Venemaal rajati sama organisatsioon 90-ndatel. Tõsi, mõni neist tegutses juba varem. Soomes pühitseti 2001. a. Põhjamaade Kunstiraamatukogude Ühenduse ARLIS/Nordeni 15. tegevusaastat.

Ühingu mõte ja peamine eesmärk on nii meil kui ka mujal maailmas ühendada, koordineerida ja arendada eri suuruse, tase ja mahuga kujutava kunsti, arhitektuuri ja disaini alal tegutsevate, eri ametkondadest pärinevate kõrgkoolide, muuseumide, kunstikeskuste ja raamatukogude tegevust, jagada infot oma kollektsioonidest, andmebaasidest, väljaannetest, kodu- ja välismaistest üritustest nii omavahel kui ka lugejatele.

Meie ühingusse kuuluvad rahvaraamatukogud, muuseumide, kõrgkoolide ja kunstikeskuste raamatukogud, akadeemilise ja rahvusraamatukogu vastavad osakonnad. Igaühel neist on täita oma funktsioon.

Seetõttu alustasime oma tegevust vastastikuste külaskäikudega, esialgu tutvuti liikmesraamatukogude töökorralduse ja kogudega Tallinnas. 2001. aastal valmistati põhjalikult ette ja viidi läbi Tartu päev, kus oli võimalus külastada kõiki Tartu suuremaid kunstiraamatukogusid, ka neid, mis ei kuulu veel EKRÜ-sse.

Läinud aastal toimus aga tore väljasõit Narva, kus tutvusime keskraamatukoguga, linna vaatamisväärsustega, muuseumi ja galeriiga. Päeva lõpetas meeleolukas piknik Toila lähedal Orul, endise presidendilossi pargis.

Töö eduka koordineerimise eelduseks on üksteise tegemiste põhjalik tundmine. Eriti oluline on see märksõnastamisel ja kirjanduse komplekteerimisel, millest lähtub ka lugejateeninduse sisuline erinevus vastavalt raamatukogu tüübile.

Eestis ei ole spetsiaalset kunstialast teadusraamatukogu, seetõttu on seda ülesannet püüdnud täita Eesti Rahvusraamatukogu, hankides kulukaid ja mahukaid rahvusvahelist erialast ajakirjandust avavaid analüütilisi andmebaase, teatmeteoseid, üle 70 nimetuse erialaseid perioodilisi väljaandeid, kunstibibliograafiaid jt. allikmaterjale, kirjandust kunsti ja

arhitektuuri ajaloo ja teooria valdkonnas, maailma kunsti-ajalugu stiilide ja voolude kaupa eri ajaloo perioodidel, kunstiraamatukogundusala kirjandust. Rahvusraamatukoguna on meie peatähelepanu suunatud Eestis ilmunud ja Eesti ning Eesti autorite kohta mujal maailmas välja antud kirjanduse, *Estonica*, hankimisele ja maailmakultuuri vahendamisele oma lugejatele – teadlastele, erialaspetsialistidele ja ka üliõpilastele teadustöö ning kunstiloome, aga ka eriala süvahuvi ja aktiivse harrastuse toetamise eesmärgil.

Aastaid tegeldi kunstikirjanduse komplekteerimisega ka Eesti Akadeemilises Raamatukogus, kuid viimastel aastatel on seal prioriteetid muutunud.

Kõrgkooli raamatukogudes – Eesti Kunstiakadeemias (EKA), Tartu Ülikoolis (TÜ), Tartu Kõrgemas Kunstikoolis (TKK) – on peatähelepanu suunatud õppeprotsessile, loomulikult ka õppejõudude teadustegevusele, seega püütakse seal rahuldada õppejõudude ja üliõpilaste vajadusi vastavalt õppeprogrammidele.

Eiraraamatukogudes – muuseumide juurde kuuluvates väikestes raamatukogudes – Eesti Kunstimuuseumi (EKM), Arhitektuurimuuseumi, Kaasaegse Kunsti Eesti Keskuse raamatukogu, mis on peamiselt orienteeritud oma töötajate vajadustele, reeglina avalikku kasutamist ei propageerita. Raamatukogusid saavad kasutada siiski ka kunstiteadlased, muuseumide kuraatorid ja üliõpilased.

Rahvaraamatukogudest võib samuti leida kunstikirjandust, mitmes neist on loodud eraldi osakonnad (nt. Tartu ja Narva keskraamatukogu). Komplekteerimisel tuleb siin silmas pidada lugejate laia spektrit, st. et hangitaks üldisema suunilusega kirjandust.

Komplekteerimise koordineerimine on esmatähtis nii rahaliste vahendite nappuse kui ka dublettide vältimise tõttu – EKRÜ liikmete aastased eelarved komplekteerimiseks (koos perioodikaga) ulatuvad 10 000 kroonist (Tar-

tu Linna KRK, Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus) kuni 200 000–300 000 kroonini (EKA, Tartu KRK, RR). Mõnel juhul on raha raamatute ostmiseks peaaegu olematu ning juurdekasv piirdub peamiselt vaid annetustega (TÜ kunstiajaloo õppetool).

Koordineerimisega alustasime juba seoses EL-i TEMPUS-e projektiga, mis hõlmas Eesti Kunstiakadeemiat, Eesti Muusikaakadeemiat ja Eesti Rahvusraamatukogu kunstide teabekeskuse. Seda tööd on edasi arendatud ja täiustatud, eriti seoses EMA ja EKA ja Tartu Linna KRK liitumisega ELNET Konsortsiumiga, mis tähendab ühtlasi ühise andmebaasi loomist ja selle kasutamist. Kui eri asutused loovad ühist andmebaasi, on kindlaks määratud mängureeglid vältimatud. Seda ka märksõnastamise alal, kus on peamine, et tähistaksime samu asju ühesuguste märksõnadega.

Oluliseks abiliseks informatsiooni jagamisel oli EKRÜ kodulehe loomine – <http://www.artun.ee/Organisatsioonid/Raamatukogu/Eesti%20Kunstiraamatukogud>

Sealt avaneb Eesti Kunstiraamatukogude Ühenduse põhikiri, EKRÜ liikmesraamatukogude kunstikirjanduse komplekteerimise prioriteetid (EKA, RR, EKM) ja üldine info raamatukogudest – üldiseloostus, lahtiolekuajad, kontaktisikud, kogude koosseis, andmebaasid, teemaväravad jm.

Üheks lahendamist vajavaks probleemiks on lühiajalise väärtusega materjalide (nii veebis kui ka paber kandjal) kättesaadavus, kataloogimine ja säilitamine.

Kunsti loomine ja selle eksponeerimine on mujal maailmas juba aastakümneid, ja viimastel aastatel ka meil, laienenud näitusesaalidest galeriidesse, klubidesse, pankadesse, aga samuti põhilises osas äritegevusega tegelevatesse baaridesse ja kohvikutesse. Kunstnikud on haaranud kinni igast võimalusest ennast tutvustada ja kunsti laiemalt propageerida. Selline kunsti plahvatuslik levi on ainult tervitatav, kuid sellega kaasneb ka probleem uurijatele, õppuritele ja raamatu-

kogudele-arhiividele, kelle ülesandeks on koguda, säilitada ja kättesaadavaks teha kogu oma maa kunstielu puudutavat informatsiooni.

Siin on tegelikult kaks probleemi – kaasaegse kunsti vormid ise on lühiajalised (*performance*'id, *happening*'id) ning info seda laadi – formaadilt ja materjalide valikult vaba – kunstisündmuse kohta leidub enamasti pisitrükise või lendlehenä või veebileheküljel. Need võivad olla sporaadilised ja tihti väga lokaalse iseloomuga.

Uurijatele ei paku huvi ainult kunstnikud ja nende looming, vaid ka fondide, organisatsioonide tegevus, üldpilt mingi ajajärgu kunstielust, seda mõjutavatest teguritest. Seetõttu tuleb probleemi teadvustada kunstnike endi kui ka näituse korraldavate organisatsioonide seas. Seda laadi materjali tuleb alles hoida ja EKRÜ ülesanne on arutada ja püüda leida lahendusi, kuidas seda materjali kätte saada ja kasutamist võimaldavalt talletada. See puudutab eelkõige noorema põlve kunstnikke, kelle kohta puuduvad veel monograafiad, andmed teatmeteostes.

EKRÜ loomine ja senine tegevus on end esialgu õigustanud info jagamise ja kontaktide loomise ning koostöö koordineerimise osas. Oleme organiseerinud ka täiendusõppena loengusarju XX sajandi 80–90-ndate aastate kunstikontseptsioonidest, historiograafiast, aga ka suundadest arhitektuuris ja maastikukujunduses.

Eesmärgiks on süvendada koostööd, tuua kokku inimesi, kellel on sarnased probleemid, kes teevad samasugust tööd, kuid eri ametkondadesse kuuluvuse tõttu eriti kokku ei puutu. Ühing korraldab ka ühiseid näitusekülastusi, kohutusi ning muid mõnusaidsid kooskäimisi, kus on alati tunda vastastikut kollegiaalset mõistmist.

Agas ühtlasi on ühendus laiemat kõlapinda omav professionaalne foorum, kuhu tullakse avaldama oma mõtteid, otsima lahendusi ja leidma neile toetust.

Möödunud aasta 27.–28. septembrini toimus Tartus Läänemere regiooni kunstiraamatukogude sügisseminar.

See oli esimene katse kutsuda kokku Baltimaade kunstiraamatukogud ning panna idanema seeme mõttest moodustada omavaheline kunstiraamatukogude ühendus – ARLIS/Baltica. Kuna idee toetajaks ja eriti finantseerijaks olid Soome kolleegid eesotsas nende kunstiraamatukogude töörühma juhi Eila Rämöga Põhjamaade Nõukogu kaasabil, olid seminari külalisteks ka ARLIS/Nordeni liikmesmaade, Soome ja Taani kolleegid.

Et seminar toimus Tartus, langes seminari organiseerimise põhiraskus tartlastele – eriti Edith Hermannile Tartu Kõrgemast Kunstikoolist ja Margit Raudsepale Tartu Ülikooli kunstiajaloo õppetoolist.

Lätis ja Leedus ei ole kunstiraamatukogud veel organiseerunud, seetõttu oli ühendust üsna raske saada, aga oli seda üllatavam ja meeldivam, et pärast korduvaid katsetusi tuli Lätist kaks ja Leedust koguni kolm ettekannet.

Aivija Everte Läti Rahvusraamatukogust tutvustas kunstiraamatukogusid ja nende arengusuundi, **Dace Balode** aga rääkis oma 20-aastasest töökogemusest J. Rozentali nim. Kunstikolledži raamatukogus.

Lina Pukstaite Leedu Rahvusraamatukogust esitas ettekande kunstiraamatukogude hetkeseisust, **Stase Jomantiene** rääkis Kaunase kunstiraamatukogudest ja **Birute Paulioniene** Klaipeda rahvaraamatukogu kunstide osakonnast ja selle automatiseerimisprojektist "Raamatukogu kommunikatsioonikeskuseks".

Ettekannetega võib tutvuda aadressil <http://www.art.tartu.ee/~hermanne>

Ühisteks probleemideks on vananenud kirjandus, suured kulutused infotehnoloogiale, millela on tänapäeval võimatu edasi

minna, aga mis jätavad väga vähe ressursse kirjanduse komplekteerimiseks, kunstiraamatukoguhoidjate ettevalmistus ja täienduskoolitus, elukutse presitiivne pidev koosseisude kärpimine.

Raamatukogude kaasajastamise projektid on osutunud võimalikuks üksnes mitmesuguste grantide kaasabil. Niisugustes tingimustes taandub raamatukogu töö kvaliteet tihti raamatukoguhoidja isiksusele – palju sõltub tema läbilöögi- ja otsustusvõimest, isiklikest sidemetest, oskusest edukalt veenda, kaitsta ja põhjendada raamatukogu huve ja vajadusi.

Väga õpetlikud olid **Satu Lindbergi** ettekanne Soome kunstiraamatukogude töögrupi ja raamatukogudevahelisest koostööst ning **Eila Rämö** erialaliitude rollist kunstiraamatukogude ja raamatukoguhoidjate toetamisel. Soome kolleegidel on selleks juba 15-aastane kogemus, mida tasub jagada.

Põhjamaade Kunstiraamatukogude Ühendus loodi juba 1986. aastal ja see ühendab Taani, Norra, Rootsi, Islandi ja Soome kunstiraamatukogusid, olles foorumiks informatsiooni jagamisel, diskussioonide korraldamisel ja probleemide lahendamisel, mis puudutavad raamatukoguhoidjate koolitust, teaduslikku tegevust ja väljaandeid. Nii ilmus 2000. aasta ARLIS/Nordeni konverentsi järel raamatukoguhoidjate ja arhitektide koostöö tulemusena raamat "Raamatukogud ja arhitektuur" (*Bibliotek och arkitektur. Arkitekturmuseet skriftserie, 9*). Valdav osa artiklist on rootsi keeles, nii nagu on ühenduse töökeelgi.

Aastaid on tehtud tööd projekti "Kunstniku raamat" (*Artist's book*) kallal. Ülesandeks oli kindlaks teha, millised raamatukogud säilitavad nn. kunstniku raamatuid oma kollektsioonides ja koostada nende kohta bibliograafia. Täna on ARTLIS/Nordeni koduleheküljelt võimalik leida

kogu olemasolev info Põhjamaade kunstniku raamatu kohta ning see projekt jätkub.

Viimasel konverentsil otsustati koostada nn. kokaraamat – *Seminariekokbok* –, mis sisaldaks detailseid juhtnööre Põhjamaade konverentside organiseerimiseks, ajakava koostamiseks, finantside leidmiseks jne.

Eesti esindajatest tutvustas **Edith Hermann** aastatel 2000–2001 Tartu Kõrgema Kunstikooli raamatukogus aset leidnud automatiseerimisprojekti, mille raames võeti kasutusele integreeritud raamatukogusüsteem URRAM, mis baseerub tarkvarale LINUX. Seniks on loodud elektrooniline kataloog ARTAR ning käivitatud elektrooniline laenutus. (Vt. ka E. Hermanni artikkel "Tartu Kõrgema Kunstikooli raamatukogu", RK, 2001,1, lk. 8–9.)

Väga huvitavad ettekanded esitati Tartu Ülikooli Raamatukogust – **Monika Teemus** tutvustas haruldusi TÜ graafika kogust ja **Tiina Tulli** kunstiraamatute komplekteerimisega seonduvat.

Elvira Mutt EKA-st rääkis Eesti Kunstiakadeemia Raamatukogust, **Mare Pedanik** kaasaegse kunsti dokumenteerimise probleemidest ning **Mari Sibul** Eesti Kunstiraamatukogude Ühenduse tegevusest.

Läti ja Leedu kunstiraamatukogudes puudus seni omavaheline koostöö ja koordineerimine.

Nägemus ühendavast organisatsioonist on aga olemas, esialgu küll ideetasandil, aga loodan, et seminar aitas selle idee teoks saamisele tublisti kaasa. Entusiasmi ja soovi selleks paistis olevat. Ja leedulased andsid välja veksli korraldada järgmine seminar nende maal.

Heameel on ka selle üle, et sügisest on EKRÜ-ga liitunud Tartu Kunstimuseumi raamatukogu.

Mari Sibul

IKKA ISE:

artiklite bibliograafilise andmebaasi
Index Scriptorum Estoniae kaitseks

TOOMAS SCHVAK

RR-i parlamendiinfokeskuse juhtiv spetsialist

Eelmises RK numbris käsitlesid kolleegid Aurika Kruus ja Anne Klaassen Eesti Akadeemilisest Raamatukogust analüütilise bibliografeerimisega seonduvaid küsimusi, lähtudes eelkõige süsteemi ESTER võimalustest ning võrreldes seda Eesti Rahvusraamatukogu loodud süsteemiga ISE.

Tuleb märkida, et raamatukogude elektronkataloogi ESTER eeliste ja puuduste üle on üritatud diskussiooni pidada juba enne süsteemi ISE loomist, kuid enamasti tulemusteta. Kohati näib, et Eesti raamatukoguvõrku tervikuna hõlmavatest arengutest ja uuendustest on huvitatud ainult Eesti Rahvusraamatukogu. Kõige selle taustal on Eesti Akadeemilise Raamatukogu töötajate koostatud ülevaade igati asjakohane, kuigi veidi hilinenud ja kohati liialt ühekülgne.

Eesti Rahvusraamatukogu on ISE projekti, selle arendamisplaane ja eesmärgi tutvustanud alates kevadtalvest 2002, uus andmebaasisüsteem muutus avalikkusele interneti vahendusel kättesaadavaks juunis 2002.

Kuni septembrikuise ELNET Konsortsiumi koosolekuni ei laekunud teadusraamatukogudelt Rahvusraamatukogule ühtegi konstruktiivset ettepanekut, kuidas süsteemi ellu rakendada ja edasi arendada. Puudus ka asjakohane kriitika. Kas selle põhjuseks oli teadusraamatukogude passiivsus või infokadu raamatukogusüsteemis, ei olegi tänasel päeval enam kõige olulisem.

Eesti Rahvusraamatukogu eesmärgiks ei ole forsseerida kedagi liituma süsteemiga, mis kõiki

osapooli ei rahulda, ka pole eesmärgiks õõnestada raamatukogudevahelist koostööd. Rahvusraamatukogu vastuvõetud otsused ei kohusta teisi raamatukogusid kohe järgima tema eeskujul. Pigem on need uute arengusuundade teetähised.

Eesti Rahvusraamatukogu on võtnud arvesse 20. septembril 2002 teiste raamatukogude esitatud ettepanekuid. Konsortsiumi liikmesraamatukogud on saanud ISE tootekirjelduse, mis peaks andma projektist huvitatud institutsioonidele täpsema ja ülevaatlikuma info uue toote kohta.

Eesti Rahvusraamatukogu on nõustunud ka aastatel 1998–2002 koostatud analüütiliste kirjade säilitamisega süsteemis ESTER.

Samas ei saa mööda vaadata tõsiasjast, et Rahvusraamatukogu kasvavate kohustuste ning piiratud ressursside juures ei ole võimalik jätkata senist dubleerimist kahte süsteemi. On ainult positiivne, et tänaseks päevaks on ELNET Konsortsium leidnud võimaluse tekkinud probleemi lahendamiseks ja valmistub Rahvusraamatukogu poolt ISE-sse sisestatud kirjeid kopeerima süsteemi ESTER. Tegu on siiski ajutise lahendusega, mida kasutatakse ISE veebipõhise sisestusmooduli lõpliku väljaarendamiseni 2003. aastal, mis kõrvaldab kõik tehnilised takistused teiste raamatukogude liitumiseks.

ISE sisuline külg vajab käsitlemiseks märksa enam ruumi, kui ajakirja veerud seda võimaldavad. Kahtlemata on tänasel päeval veel ISE-s rohkelt puudusi, kuid ei saa väita, et sisuliselt oleks uus süsteem halvem kui raama-

tukogude elektronkataloog ESTER. ISE märksõnaline ja keeleline korrigeerimine on toimunud järjepidevalt ning ületab kindlasti ESTER-is toimuvat järelkontrolli nii kiiruse kui ka efektiivsuse poolest.

Probleemina ei peaks käsitlema ISE ebaühtlast lähtealust. Teema baase on tõepoolest alustatud eri aastatel, kuid need on reeglina laiema retrospektiivse ulatusega kui ESTER, mis ei sisalda üldse artikleid enne 1998. aastat. Suurem osa andmebaasidest on alustatud aastatel 1994–1996, mistõttu on andmekogumid märksa ulatuslikumad. Kas seda saab lugeda andmebaasisüsteemi puuduseks?

Samuti julgen kahelda väites, et kirjade ülekandmine ESTER-ist ISE-sse pole otstarbekas. Käesoleval ajal toimuva konverteerimisprotsessi käigus saab ISE vahendusel kättesaadavaks aastatel 1998–2002 Rahvusraamatukogus koostatud analüütiline bibliograafia täies mahus. Paraneb ka baaside ühtlustatus – andmebaasidesse, mis praegu ei sisalda kogumike ja jätkväljaannete kirjeid, liidetakse need ESTER-ist ülekandmise teel. Siiani koostatud mitteprofiilsed kogumike kirjed ei jää kajastamata, vaid liidetakse andmebaasi VARIA.

Uue, kodumaise süsteemi rakendamine ei ole kindlasti vale otsus. Loomulikult on võimalik vaielda, mis on lugejale parem – kas üks süsteem, mis sisaldab vahendusinformatsiooni seinast seinast või iseseisvad süsteemid eri laadi bibliograafilise teabe jaoks. Seda enam et raamatukogude lugejatel on erinevad huvid ja vajadused.

Rahvusraamatukogu kogemus lubab väita, et meie lugejale on eraldiseisev analüütika andmebaas kasutamiseks mugavam. Sama seisukohta on avaldanud rahvaraamatukogude esindajad. Kõigi teiste kasutajate jaoks oleks lahenduseks andmekogusid siduva otsinguportaali loomine, mis oli arutluse all ELNET Konsortiumi 20. septembri koosolekul.

Eraldiseisva artiklite andmebaasi kasuks räägib ka välismaa kogemus. Näiteid iseseisvate analüütilise bibliograafia andmebaaside kohta võib tuua nii lääne-riikidest kui ka endistest sotsialismimaadest. Meile geograafiliselt lähimad riigid, kus nüüsgusest põhimõttest lähtutakse, on Soome ja Poola, kuid laiemalt iseloomustab see tendents eraldada eri tüüpi andmeid Euroopa riike tervikuna.

Loomulikult on igal süsteemil oma negatiivsed ja positiivsed küljed. Selge on ka see, et iga uuendus tekitab hirmu ja mõningast vastuseisu. ISE puudusi ei ole kunagi eitatud, aga nende likvideerimisega tegeldakse pidevalt. Täna sel päeval töötab Rahvusraamatukogu aktiivselt välja ISE arenduskontseptsiooni. See võimaldab meil luua täiesti uue ja meie kõigi vajadusi paremini arvestava süsteemi, mida sai rõhutatud ka Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu bibliograafiatöimkonna koosolekul detsembris 2002. Jääb ainult üle loota, et teised teadusraamatukogud osalevad edaspidi selles protsessis aktiivsemalt, kuna häid ideid ja ettepanekuid näib tegelikult jaguvat.

Käesoleva kommentaari eesmärgiks oli selgitada Eesti Rahvusraamatukogu seisukohta ISE küsimuses ja pöörata lühidalt tähelepanu nendele väidetele, millega Rahvusraamatukogu ei saa nõustuda. Eesti Rahvusraamatukogu on avatud kõigile ettepanekutele ja hindab väga raamatukogudevahelist koostööd.

Meie eesmärgiks süsteemi ISE arendamisel on kujundada välja olukord, kus oleks tagatud nii infotöötajate kui ka raamatukogu klientide rahulolu. Seda saame me teha ainult üheskoos mõtteid vahetades ja tulevikku vaadates.

Töö TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Elektrooniliste teenuste mõõtmise näitajad

ANU NUUT

RR-i raamatukogunduse osakonna juhataja

Rahvusvahelise Standardimisorganisatsiooni (ISO) 46. tehnilise komitee 8. alamkomitee *Kvaliteet. Statistika ja tulemuslikkuse hindamine* on algatanud raamatukogunduse ja raamatukoguökonoomika seisukohalt oluliste dokumentide ülevaatamist ja uuustöötlust.

Kaheksanda alamkomitee koosseisu kuulub töörühmi, kelle ülesandeks on koostada raamatukogunduse kvaliteedi- ja tulemusjuhtimise seisukohalt olulisi alusdokumente, valmistada ette standardeid, mis tänapäeva tingimustes looksid võimaluse raamatukogude tegevuse analüüsiks ja hindamiseks.

Raamatukogude automatiseerimine ja elektrooniliste teenuste pakkumine, kogude täiendamine elektrooniliste teavikutega ja andmebaaside kasutusõiguste omanamine pakub raamatukogudele täiesti uusi võimalusi, samas aga kehtestab ka uued normid arvestusalusteks ning tegevuse hindamiseks.

Aastal 2000 koostasime raamatukogutegevuse analüüsi näitajaid hõlmava Eesti standardi EVS-ISO 11620 *Informatsioon ja dokumentatsioon. Raamatukogutöö tulemuslikkuse indikaatorid*, mis pakkus raamatukogudele üsna palju häid võimalusi raamatukogutöö analüüsiks, kuid see

dokument polnud kaugeltki täiuslik.

Rahvusvahelise standardimisorganisatsiooni töörühmadesse kuuluvad spetsialistid on avaldanud arvamust, et senist dokumenti tuleb kindlasti täiendada ja algatatud on juba mitme dokumendi ettevalmistamist. Üks neist oli lisadokument standardile *ISO/FDIS 11620:1998/DAM*, kus esitatakse valik täiendavaid töö tulemuslikkuse indikaatoreid.

I Elektroonilised teenused raamatukogus: näitajad

Elektroonilised teenused raamatukogus hõlmavad järgmisi valdkondi:

AVALIKUD TEENUSED

B.1.1.1 – elanikkonna protsent, kellel on juurdepääs (kasutusõigus) elektroonilistele teenustele;

B.1.2.1 – kulu protsent eelarvest elektrooniliste ressursside hankes;

B.1.3.1 – dokumentide arv, mis on leitud elektroonilise otsingu käigus ja ühe sessiooni vältel alla laaditud;

B.1.3.2 – ühe sessiooni maksumus;

B.1.3.3 – ühe sessiooni vältel allalaaditud dokumendi maksumus;

B.1.3.4 – tagasilükatud (ebaõnnestunud) sessioonide protsent;

B.1.3.5 – OPAC (avaliku elektronkataloogi) sessioonide täitmise protsent;

B.1.3.6 – virtuaalkülastusi ühe elaniku kohta.

TEATMETEENINDUS

B.1.4.1 – teatmeteeningus – elektrooniliselt esitatud infopäringute protsent (%).

KASUTAJA KOOLITUS

B.1.5.1 – koolitustunde antud elektrooniliste teenuste kasutamise õpetamiseks ühe elaniku kohta;

B.1.5.2 – infotarbija e. kasutaja poolt võetud koolitustunde ühe elaniku kohta.

VAHENDID

B.1.6.1 – töökohaarvutite tundide arv, mis on kättesaadav ühele elanikule;

B.1.6.2 – avaliku juurdepääsuga töökohaarvuteid ühe elaniku kohta;

B.1.6.2 – töökohaarvutite kasutuse määr.

PERSONALI KOOLITUS

B.3.1.1 – IT koolitustunde ühe töötaja kohta.

PERSONALI RAKENDATAVUS:

B.3.2.1 – protsent personalist, kes osutab elektroonilisi teenuseid ja tegeleb elektrooniliste teenuste edendamisega.

Eristatakse tavateenuste mõõtmise ja elektrooniliste teenuste mõõtmise näitajaid.

Nii tava- kui elektrooniliste teenuste mõõtmiseks sobivad näitajad on:

- lugeja rahulolu;
- nimetuste kättesaadavus, nõutavate nimetuste kättesaadavus, nõutavate nimetuste protsent kogus;
- oluliste vastuste määr;
- kataloogiotsingu edukuse määr (nimetuste otsing, aineotsing);
- vahendite kättesaadavus (arvutid jmt. tehnika);
- vahendite kasutuse määr;
- raamatukogu automatiseeritud süsteemi kättesaadavus ja kasutus;

■ teavikute komplekteerimise kiirus (tehniliste vahendite olemasolu, kasutuse kiirus jm.);

■ ühe nimetuse kataloogimise maksumus;

■ teenuste osutamine ja teenindustöötaja hõivatus, nagu teenuseid ühe töötaja kohta, teenindustöötajate protsent kogu personalist, teenindustöötaja hõivatus.

Ainult traditsioonilise raamatukogu tavateenuste mõõtmiseks sobivad näitajad on:

- kohalkasutused ühe lugeja kohta;
- teavikute kasutuse määr;
- teavikute määr kogust, mida ei kasutata;
- kinnistest kogudest teavikute kättetoimetamise kiirus;
- avariiliteeningus;
- dokumentide leidmise kiirus;
- RVL-i kiirus; lugeja töökohtade kasutuse määr;
- teavikute töötlemisprotsessi kiirus jne.

Näitajad, mida kasutatakse nii traditsioonilise kui elektroonilise raamatukogu mõõtmiseks, kuid mõõtmismetoodika elektroonilistele raamatukogule on erinev:

- sihtrühma protsent teenindatavatest, kellele teenust osutati;
- ühe kasutaja maksumus;
- külastusi ühe teenindatava kohta;
- ühe külastuse maksumus;
- elektroonilise kogu ringlus, laenutusi ühe teenindatava kohta;
- elektroonilisi teavikuid kasutades ühe üksuse kohta;
- laenutuse maksumus,
- elektroonilisi teenuseid ühe töötaja kohta, proportsioon elektrooniliste teavikute kogust, mida on kasutatud.

Näitajate kasutamine

Näitajaid võib kasutada raamatukogutöö kvaliteedi ja efektiivsuse määramiseks, raamatukogude töö võrdluseks, juhtimisalaste otsuste tegemiseks, ressurside kasutuse reguleerimiseks, seniste teenuste hindamiseks ja uute arendamiseks, sarnaste eesmärkide ja ülesannete ning suurus-

järguga raamatukogude töö tulemuslikkuse võrdlemiseks – *benchmarking*’us jne.

Näitajad peavad võimaldama esile tuua aastate jooksul toimunud muutusi teenustes, eristada eri raamatukogude erinevusi tegevuse tulemuslikkuse saavutamisel ja analüüsida põhjusi.

Tulemuslikkuse näitaja on vahend, mille abil on võimalik analüüsida ja võrrelda teenuste kvaliteeti ja efektiivsust vastavalt raamatukogu rollile, ülesannetele ja eesmärkidele ühiskonnas, võimalus võrrelda ühe kindla raamatukogu tulemuslikkust aastate lõikes, pakkuda kasulikku informatsiooni finantside jaotuseks ja otsuste tegemiseks, tõstes esile uute teenuste eeliseid ja puudusi, tutvustada hetkeolukorda avalikkusele, teenindatavatele ja rahastajatele.

Oluline on oskuslik näitajate valik õigete tööde ning tegevuste hindamiseks, elektrooniliste teenuste mõju hindamine paralleelselt tavateenustega, täpsus monitoringul ja analüüsitava tegevuste võrreldavus.

II Täiendavad näitajad elektrooniliste teenuste mõõtmiseks (ISO TC46/SC 8/WG 4 tehniline aruanne nr. 20983)

Eespool kirjeldatud täiendused rahvusvahelisele standardile ISO 11620 koostati 2001. aastal, kuid kõiki protseduurireegleid arvestades jõudis see kinnitamisele alles 2002. aastal.

Koostöös Eesti Standardikeskusega lisandub see täiendusena EVS-ISO 11620 juurde 2003. a.

Kaheksas alamkomitee *Kvaliteet. Statistika ja tulemuslikkuse hindamine* pidas vajalikuks, et neljas töörühm (WG4) vaataks uuesti üle veel normatiivsed standardid ning koostaks tööaruande lisanduvatest näitajatest, määratlustest, valemitest ning võimalikest tõlgendustest.

Töötati läbi järgmised normatiivsed standardid:

ISO/FDIS 2789 Informatsioon ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline raamatukogustatistika; ISO 5127:2001 Informatsioon ja doku-

mentatsioon. Terminoloogia; ISO 11620:1998 Informatsioon ja dokumentatsioon. Raamatukogutöö tulemuslikkuse indikaatorid; muudatus ISO 11620:1998DAM 1, kus on esitatud täiendavad näitajad.

Uues koostatud tööaruandes arvestatakse selliste mõistete, nagu andmebaasi kasutus, digitaalne teavik, elektroonilised ressursid raamatukogus, elektrooniline teenus, allalaaditud teavik, infopäring e-teeninduses, tagasilükatud päring (ehk ebaõnnestunud andmebaasi kasutus), seanss (ehk edukas andmebaasiühendus või avaliku elektronkataloogi kasutus), veebilehe kasutus, virtuaalkülustus, raamatukogutöö võrgu keskkonnas (arvutitöökohad, internetiühendus, põrandapind infosüsteemide, serverite, arvutiklasside, arvutitöökohade ja personali käsutuses oleva arvutipargi all), kasutaja infokirjaoskus ja kasutaja koolitus jne.

III Näitajate kasutuse tõlgendus

Näitajad on seega mõõtmisvahendid ja nende abil tulemuslikkuse hindamine toimub vastavalt kindlale meetodikale, kus rakendatakse matemaatilisi arvutusvalemeid.

Näitaja valikul tuleb eelkõige püstitada eesmärk, miks just seda kasutada ja selle mõjutegureid arvesse võttes tulemusi tõlgendada.

Mõningaid näiteid

Indikaator B.1.1.1 Elanikkonna protsent, kellel on juurdepääs elektroonilistele teenustele

Raamatukogule edu tagamiseks elektrooniliste teenuste osutamisel on oluline analüüsida, kui suurel protsendil elanikkonnast on juurdepääs, st. kasutusõigus andmebaasidele ja elektroonilisele informatsioonile.

Tõlgendust mõjutavateks teguriteks on siin teenindatavate arv, teeninduspiirkonna demograafiline koosseis, teenindatavate haridustase, üldine sotsiaalne ja majanduslik keskkond, raamatukogu

valmisolek e-teeninduseks – st. interneti kasutusvõimalused, arvutitöökohade olemasolu, e-teenuse kättesaadavus, tasu suurus e-teenuse ja kasutusõiguse eest.

Indikaator B.1.2.1

Kulu protsent eelarvest elektrooniliste ressursside hankeks

Elektrooniliste teenuste tarbeks tehtud kulutuste ulatuse hindamiseks ja eelarve kujundamiseks raamatukogus tuleb komplekteerimiskulude osas pidada eraldi arvestust elektrooniliste jadaväljaannete, andmebaaside ja muude digitaalteavikute hanke kuludele, litsentsi maksudele, elektrooniliste teavikute vahenduskuludele ja kõigile muudele e-teenuste osutamise kaasnivatele kuludele.

Tulemuse tõlgendamisel tuleb arvestada raamatukogu rolli ja eesmärke, kogude komplekteerimise põhimõtteid ja vastutusalasid, teeninduspiirkonna elanike struktuuri ja võimalusi.

Indikaatorit on sobiv kasutada koos kogude kasutuse ja lugeja rahulolu näitajatega. Tulemus iseloomustab raamatukogu võimalusi ja ka huvitatuse määra e-teenuse arendamiseks.

Indikaator B.1.3.1

Ühe sessiooni vältel allalaaditud teavikute arv

Näitaja abil on võimalik hinnata kuivõrd kasutajal õnnestub leida pakutavate teenuste hulgast olulist informatsiooni.

Selleks on vaja teada kindla teenuse raames kindla ajaperioodi vältel läbiviidud sessioonide üldarvu ja oluliste dokumendikirjete arvu, mis õnnestus alla laadida kasutaja poolt kindlal ajaperioodil (sessiooni vältel). Tulemust mõjutavateks teguriteks, mida tuleks arvesse võtta tõlgendamisel, on eelkõige kasutaja oskused otsingu läbiviimiseks, otsingu kiirus ja otsingu strateegia (kas otsitakse täisteksti või bibliokirjet), võrguühenduse kiirus, pakutava teenuse tase ja nõutav tasu selle eest, kas dokumente laaditakse alla elektroonilisest ajakirjast, digitaalteavikust või andmebaasist, ar-

vesse tuleks ka võtta allalaaditavaid andmelemente.

Indikaator B.1.3.2

Sessiooni maksumus

Näitajat võib kasutada andmebaaside hindamiseks ja võrdlemiseks eri raamatukogude vahel.

Siin hinnatakse andmebaasi väärtust vastavalt tehtud sessioonide arvule, milleks peab teadma kõikide andmebaaside maksumust ja iga andmebaasi sessioonide arvu samal ajaperioodil.

Tulemuse tõlgendamisel tuleb arvesse võtta dokumentide või kirjete arvu, mida on võimalik kuvada sessiooni vältel. Tulemus iseloomustab andmebaasi tõhusust ja väärtust.

Kindlasti annab parema tulemuse indikaatori kasutus koos teiste näitajatega, nagu allalaaditud dokumendi maksumus, sessioonide arv andmebaasi kohta, allalaaditud dokumentide arv elektroonilise ajakirja või andmebaasi kohta, allalaaditud dokumentide arv sessiooni vältel ja lisaks veel kasutaja küsitlemine.

Indikaator B.1.3.3

Allalaaditud dokumendi maksumus

Näitaja abil saab hinnata elektroonilise raamatukogu ressursside maksumust vastavalt dokumentide või kirjete allalaadimisele.

Siin on elektrooniline ressurss allalaaditava informatsiooni üksus, mis koosneb ühest või mitmest andmefailist (tavaliselt esineb informatsioon täistekstina).

Allalaadimine tehakse vastavalt dokumendi päringule serverist (tavaliselt veebibrauseri abil). Teada tuleb kõikide elektrooniliste teenuste maksumust ja allalaaditud dokumentide arvu iga elektroonilise teenuse abil teatud kindlal ajaperioodil.

Tulemus iseloomustab elektroonilise teenuse tõhusust, arvesse võetakse ressursside nõudlust ja sessioonide arvu.

Näitajat iseloomustavad faktorid on kasutaja brauseri *cache* konfiguratsioon, serveri statistika dokumentide allalaadimise kohta ja kasutaja küsitlus.

Indikaator B.1.3.4

Ebaõnnestunud sessioonide protsent

Näitaja abil saab kindlaks määrata, kas igale elektroonilisele teenusele on piisav arv litsentse, võttes arvesse kasutaja nõudlust.

See näitab ebaõnnestunud sessioonide protsenti kogu üritatud sessioonide arvust iga litsentseeritud andmebaasi kohta teatud kindlal ajaperioodil. Teada tuleb ebaõnnestunud sessioonide arvu litsentseeritud andmebaasis teatud kindlal ajaperioodil ja elektrooniliste teenuste ebaõnnestunud ja õnnestunud sessioonide koguarvu samal ajaperioodil. Kui saadud protsent on väga kõrge, siis see näitab, et litsentside arv ei ole vastav lugejanõudlusele. Näitajat tuleb arvestada eraldi iga andmebaasi kohta.

Indikaator B.1.3.5

OPAC-i (avaliku elektronkataloogi) kaugsessioonide protsent

Näitaja iseloomustab avaliku elektronkataloogi kaugkasutuse protsenti, st. kui palju kasutatakse elektronkataloogi väljastpoolt raamatukogu.

Teada tuleb kaugside sessioonide arvu elektronkataloogis ja sessioonide koguarv avalikku elektronkataloogi.

Tulemus sõltub interneti avatud kasutusvõimalustest elanikkonnale ja elektrooniliste teenuste väärtustamisest, kaugkasutuse osatähtsusest, võrreldes kohtvõrgu elektrooniliste teenustega.

Indikaator B.1.4.1

Elektrooniliselt esitatud infopäringute protsent

Näitaja iseloomustab elektrooniliste päringute esitamise määra teatmeteeningutes.

Teada tuleb esitatud elektrooniliste infopäringute arvu teatud kindlal ajaperioodil ja esitatud elektrooniliste infopäringute koguarvu samal ajaperioodil.

Tulemus iseloomustab elektrooniliste vahendite kasutuse määra ja kasutaja huvitatust elektroonilistest teenustest.

Madal protsendimäär juhib tähelepanu sellele, et e-teenuseid tuleks rohkem reklaamida, tõsta kasutaja infokirjaoskust ja viia läbi kasutajakoolitust ning tõsta teenindaja kvalifikatsiooni.

**RAHVUSRAAMATUKOGU
STANDARDIMISE TÖÖ-
RÜHMA TÖÖPLAAN 2003**

ER-i raamatukogunduse standardimise töörühma 2003. a. kavas on koostöös Eesti Standardikeskusega välja anda Eesti standarditena raamatukogustatistika standard EVS-ISO 2789 [2003] *Informatsioon ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline raamatukogustatistika*; EVS-ISO 11620 *Informatsioon ja dokumentatsioon. Raamatukogutöö tulemuslikkuse indikaatorid muudatused*; terminoloogiat käsitlev standard EVS-ISO 5127 *Informatsioon ja dokumentatsioon. Sõnavara. Alustada tööd metaandmeid käsitleva standardi kavandi prEVS-ISO 15835 Informatsioon ja dokumentatsioon. Dublin Core metaandmete vorming ettevalmistamisega*.

Eesti Rahvusraamatukogu standarditena on kavas välja anda RRS3 *Kirjereeglid ISBD(ER): Rahvusvahelised elektrooniliste väljaannete kirjeldamise reeglid* ja RRS4 *Kirjereeglid ISBD(CR): Rahvusvahelised jätkväljaannete kirjeldamise reeglid*.

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

INFOTEADUSTE SAAL

asub raamatukogu viiendal korrusel

tel. 630 7124

e-post: infoteadused@nlib.ee

Avatud esmaspäevast reedeni 10–20
laupäeval 12–19

juulis, augustis

esmaspäevast reedeni 12–19

laupäeval suletud

Täpsemat infot kogude ja teeninduse kohta leiate

Rahvusraamatukogu kodulehelt <http://www.nlib.ee>

Infoteaduste saali koduleht: <http://www.nlib.ee/struktrmtk/s-teabe.html>

NB! Kasutades **e-teenindust** valige kodulehel vastav link või saatke küsimus meie e-posti aadressil.

e-teenindus võimaldab:

- infopäringut
- teemapäringut
- laenutähtaja pikendamist

SUHTEKORRALDUS RAHVARAAMATUKOGUS

ELE KOITMAA

TPÜ infoteaduste osakonna magistrant

Rahvaraamatukogu konkureerib rahastamise pärast pidevalt teiste institutsioonidega. Seega tuleks raamatukogul paista teiste seast kuidagi silma, õigustada ja suurendada endale osakssaavat tähelepanu. Üks sõnumi viimise võimalustest sihtgruppideni, kuhu kuuluvad lisaks lugejatele ka kindlasti rahastajad, on kasutada teadlikku ja järjepidevat suhtekorraldust.

Käesoleva artikli kontekstis on suhtekorraldus "kindel, planeeritud ja pidev jõupingutus luua ning säilitada head tahet ja vastastikust mõistmist organisatsiooni ning tema avalikkuse vahel" (*What is Public Relations* 2002).

Sageli arvatakse, et rahvaraamatukogud ei pea oma tegevuses rakendama suhtekorralduse põhimõtteid, kuna nende sihtgrupid vajavad neid selletagi. See on tüüpiline viga. Tegelikult nõuab aga suhtekorraldust, et pidada samu arengu ja muutustega ühiskonnas.

Eriti tuleb silmas pidada, et enamasti on just kõrgkooli- ja erialaraamatukogude potentsiaalsed lugejad paremini motiveeritud raamatukogu kasutama kui rahvaraamatukogude võimalik lugejaskond.

Miks raamatukogu vajab suhtekorraldust?

Suhtekorraldus ei ole tegevus tegevuse pärast, vaid oluline juhtimise osa, mis aitab raamatukogul jälgida muutusi ühiskonnas ning vastavalt neile kujundada ja selgitada oma tegevuspõhimõtteid. Suhtekorraldus toob kasu mitmeti.

1. Suhtekorraldus on oluline olemata organisatsiooni tüübist või suurusest, sest oma tegevuses sõltutakse enamasti teatud suhetest. Iga organisatsioon tegeleb

suhtekorraldusega, soovib ta seda, teeb teadlikult või mitte. Ka iga inimene tegeleb ühel või teisel viisil suhtekorraldusega.

Organisatsiooni jaoks on iga telefonikõne, kiri ja kohtumine suhtekorralduslik sündmus, seepärast tuleb olla tähelepanelik ning ettevaatlik oma tegude ja sõnadega, eriti sihtgruppide suhtes.

2. Raamatukogunduses on suhtekorraldus oluline vahend lävimisel raamatukogu tegevust mõjutavate sihtgruppidega, kelleks võivad olla lugejad, samuti potentsiaalsed lugejad, rahastajad, koostööpartnerid. Iga sihtgrupini jõudmiseks tuleb leida õige ehk vastavale sihtgrupile sobiv kommunikatsiooni viis. Ühtemoodi tähtis on nii sihtgruppideni jõudmine kui ka neilt saadav tagasiside.

3. Suhtekorraldus aitab raamatukogul arendada arusaama seal pakutavatest teenustest ja tekitada kasutamisentusiasmi.

Teenuste arendamise seisukohalt on raamatukogule eriti tähtis mõista lugejate nõudmisi ja ootusi. Suhtekorralduse üks eesmärke võibki olla raamatukogu kasutamise suurendamine.

4. Raamatukogusisene suhtekorraldus aitab raamatukoguhoidjatel luua hubase töökeskkonna, edastada lugejatele ühtset sõnumit ja olla arenemisvõimeline.

5. Tänapäeva raamatukoguhoidja peab olema lisaks oma traditsioonilisele rollile veel ka äri-mees ja projektijuht, kuna raamatukogude rahastamine on eba-piisav ning arendustegevuseks tuleb taotleda raha fondidest ja pakkuda tasulisi teenuseid (Sepp 2002).

Üks võimalus raamatukogul enast nähtavaks teha on jutustada oma "lugu". Nn. loo rääkimine on nipp, mida kasutavad paljud erasektori organisatsioonid ja ettevõtted. Raamatukogu "lugu" peaks olema selline, mis köidaks sihtgruppide tähelepanu ning looks positiivse taju raamatukogu ja seal pakutavate teenuste suhtes (Wolfe 1997).

Kuidas kasutada suhtekorraldust raamatukogus?

Võtmesõnumitele ja -auditooriumitele keskenduva suhtekorraldus- või kommunikatsiooni-plaani loomisega saavad raamatukoguhoidjad oma "lugusid" jagada, tõsta arusaamist raamatukoguteenuste väärtusest ja lõppkokkuvõttes suurendada raamatukoguteenuste ja -programmide kasutamist ja rahastamist.

Suhtekorraldus on planeeritud tegevus. Suhtekorralduse planeerimisel on arukas jälgida nelja etappi, mis kordudes moodustavad suhtekorraldustsükli.

1. Uurimistöö, mis nõuab probleemi suhtes hetkeliste arvamuste

ja hoiakute jälgimist ning probleemi olemuse määratlemist. Ouline on situatsiooni iseloomustava taustteabe kogumine.

2. Tegevuskava koostamine, planeerimine. Tegemist on formaalse planeerimisstaadiumiga, mis näitab sihtrühmad, strateegia, taktika ja eesmärgid.

3. Kommunikatsioon ehk planeeritu eluviimine.

4. Hindamine. Hinnatakse eelnevate sammude rakendamise mõju ja analüüsitakse, mida saaks järgmisel korral teha paremini.

Suhtekorraldust viikse ellu erinevate suhtekorraldustehnikate (kanali valik ning suhtlemisviisi sihtgruppidega) abil.

Enam levinud suhtekorraldustehnikate kogumit – meediasuhteid – on käsitletud põhjalikult Triin Soone oma artiklites “Suhted ajakirjandusega” (RK 1999, nr. 3, lk. 36–37) ja “Kui meist huvitub ajakirjanik” (RK 1999, nr. 4, lk. 21–22), kuid siinkohal neil pikemalt ei peatuks.

Tuleb silmas pidada, et suhtekorraldus ei seisne üksnes ajakirjanduses kajastumises. Raamatukogunduses on võimalik rakendada veel teisigi suhtekorraldustehnikaid.

1. Näitused

Näitus on esemete väljapanek, mis suurendab raamatukogu nähtavust ja informeerib kasutajaid raamatukogu kogudest ja teenustest. Arendavad ja abistavad näitused võimaldavad raamatukogul arendada partnerlust teeninduspiirkonnaga, suurendades kohalikku toetust raamatukogule ja elanikkonna teadlikkust raamatukogust.

2. Raamatukogupublikatsioonid

Raamatukogupublikatsioonide eesmärk on viia konkreetne sõnum spetsiaalse auditoriumini. Publikatsioonide hulka kuuluvad:

■ sõnumilehed – regulaarsed informeerivad allikad, mis annavad olulist infot teatud perioodil;

■ brošüürid – kahepoolsed kaheks või kolmeks murtud publikatsioonid, mis informeerivad raamatukogu teenustest;

■ flaierid – ühepoolsed lehed, mida publitseeritakse ühekordse

raamatukoguprogrammi või programmide seeria jaoks;

■ plakatid – ühepoolsed, trükitud tugeval kvaliteetpaberil, tutvustavad raamatukogu programmi või programmide seeriat;

■ järjehoidjad – väikesed reklaamimaigulised juhtkirjad, mis annavad infot raamatukogu programmide või teenuste kohta.

Populaarsemad teemad on raamatunimekirjad, reeglid, seadusandjate aadressid, sündmuste kalendrid ja hooajalised teemad.

3. Spetsiaalsete ürituste planeerimine

Spetsiaalne üritus on üritus, mida korraldatakse üks kord ja mis on mõeldud konkreetse eesmärgi saavutamiseks. Spetsiaalsed üritused võivad olla suunatud lojaalsete või uute klientide, aga ka mõlema tähelepanu köitmiseks. Näiteks uue hoone avamine, aastapäeva tähistamine, logo võistlus, auhinna saamise tähistamine, loengusarjad, raamatuarutelud, jututunnid jne.

4. Arvutipõhine kirjastamine

Siin on esmane erisuse ja imago tähtsus. Tuleks valida hea, st. oma nõudmistele vastav programm infomaterjalide tootmiseks (*Part-time Public* 1995).

5. Aastaruanded

Hea võimalus lugejaid informeerida raamatukogu tegevusest ja toimunud arengust. On võimalik, et paljud lugejad on teadlikud vaid ühest või mõnest teenusest, kuigi reaalselt kasu võiksid nad saada suuremast infost. Kasulik nii suhtekorraldusvahendina kui oma tegevuse hindamiseks. Hea jagada teiste organisatsioonidega (Roberts ja Blandy 1989).

Sobivad suhtekorraldustehnikad valib iga raamatukogu vastavalt oma eesmärkidele ja võimalustele.

Näiteks võiks olla suhtekorralduse eesmärk raamatukogu nähtavaks muutmine.

Tänapäeva rahvaraamatukogu, eriti maapiirkonnas, on kujunenud kultuurikeskuseks, kus korraldatakse näitusi ja mitmesuguseid muid kultuuriüritusi ning käivad koos seltsid.

Mida rohkem inimesi toetab raamatukogu kultuurikeskuse funktsiooni, seda kasulikum on see raamatukogule ning seda tõenäolisemalt märkavad raamatukogu ka teised piirkonnas asuvad asutused, mitte ainult lugejad.

Teeninduspiirkonnas toetuse loomine ja positiivse meedia-kajastuseni jõudmine võtab aega.

Edu garantiiks on ümbritseva keskkonna tundmine ja oskuslik planeerimine. Edukust võib takistada passiivsus – oodatakse, et inimesed, potentsiaalsed teenuse tarbijad, mõistavad ja väärtustavad ise pakutavaid teenuseid. Aga ka see, et raamatukogu uudislehte saadetakse tihti nende samadele, kes juba küllastavad raamatukogu (Wolfe 1997).

Kokkuvõte

Iga raamatukoguhoidja tunneb ise kõige paremini oma raamatukogu sihtgruppe, teab, millised neist on teistest olulisemad raamatukogu püsima jäämiseks ning edasiviivaks arenguks.

Peamine, mida käesolevast artiklist tasuks meelde jätta, on see, et planeerige oma suhtekorraldustegevust vastavalt vajadustele. Nii olete aja- ja ressursisäästlikum ning saate suunata protsessi kulgu teile sobivas suunas.

Viiteallikad

Part-time Public (1995). *Part-time Public Relations with Full-time Results : a PR Primer for Libraries*. Chicago ; London : American Library Association.

Roberts, A.; Blandy, S. G. (1989). *Public Relations for Librarians*. Englewood ; Colorado : Libraries Unlimited.

Sepp, I. (2002). Rahvaraamatukogud. In: Raamatukogud ja raamatukogundus taasiseseisvunud Eestis: 1991-2001, 40-58. Tallinn : Eesti Rahvusraamatukogu.

What is Public Relations? (2002). URL: <http://www.ipr.org.uk/looking/index.htm> (12.06.2002)

Wolfe, L. (1997). *Library Public Relations, Promotions and Communications*. New York ; London : Neal-Schuman Publishers.

TÖÖLISRAAMATUKOGUD ISESEISVUSEELSES EESTIS

PIRET LOTMAN

RR-i raamatukogunduse osakonna vanemteadur

Kõigile ühiskonna liikmetele avatud raamatukogu – rahvaraamatukogu tekkis Lääne-Euroopa kultuuriruumis 19. sajandi sotsiaalsete reformide tulemusel. /1/ Rahvaraamatukogu areng lähtus ühiskonna paremaks muutmise visioonist, nii üksikisiku kui ühiskonna kultuurilise rikastamise ideest. /2/

Tänapäeval endastmõistetav tunduv rahvaraamatukogude arengukontseptsioon kujunes välja mitme aastakümne vältel angloameerika kultuuriruumis.

Eelmisel sajandivahetusel puudus veel nii kutsetraditsioon kui toetav kultuuriteooria, ei olnud riiklikku poliitikat ega seadusandlust. /3/

Inglise varane raamatukoguliikumine ühendas utilitarismi ja vaimse uuenemise idee. Algusest saadik olid raamatukogu propageerijad veendunud, et lisaks humansele esteetilisele teadmisele peab raamatukogu täitma ka praktilist majanduslikku rolli. Rahvaraamatukogu pidi edendama tehnilist haridust ja samas hoidma tööliklassi eemal sotsiaalsetest pingetest. /4/

Eesti rahvaraamatukogu arenes seltsiraamatukogust ärkamisaja vaimsuse pinnal, ta on tihedalt seotud meie rahvusliku ja riikliku eneseteadvuse kasvuga ja nii on ka tema ajalugu vaadeldud rahvusliku identiteedi kujunemise paradigmas. Eesti töölisraamatukogud ei lähtunud rahvusliku ärkamisaja ideoloogiast ja küllap seetõttu on neid vähe uuritud, vähemalt ei ole neile kui uut tüüpi raamatukogudele sajandialguse Eestis seni tähelepanu pööratud.

Töölisraamatukogude asutamine sõltub mõistagi piirkonna tööstuslikust arengust. Näiteks väga kõrge industrialiseerimistasemega Šotimaal Lowlandis olid töölisraamatukogud juba 18. sajandi lõpul, 1878. aastal oli Suurbritannias tuhandeid töölisraamatukogusid. Saksamaal asutati töölisraamatukogud 1848.

aasta revolutsiooni ajal ja Esimese maailmasõja alguseks oli neid juba 1147. /5/

Väheindustrialiseeritud Eestis asutasid tööliselise oma raamatukogud koos ametiühingutega alles esimese Vene revolutsiooni ajal 1905–1907. /6/ 1909. aastal kirjutati ajalehes "Wirulane", et viimasel ajal tööliste ridades tekkinud nõudmine raamatute järele on vaimse elu toibumise märk. Raamatukogude asutamisega tegelevad eriti innukalt tööliste ametiühingud. Äriteenijate ametiühingu raamatukogu on juba loodud – eestikeelseid raamatuid juba laenutatakse, venekeelseid on saabumas. Ka masina- ja puutööliste ühisuste raamatukogukomisjonide töö hakkab jõudma lõpule. /7/ Need, peamiselt heategevustulude ja annetuste toel asutatud poliitilise värvinguga raamatukogud olid, nagu ametiühingud isegi, politsei pideva järelevalve all. /8/

*Eesti töölisraamatukogud
ei lähtunud
rahvusliku ärkamisaja
ideoloogiast
ja küllap seetõttu
on neid vähe uuritud,
vähemalt ei ole neile
kui uut tüüpi
raamatukogudele
sajandialguse Eestis
seni tähelepanu pööratud.*

Erinevalt Rootsist, kus töölisraamatukogust kujunes oluline kultuuriinstitutsioon – 20. sajandi alguse parim rahvaraamatukogu, /9/ hääbusid Eestis tööliste asutatud raamatukogud, jätmata sügavamalt jälge meie kultuurilukku. Sajandi teise kümnendi algul ametiühingute avatud raamatukogud kas suleti või loovutati teistele raamatukogudele. /10/ Näiteks anti Tartu rätsepatööliste ametiühingu raamatukogu 1912. aastal tasuta üle loodavale Tartu Eesti Rahvaraamatukogu Seltsile tingimusel, et ühingu liikmed saaksid raamatuid lugemiseks tasuta. /11/ 1910. aastal Tartu rätsepatööliste seas läbi viidud anonüümne ankeetküsitlus viitab viletsale lugemiskultuurile: küsimusele "Mida sa teed vabal ajal?" on vastatud: "Käin kõrtsis ja loen sopakirjandust." /12/

Töölisraamatukogu selline areng oli meie kultuuriruumis loomulik – ka näiteks Saksamaal sisaldasid töölisraamatukogud algul peamiselt poliitilist ja sot-

siaalteaduslikku kirjandust ametiühingu ja parteide juhtidele, keskmise töölise huve arvestades hakati alles hiljem komplekteerima ka populaarteaduslikku kirjandust. /13/

Teistsugusest ideoloogiast on kantud vabriku-administratsiooni või omanike initsiatiivil rajatud raamatukogud. Rahvaraamatukogu polnud pelgalt vaba aja veetmise võimalus töölisklassile, vältimaks tänava halbu mõjusid. Alistair Black näeb rahvaraamatukogude rajamises panust nii ühiskonna praktilisele kui eetilisele sotsiaalsele kasule, mille ideoloogiliseks lähtepunktiks on utilitarism. /14/

Esimesed vabrikuraamatukogud rajati Eestis 19. sajandi 90-ndail aastail. Kärdda kalevivabriku raamatukogu avati 1892. aastal ning järgneva kahekümne aasta jooksul muretseti sinna 1300 raamatut. Oma raamatukogud olid Sindi kalevivabrikul, Türi ja Kohila paberivabrikul, Rõika-Meleski klaasivabrikul, Tamsalu lubjatehasel, "Waldhofi" tselluloosivabrikul, "Dvigateli" vagunitehasel, F. Wiegandi masinatehasel ning mõnel teiselgi ettevõttel. Üks suuremaid raamatukogusid oli A. M. Lutheri mehhaanilise puidutöötlemise vabrikul. /15/

A. M. Lutheri puidutöötlemisvabrik Tallinnas oli Teise maailmasõja eel Eesti üks moodsamaid ettevõtteid nii oma tehnoloogia ja toodangu kui ka ideoloogia poolest. Jüri Kermik kirjutab oma äsja ilmunud monograafias, et Alexander Martin Lutheri pojad Christian ja Carl said mõlemad hea tehnilise hariduse, vastutus firma juhtimise eest jäi vanemale vennale Christianile. Carli peamine panus ettevõtte arendamisel seisnes aga töökeskkonna arendamises vastavalt ajastu nn. vastutustundliku tööstuse ideaalile. Tema plaani järgi ehitati Lutheri vabriku töölise maja. Maja valmis 1904. aastal ja ametlikult nimetati seda *Carl Luther Halle*, mida eesti keelde on tõlgitud Lutheri vabriku rahvamajaks. Rahvamaja oli mõeldud töölise vaba aja sisustamiseks ja seal korraldati regulaarselt üritusi. Carli soovi kohaselt mahutas see ka töölisele mõeldud raamatukogu. 1907. aastal oli selles Jüri Kermiku andmeil 1418 raamatut. /16/

Kaks aastat hiljem, 1909. aasta suvel, saatis Lutheri vabriku töölise raamatukogu juhataja 2000 raamatut sisaldava nimekirja Eesti Kirjanduse Seltsile palvega aidata seda kirjandust kataloogida. /17/

Samal aastal trükkis avaldatud "Insheneri Karl Luther'i maja Raamatukogu nimekiri" on hoiul Eesti Kirjandusmuuseumis. Nimestiku moto – Ado Grenzsteini sõnad: "Teadus on tahtmise käsi, õnn, kellel kumbki ei väsi" – viitab raamatukogu harivale, mitte meelelahutuslikule otstarbele. Nimestik koosneb kahest osast – raamatute süstemaatilise nimekirjast ja autorite loendist.

Raamatukogu sisu seob päris üllatavalt inglise utilitaarsest maailmavaatest lähtuva institutsiooni eestlaste rahvusliku eneseteadvustamise ideoloogiaga. Raamatud jagunevad üheteistkümmesse alaliiki: vaimulikud raamatud, vanavara, st. rahvaluule, ajalugu, kultuuri ajalugu ja maateadus, arstiteadus ja terviseõpetus, loodus, looduse rahvad ja karskus, majapidamine, ajakirjad, mitmesuguse

sisuga õpetused ja teaduslikud raamatud ning ilukirjandus, näidendid ja luuletused. Arvestades vaimuliku kirjanduse osakaalu sajandialguse trükistes, leidub neid nimekirjas suhteliselt napilt – vaid veerandsada eestikeelset raamatut. Rahvaluulest sisaldas raamatukogu lisaks Eesti tunnustatud kirjameeste Eiseni, Hurda, Kallase, Veske, Kreutzwaldi ja Kunderi töödele vaid ühe võõrkeelse raamatu. Professor J. Noveri koostatud kaheköiteline *Deutsche Sagen* koondab kõik olulisemad saksakeelse kultuuriruumi narratiivid Faustist kuni Lohengrinini. Ajaloo ja maateaduse alane kirjandus avarab saksakeelsete tõlgete varal lugeja maailmapilti ka Prantsuse revolutsiooni, Darwini reiside ja Aafrika ning Aasia eksootiliste rahvaste kirjeldustega. Valdavalt eestikeelsed meditsiiniraamatud, nagu ka majapidamisalane kirjandus, on praktilise suunilusega. Raamatukogus leiduv loodusteaduslik kirjandus on peamiselt saksa autorite sulest, "mitmesuguse sisuga õpetlikud ja teaduslikud raamatud" ehk meie mõistes aimekirjandus, aga enamasti eestikeelne. Lisaks eestikeelsetele ajakirjadele olid lugejale kättesaadavad ka saksakeelne perekonnaajakiri *Illustrierte Welt* ja tööstus ning teadusalane nädalaleht *Prometheus*, samuti venekeelsed kirjandusajakirjad *Probuždenie* ja *Niva*. Eriti palju on venekeelset ilukirjandust.

Ilukirjandus moodustabki põhiosa Lutheri vabriku raamatuvaramust, lisaks eesti kirjandusele ja vene klassikale leidub siin ka saksa kirjanike töid ja inglise ning prantsuse autoreid tõlgetena. Raamatukogu näib olevat komplekteerinud asjatundja, töölislugejale mõeldud kirjandus on hariv ja heamaitseline, kuid mitte ülearu keerukas või moderne. /18/

Üldse sisaldas kataloog 1703 eesti, 164 saksa ja 133 venekeelset raamatut. On teada, et 1908. aastaks oli vabriku 1500 töolisest end lugejaks registreerunud 400. Raamatukogu 1910. aasta tegevusaruanne näitab, et lugejate arv on suurenenud 700-ni ning keskmiselt laenutas iga tööline 30 raamatut aastas. /19/

Carl Lutheri ühiskonna praktilisele ja eetilisele sotsiaalsele kasule suunatud tegevus töölise harimisel kujundas ettevõtte ideoloogia aastakümneteks. Vabriku pärija Martin Luther põhjendas 1936. aastal ettevõtte kulul publitseeritud R. Lloyd Robertsi ettekande *Labour Manegement*'i eestindamist raamatu eessõnas vajadusega teha need ideed kättesaadavaks ka Eesti tööstureile. Autori kande idee kõlab järgmiselt: "Ma kardan et juhtkonnad sageli ikka veel kalduvad alahindama inimese kõikide võimete rakendamist ettevõtte teenistusse, selle asemel, et kasutada üksnes ta kätetöid. /- - -/ Juhtkond, kes tahab saada töoliselt tema parimat, peab rakendama tööle just selle parima, mida omab tööline, ta peab arvestama ühtlasi tema mõistust ja hinge ja mitte üksnes tema kehalisi võimeid." /20/

Mitte ainult raamatukogusse koondatud kirjandus, vaid raamatukogu kui sotsiaalse institutsiooni, tema eri tüüpide väljakujunemine ja roll ühiskonnas iseloomustavad nii selle ühiskonna sisemist arengut

kui tema kultuuritausta. 20. sajandi alguse Eesti töölisraamatukogu arengus näeme kaht erinevat, teineteisest sõltumatut paradigmat. Ametiühingute initsiatiivil asutatud töölisraamatukogude tagapõhjaks on sotsialismi ideede levik Eestisse. Vabrikantide rajatud raamatukogud, vastupidi, lähtusid individuaalse enesearengu ideoloogiast, kus indiviidi eneseteostuse kaugem eesmärk oli kogu ühiskonna hüvanguks.

Lutheri vabriku raamatukogu peegeldab industriaalse Inglismaa töölisraamatukogu kontseptsiooni kujunevas eesti ühiskonnas.

Viited

1. Encyclopedia of library history / ed. by Wayne A. Wiegand, Donald G. Davis Jr., Inc. New York & London: Garland Publishing 1994, p. 518.

2. Alistair Black. A new history of the English public library. London ; New York: Leicester University Press, 1996, p. 2-3.

3. Paul Sturges. Conceptualizing the public library 1850–1919 // Continuity and innovation in the public library: the development of a social institution / ed. by Margaret Kinnel, Paul Sturges. London: Library Association Publishing, 1996, p. 28-48, p. 28-29.

4. Alistair Black. A new history of the English public library. London ; New York: Leicester University Press, 1996, p. 256-257.

5. International dictionary of library histories. Vol. 1 / ed. By David H. Stam, p. 1185-1187.

6. Kaljo-Olev Veskimägi. Kahte kappi on ühhetassa majas tarwis: leiwakappi ja ramatokappi : Eesti raamatukogude ajalugu. Tallinn, 2000, lk. 251.

7. Wirulane (1909), nr. 48, 28.veebruar, lk. 2.

8. Tartu Rätsepätooliste ametiühisus 1907–1937. Tartu: Tartu Rätsepätooliste Ametiühisuse kirjastus, 1937, lk. 47.

9. Magnus Torstensson. Expectations and a worthy, respectable position in society: means and aims of library work within the early labour movement in Sweden // Svensk Bibliotheksforskning / Meddelanden från Centrum för biblioteks- och informationsvetenskap (1995) nr. 1, s. 16-27, 19.

10. vt. Veskimägi, lk. 251-253.

11. Tartu Rätsepätooliste ametiühisus 1907–1937. Tartu: Tartu Rätsepätooliste Ametiühisuse kirjastus, 1937, lk. 74.

12. Tartu Rätsepätooliste ametiühisus 1907–1937. Tartu: Tartu Rätsepätooliste Ametiühisuse kirjastus, 1937, lk.????

13. International dictionary of library histories. Vol. 1 / ed. by David H. Stam, p. 187.

14. Alistair Black. A new history of the English public library. London ; New York: Leicester University Press, 1996, p. 256-257.

15. Maie Pihlamägi. Tööliste osalemine seltsielus 19. sajandi teisel poolel ja 20. sajandi algul // Seltsid ja ühiskonna muutumine / toim. Ea Jansen, Jaanus Arukaevu. Tartu ; Tallinn, 1995, lk. 136-152, 140-141.

16. Jüri Kermik. A. M. Luther 1877–1940 : materjalist võrsunud vormiuendus, lk. 120-122

17. EKM, F.186, M.134:2, l. 7p.

18. Insheneri Karl Luther'i maja Raamatukogu nimekirj. Tallinn, 1909.

19. Maie Pihlamägi. Tööliste osalemine seltsielus 19. sajandi teisel poolel ja 20. sajandi algul // Seltsid ja ühiskonna muutumine / toim. Ea Jansen, Jaanus Arukaevu. Tartu ; Tallinn, 1995, lk. 136-152, 140-141.

20. R. Lloyd Roberts. Probleeme inimese juhtimise alalt. Tallinn: M. Luther, 1936, lk. 12-13.

TALLINNA PEDAGOOGIKAÜLIKOOLI INFOTEADUSTE OSAKONNA LÕPETANUD

BAKALAUREUSEÕPE, kaitstud detsembris 2002

Adamson, Kelly. Digitaalse keskkonna mõju sündeksemplaristüsteemile. Juhendaja Janne Andresoo. 66 lk.

Heinamäe, Kristiine. Tallinna Ladina kvartal kirjasõnas. Juh. Liivi Aarma. 94 lk.

Kadakas, Helge. Lühiülevaade Eesti Posti arenguloost ning kajastamine Eestis ilmuvate eesti- ja venekeelsete ajalehtede veergudel 1994–2001 (Bibliomeetriline aspekt). Juh. Liivi Aarma. 113 lk.

Kaibald, Reili. Kommunikatsiooniaudit AGE kontserni kuuluvates reklaami- ja meediafirmades. Juh. Tiina Markus. 88 lk.

Karuse, Kersti. Organisatsiooni teabehaldus Eesti kaitseväge näitel. Juh. Tiina Markus. 93, [14] lk.

Kingsepp, Kadi. Muinasjuturaamat 1987–2001. Juh. Liivi Aarma. 180 lk.

Kuiv, Anneli. Hall kirjandus infoallikana. Juh. Tiina Markus. 86 lk.

Kurjamaa, Sille. Eesti teadusraamatukogu osa uues õpikeskkonnas. Juh. Sirje Virkus. 67 lk.

Laidla, Piret. AS Baltika Grupi infosüsteem. Juh. Silvi Roomets. 100 lk.

Liivlaid, Heidi. Läänemaa 20. sajandi kirjamehed: ülevaade, nimestik ja biograafiad. Juh. Liivi Aarma. 97 lk.

Mezulis, Edith. Infotarbija koolitus Eesti ülikooli-raamatukogudes. Juh. Elviine Uverskaja. 60, [11] lk.

Nurmse, Lilika. Organisatsiooni sisekommunikatsiooni efektiivsuse näitajad: ühe teenindusettevõtte näitel. Juh. Silvi Roomets. 59 lk.

Paldermaa, Tiina. Kommunikatsioonijuhtimine avalikus sektoris Tallinna Ettevõtlusameti näitel. Juh. Ülle-Marike Papp. 127 lk.

Peegel, Jandra. 18. ja 19. sajandi eestikeelne lastekirjandus. Juh. Kaja Tiisel. 132 lk.

Peet, Ene. Eesti rahvaraamatukogude areng aastatel 1999–2001: ülevaade ja statistiline analüüs. Juh. Elviine Uverskaja. 143, [53] lk.

Pärnamaa, Indrek. Hiiu maavalitsuse avalik infosüsteem. Juh. Silvi Roomets. 70 lk.

Rauam, Külli. Varajane eestikeelne vanaraamat. Juh. Liivi Aarma. 139, [12] lk.

Toomik, Kristi. Eestikeelne pisitrükis 1918–1940: bibliograafia. Juh. Liivi Aarma. 207 lk.

Tuubel, Ly. Eesti kirjastuste ja raamatukaupluste koduleheküljed Internetis. Juh. Aile Möldre. 92, [3] lk.

Valliste, Sven. Uku Masingu looming: Jüriöö ülestõusu tõlgendus. Bibliograafia 1998–2002. Juhendaja Liivi Aarma. 73 lk.

Vardja, Mirjam. Terminite definitsioonid Eesti üldises märksõnastikus. Juhendaja Sirje Nilbe. 51 lk.

Vessik, Andra. Muutuv infoteenindus: Saare Maakonna Keskraamatukogu näitel. Juh. Elviine Uverskaja. 74 lk.

Vorsmann, Raul. Lennuliikluse AS: dokumendihaldus-süsteemi alused. Juh. Silvi Roomets. 83 lk.

DIPLOMIÕPE, kaitstud detsembris 2002

Asmer, Inga. Järva Maavalitsuse infosüsteem. Juh. Silvi Roomets. 56 lk.

Hunt, Kerli. Isikute vaba liikumisega seotud infovajaduse rahuldamine eurointegratsiooni kontekstis. Juh. Elviine Uverskaja. 81 lk.

Idasaar, Katrin. Infoteenindus välisriikide kultuuri- ja infokeskustes Eestis. Juh. Aira Lepik. 56 lk.

Kaseväli, Anne. AS Tallinna Lennujaam: ajaleheartiklite (1.01.1998 – 31.10.2002) bibliomeetriline analüüs. Juh. Silvi Roomets. 63 lk.

Kazantsev, Reet. Aktsiaseltsi EE Grupp infosüsteemi väljatöötamine. Juh. Silvi Roomets. 77, [2] lk.

Kriisa, Tiina. Euroopa Liidu infokeskuste tegevus Eestis. Juh. Aira Lepik. 57 lk.

Küngas, Kristi. Võrguväljaannete bibliograafiline arvestus. Juh. Janne Andresoo. 68 lk.

Leps, Kristi. Eesti Ringhäälingu Saatekeskuse AS ajalehtedes: bibliomeetriline analüüs perioodil 2000–2001. Juh. Silvi Roomets. 67 lk.

Mardi Pille. Dokumendihaldusprogramm *GoPro Case* ja selle kasutamine sotsiaalministeeriumis. Juh. Toomas Etverk. 61 lk.

Randma, Kristiina. Infotehnoloogilise kasutajatoe analüüs Eesti Ühispanga näidetal. Juh. Silvi Roomets. 73 lk.

Rebane, Rahel. Lugemise käsitlusi Eestis lähiaegadel. Juh. Liivi Aarma. 110 lk.

Reino, Mari. Eesti Välisministeeriumi tegevus: bibliomeetriline analüüs Soome-keskses ajakirjanduses aastatel 1991–2000. Juh. Silvi Roomets. 88 lk.

Seelmann, Aile. Bibliofiil ja raamatuteadlane Jaan Roos. Juh. Liivi Aarma. 142, [5] lk.

Sõnajalg, Birgit. Raamatulooline arhiiviaines 1940–1975 (keskasutuste näite varal). Juh. Liivi Aarma. 119 lk.

Tikerpe, Külli. ASI Hansa Liising Eestit kajastanud ajaleheartiklite bibliomeetriline analüüs (juuli 2000 – september 2002). Juh. Silvi Roomets. 79 lk.

Truuts, Hele-Mai. Kultuurilooline Kabala-Raikküla raamatuaastate ja loomeinimeste valgusel. Juh. Liivi Aarma. 109, [1] lk.

BAKALAUREUSEÕPE, kaitstud juunis 2002

Altmets, Ursula. Personalivaliku automatiseerimise võimalusi värbamisprotsessis. Juh. Tiina Markus. 71 lk.

Eensalu, Kadri. Turunduspõhimõtete rakendamine *Estonian Business School*'i raamatukogus. Juh. Aira Lepik. 81 lk.

Eensalu, Paavo. Eestimaa-ainelise materjali leidumus Internetis: otsingu ja hindamise aspekt. Juh. Elviine Uverskaja. 107 lk.

Eller, Eveliis. Käina aja Hellamaa raamatukogu ajalugu 1990. aastani. Juh. Piret Lotman. 126 lk.

Hiiasalu, Triin. Täistekstandmebaasid Tallinna raamatukogudes. Juh. Sirje Nilbe. 61 lk.

Kangur, Gerli. Raamatuloolane Kyra Robert (1916–1997). Juh. Tiiu Reimo. 135 lk.

Kivi, Riina. Riiklike andmekogude koordineerimine ja efektiivsus. Juh. Ülle-Marike Papp. 109 lk.

Lepik, Krista. Normandmed ja autoriteetsuskontroll rahvusvahelises bibliograafilises arvestuses. Juh. Sirje Nilbe. 69 lk.

Lubi, Reet. Teoloogiliste kõrgkoolide raamatukogude kasutajad, teenindajad ja teenused. Juh. Aira Lepik. 83 lk.

Nõges, Liis. Lastekirjanduse avaldamine Eesti Vabariigis aastatel 1997–2000. Juh. Aile Möldre. 76 lk.

Ploom, Gunnar. Sportmängudeteemaliste multimeediateoste kavandamine. Juh. Toomas Etverk. 64 lk.

Rand, Merle. Saare Maakonna Keskraamatukogu arengulugu ja töötajad. Juh. Silvi Roomets. 71 lk.

Rooden, Ingrid. Kergestiloetav teavik: vaimupuudega infotarbija infoallikas. Juh. Aira Lepik. [118] lk, 8 lk., ill.

Saarts, Kaisa. Eestirootslaste kirjakultuur. Bibliograafia. Juh. Liivi Aarma. 149 lk.

Sarapuu, Eerik. Arvutiõppe multimeediatoodete loomine. Juh. Toomas Etverk. 57, [1] lk.

Sermat, Martin. Mitmekeelsed raamatud XV–XIX sajandil. Juh. Liivi Aarma. 73 lk.

Sogenbits, Shvea. Teoloogiliste raamatukogude koostöö: rahvusvaheline ja riiklik dimensioon. Juh. Aira Lepik. 106 lk.

Sokk, Liisi. Eesti õppekeele üldhariduskoolide õpikud ja nende väljaandmine Eestis aastatel 1996–2001. Juh. Aile Möldre. 135 lk.

Uueni, Andres. Kaasaegsete õpikeskkondade realisatsioon multimeedia süsteemides. Juh. Sirje Virkus. 67 lk. + 1 CD-ROM.

Vahenurm, Kersti. Identifikaatorid elektroonilises keskkonnas. Juh. Janne Andresoo.

Vinter, Kati. Vesimärk ja käsitsipaber: arengulugu, terminid ja kirjandusnimestik. Juh. Liivi Aarma. 157 lk.

DIPLOMIÕPE, kaitstud juunis 2002

Aari, Sirli. Arvutiõpetuse ainetundide vajalikkusest põhikoolis. Juh. Silvi Roomets. 61 lk.

Paju, Kätilin. Digitaalalkiri ja selle kasutuselevõtuga seotud probleemid Eestis. Juh. Toomas Etverk. 76 lk.

Teral, Juta. Multimeediumtoode gümnaasiumi humanitaarainetes. Juh. Toomas Etverk. 96 [4] lk.

Tomson, Eva. Klienditeenindus internetioksjoni firmas ja vastava andmebaasi mudel. Juh. Toomas Etverk. 62 lk.

Vaarik, Riina. Kõnekeskus, tehnoloogia ja töökorraldus. Juh. Toomas Etverk. 70 lk.

Vilson, Kaidi. Trükikojad ja trükitegevus Rakveres. Juh. Liivi Aarma. 81, [5] lk.

UUSI RAAMATUID

Rahvuslikud mäluinstitutsioonid digitaalses keskkonnas: Õpikoja ettekanded. RR, PULMAN: Public Libraries Mobilising Advanced Networks (Rahvaraamatukogude "kõrge kvaliteedi võrgu" loomine). Tallinn, 2002.

2001–2003 (kevadeni) viiakse Eestis ellu EL-i rahvaraamatukogude projekti kõrge kvaliteedi võrgu loomiseks. Projekt PULMAN ühendab raamatukogu-, muuseumi- ja arhiivitöötajaid ning selle põhieesmärk on rahvaraamatukogudele digitaalsete juhiste väljatöötamine.

Väljaanne sisaldab 21.–22. nov. 2002 RR-is peetud õpikoja "Rahvuslikud mäluinstitutsioonid digitaalses keskkonnas" ettekannete tekstid, ingliskeelse aruande ja koolitusprogrammid, Helsingi Linnaraamatukogu andmebaasid ning Eesti ajakirjanduses ilmunud artiklid PULMAN-i projekti kohta.

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

1/2003

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

1. **Libraries** in the information society. München, 2002. 172 p. (IFLA publications ; 102). EAR, RR.

*

2. **Anghelescu, H. G. B.** The Ceaucescu era : survival of the library profession in communist Romania // Swedish Library Research. Vol. 14 (2002) no. 3, p. 33-45. RR.

3. **Bruijnzeels, R.** Libraries 2040 // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 35 (2002) no. 4, p. 4-9. ERÜ, RR.

4. **Cheverie, J. F.** The changing economics of information, technological development, and copyright protection : what are the consequences for the public domain? // Journal of Academic Librarianship. Vol. 28 (2002) no. 5, p. 325-331. RR, TTÜ.

5. **Durrani, S.** Kenyan libraries and information in times of social protest, 1960s-1970s // Swedish Library Research. Vol. 14 (2002) no. 3, p. 21-32. RR.

6. **Koren, M.** Looking for library provocations in the Netherlands // Swedish Library Research. Vol. 14 (2002) no. 3, p. 63-73. RR.

7. **Mäkinen, I.** Library radicalism in Finland during the 1970s and 1980s // Swedish Library Research. Vol. 14 (2002) no. 3, p. 95-107. RR.

8. **Morales-López, V.** The Mexican librarianship during the 1960's decade // Swedish Library Research. Vol. 14 (2002) no. 3, p. 117-125. RR.

9. **Riet, E.** The development of *Raamatukogu* as a special library journal of independent Estonia // Slavic & East European Information Resources. Vol. 3 (2002) no. 2/3, p. 185-192. RR.

10. **Roy, L.** From tribal records repository to corridor on the powwow super highway : library development for American Indians since the late 1960s // Swedish Library Research. Vol. 14 (2002) no. 3, p. 127-134. RR.

11. **Skot-Hansen, D.** The hybrid library // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 35 (2002) no. 4, p. 14-15. ERÜ, RR.

12. **Stielow, F.** Reconsidering *Arsenals of a democratic culture* : balancing symbol and practice // Swedish Library Research. Vol. 14 (2002) no. 3, p. 11-19. RR.

13. **Turja, T.** Tekemisen muunneltava keveys - mitä kirjastotyö on tulevaisuudessa? // Signum. Vsk. 35 (2002) nro 7, s. 131-136. RR, TTÜ, TÜ.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

14. **Trükiväljaandest** digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : ettekanded [konverentsil : 13.-14.10.2002, Tartu] = From printed book to digital. Tartu University Library 200 : proceedings. Tartu, 2002. 194 lk. Bibliogr art. lõpus. Ettekanded eesti ja ingl. k. Kokkuvõtted ingl. k. EAR, RR, TPÜ, TTÜ, TÜ.

15. **Willberg, H. P.** Lesetypographie. Mainz, 1997. 332 S. RR.

16. **История** библиотек : исследования, материалы, документы. Вып. 4. Санкт-Петербург, 2002. 316 с. RR.

17. **Jeremiassen, E.** The history of the National Library in Greenland before and after fire, between 1960 and 1970 // Swedish Library Research. Vol. 14 (2002) no. 3, p. 135-137. RR.

18. **Riihimäki, A.** Yhdeksän junavaunullista kirjallisuutta - Suomen ensimmäisen tieteellisen antikvariaatin vaiheet // Signum. Vsk. 35 (2002) nro 7, s. 140-144. RR, TTÜ, TÜ.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

19. **Tartu** Ülikooli Raamatukogu. Aastaraamat 2001. Tartu, 2002. 192 lk. Kokkuvõte ingl. k. EAR, RR, TPÜ, TTÜ, TÜ.

20. **Annual** report of the Librarian of Congress : for the fiscal year ending September 30, 2001. Washington, 2002. 262 p. Sisaldab reg. RR.

21. **Az Országos** Széchényi Könyvtár 2001 évi beszámolója = Annual report of the National Széchényi Library for 2001. Budapest, 2002. 141 p. Rööptekst ingl. k. RR.

22. **The British Library** : twenty-ninth annual report and accounts 2001/2002. London, 2002. 52 p. RR.

23. **Bulletin** 2002 National Széchényi Library. Budapest, [2002]. 39 p. RR.

24. **Det Kongelige Bibliotek** : Årsberetning 2001. København, [2002]. 196 p. Kokkuvõte ingl. k. RR.

25. **The map** library in the new millennium. London, 2001. XII, 267. Sisaldab reg. RR.

*

26. **Frühwald, W.** Gutenbergs Galaxis im 21. Jahrhundert. Die wissenschaftliche Bibliothek im Spannungsfeld von Kulturauftrag und Informations-Management : Plenarvortrag beim 92. Deutschen Bibliothekartag am 9. April 2002 in Ausburg // Z. für Bibl.-wes. und Bibliogr. Jg. 49 (2002) H. 4, S. 187-194. RR, TTÜ, TÜ .

27. **Larsen, J. H.** New country library structure in Denmark // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 35 (2002) no. 4, p. 16-17. ERÜ, RR.

28. **Woldering, B.** Projekte in der Deutschen Bibliothek // Dialog mit Bibliotheken. Jg. 14 (2002) H. 3, S. 32-44. RR.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

29. **Library Trends**. Vol. 50, no. 4. Midlife career decisions of librarians. Champaign, Ill., 2002. p. 575-758. RR.

30. **Raili Kaupin** kirjoitukset 2. Kirjasto, sivistys, kasvatus. Tampere, 2000. 366, [16] s. Sisaldab reg. RR.

31. **St. Clair, G.** Beyond degrees : professional learning for knowledge services. München, 2003. xxvi, 315 p. (Information services management series). Sisaldab bibliogr., reg. RR.

*

32. **Clayden, J.** Librarians in Australia, 1950 to 1979 : guardians of an old order // Swedish Library Research. Vol. 14 (2002) no. 3, p. 47-61. RR.

33. **Holopainen, M.** Ammattikuvan haasteet - kirjasto- ja tietopalvelualan muuttuvat roolit // Tietopalvelu. Vsk. 17 (2002) nro 5, s. 24-25. ERÜ, RR, TÜ .

34. **Mäkinen, S. ; Valtonen, M. R.** Digitaalinen asianhallinta informaatiotutkimuksen opetuslana // Informaatiotutkimus. Vsk. 21 (2002) nro 4, s. 90-94. RR, TTÜ.

35. **Vodosek, P.** Unrest and progress : the 1960's and 1970's in the German librarianship from view of a library school // Swedish Library Research. Vol. 14 (2002) no. 3, p. 75-93. RR.

36. **Weech, T. L.** The impact of utopian thoughts and social protests on library education in the 60s and 70s - the recollection of a former utopist and protester, with "a little help from his friends" // *Swedish Library Research*. Vol. 14 (2002) no. 3, p. 109-116. RR.

37. **Wiklund, A. ; Hansson, J.** Lifelong learning // *Scand. Publ. Libr. Quart.* Vol. 35 (2002) no. 4, p. 21-23. ERÜ, RR.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

38. **Cohn, J. M. ; Kesley, A. L. ; Fiels, K. M.** Planning for integrated systems and technologies : a how to-do-it manual for librarians. London, 2001. 201 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

39. **Ainali, E.** New tasks for librarians : the small library perspective // *Scand. Publ. Libr. Quart.* Vol. 35 (2002) no. 4, p. 18-20. ERÜ, RR.

40. **Johansson, M.** Library loyalties in limbo : the problems with support mechanisms for library purchasing routines - the case of Sweden // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 34 (2002) no. 3, p. 159-169. RR, TTÜ.

41. **Jones, P. J.** Rethinking library development : the ethical implications of library fundraising // *College & Research Libraries News*. Vol. 63 (2002) no. 8, p. 584-585. TTÜ.

42. **Usherwood, B.** Demonstrating impact through qualitative research // *Performance Measurement and Metrics*. Vol. 3 (2002) no. 3, p. 117-122. RR.

STANDARDIMINE

43. **Informatsioon** ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline jadaväljaande standardnumber (ISSN) : Information and documentation. International Standard Serial Number (ISSN). Tallinn, 2002. V, 13 lk. (Eesti standard. EVS-ISO 3297:2002). EAR, RR, TTÜ.

44. **Informatsioon** ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline raamatu standardnumber (ISBN) : Information and documentation. International standard book numbering (ISBN). Tallinn, 2002. III, 8 lk. (Eesti standard. EVS-ISO 2108:2002). EAR, RR, TTÜ.

45. **Kirjereegliid** ISBD(M) : rahvusvahelised monograafiate bibliograafilise kirjeldamise reegliid. Tallinn, 2002. III, 82 lk. (Eesti Rahvusraamatukogu standard ; RRS 2 : 2002). EAR, RR, TPÜ, TTÜ.

46. **Standardimine** raamatukogunduses : põhimõtted ja reegliid. Tallinn, 2002. III, 11 lk. (Eesti Rahvusraamatukogu standard ; RRS 1 : 2002). EAR, RR, TPÜ, TTÜ.

47. **Häkli, E.** Painettujen kirjojen "henkilötunnus" // *Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 44 (2002) nro 4, s. 16-22. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

48. **Proctor, E.** Spelling and searching the Internet : an overlooked problem // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 28 (2002) no. 5, p. 297-305. RR, TTÜ.

49. **Walravens, H.** ISBN (International Standard Book Number) - an international perspective // *Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 44 (2002) nro 4, s. 11-15. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

KOMPLEKTEERIMINE

50. **Hogg, R.** The death of exchange // *Slavic & East European Information Resources*. Vol. 3 (2002) no. 2/3, p. 29-43. RR.

51. **Luoto-Halvari, A.** Joukkuviestinnän arkistointiprojekti jatkuu ja laajenee // *Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 44 (2002) nro 4, s. 3-6. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

52. **Van Ullen, M. K. ; Germain, C. A.** Business as usual : Amazon.com and the academic library // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 28 (2002) no. 5, p. 319-324. RR, TTÜ.

KIRJELDAMINE

53. **Lepik, K.** Normandmed ja autoriteetsuskontroll rahvusvahelises bibliograafilises arvestuses : bakalaureusetöö. Tallinn, 2002. 69 l. Sisaldab bibliogr., kokkuvõte ingl. k. RR.

KOGUD

54. **Kreslins, J. A.** Collections of Baltic vernacular-language publications at some North American libraries : an attempt at a survey // *Slavic & East European Information Resources*. Vol. 3 (2002) no. 2/3, p. 201-216. RR.

55. **Warmbrunn, J.** Baltic collections in Germany // *Slavic & East European Information Resources*. Vol. 3 (2002) no. 2/3, p. 217-230. RR.

56. **Zmroczek, J.** Baltic collections in the United Kingdom : past, present, and future // *Slavic & East European Information Resources*. Vol. 3 (2002) no. 2/3, p. 231-246. RR.

KOGUDE HOID

57. **Managing** the preservation of periodicals and newspapers : proceedings of the IFLA Symposium = Gérer la conservation des périodiques et de la presse : actes du Symposium IFLA, Bibliothèque nationale de France Paris, 21-24 august 2000. München, 2002. 175 p. (IFLA publications ; 103). Osa ettekandeid prantsuse k., kokkuvõtted inglise k. EAR, RR.

58. **Baird, B. J.** Consortial preservation management : a new model for library preservation administration // *College & Research Libraries News*. Vol. 63 (2002) no. 8, p. 572-574. TTÜ.

59. **Berthon, H.** Nurturing our digital memory : digital archiving and preservation at the National Library of Australia // *International Preservation News* (2002) no. 27, p. 4-7. RR.

60. **Kaunonen, K.** Apua, hävisikö se verkosta! Onks se nyt arkistossa? Kansalliskirjasto verkkoharavoi tiedostoja // *Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 44 (2002) nro 3, s. 19-22. EAR, RR.

61. **Ohrid** Declaration on the Protection of Cultural Heritage in the Event of Armed Conflict // *International Preservation News* (2002) no. 27, p. 17-21. RR.

62. **Roze, J.-P.** Disaster planning // *International Preservation News* (2002) no. 27, p. 11-16. RR.

LUGEJATEENINDUS

63. **Adams, M. ; Dougherty, R. M.** How useful is your homepage? : a quick and practical approach to evaluating a library's Web site // *College & Research Libraries News*. Vol. 63 (2002) no. 8, p. 590-592. TTÜ.

64. **Bailey, R. ; Tierney, B.** Information commons redux : concept, evolution, and transcending the tragedy of the commons // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 28 (2002) no. 5, p. 277-286. RR, TTÜ.

65. **Beagle, D.** Extending the information commons : from instructional testbed to Internet2 // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 28 (2002) no. 5, p. 287-296. RR, TTÜ.

66. **Black, A. ; Crann, M.** In the public eye : a mass observation of the public library // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 34 (2002) no. 3, p. 145-157. RR, TTÜ.

67. **Boykin, J. F.** LibQUAL⁺™ as a confirming resource // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 2, p. 74-77. RR.

68. **Dole, W.** LibQUAL⁺™ and the small academic library // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 2, p. 85-95. RR.

69. **Forro, D. A.** A low-tech approach : working with persons with mobility and speech disabilities in an academic library // College & Research Libraries News. Vol. 63 (2002) no. 10, p. 708-709. TTÜ.

70. **Growley, G. H. ; Gilreath, C. L.** Probing user preceptions of service quality : using focus groups to enhance quantitative surveys // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 2, p. 78-84. RR.

71. **Guidelines** for instruction programs in academic libraries : the final draft // College & Research Libraries News. Vol. 63 (2002) no. 10, p. 732-735. TTÜ.

72. **Hiller, S.** The impact of information technology and online library resources on research, teaching and library use at the University of Washington // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 3, p. 134-139. RR.

73. **Hitchingham, E. E. ; Kenney, D.** Extracting meaningful measures of user satisfaction from LibQUAL⁺™ for the University Libraries at Virginia Tech // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 2, p. 48-58. RR.

74. **Jager, K. de.** Successful students : does the library make a difference? // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 3, p. 140-144. RR.

75. **Masuda, K.** Using "Children's Voting" in Japan to improve information literacy : children's information use in learning activity // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 3, p. 145-149. RR.

76. **McCord, S. K. ; Nofsinger, M. M.** Continuous assessment at Washington State University Libraries : a case study // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 2, p. 68-73. RR.

77. **McCraith, M.** Interlending and document supply : a review of recent literature - XLII // Interlending & Document Supply. Vol. 30 (2002) no. 3, p. 145-151. TTÜ.

78. **McNeil, B. ; Giesecke, J.** Using LibQUAL⁺™ to improve services to library constituents : a preliminary report on the University of Nebraska-Lincoln experience // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 2, p. 96-99. RR.

79. **Morrow, T.** Electronic article supply - making life EASY-er for all // Interlending & Document Supply. Vol. 30 (2002) no. 3, p. 112-119. TTÜ.

80. **Sessions, J. A. ; Schenck, A. ; Shrimplin, A. K.** LibQUAL⁺™ at Miami University : a look from outside ARL // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 2, p. 59-67. RR.

81. **Usherwood, B.** The inspiration and the facts : library and information services in the United Kingdom // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 49 (2002) H. 4, S. 207-220. RR, TTÜ, TÜ.

82. **Wall, T. B.** LibQUAL⁺™ as transformative experience // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 2, p. 43-47. RR.

LUGEMINE

83. **Rutlege, H.** Dyslexia : challenges and opportunities for public libraries // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 34 (2002) no. 3, p. 135-144. RR, TTÜ.

BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

84. **Brygfjeld, S. A.** Access to Web archives : the Nordic Web Archive Access Project approach // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 49 (2002) H. 4, S. 227-231. RR, TTÜ, TÜ.

85. **Franklin, B. ; Plum, T.** Networked electronic services usage patterns at four academic health sciences libraries // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 3, p. 123-133. RR.

86. **Grimmer, R. ; Junker, C.** Geschichte der gedruckten Deutschen Nationalbibliographie // Dialog mit Bibliotheken. Jg. 14 (2002) H. 3, S. 10-20. RR.

87. **Krumina, L.** The database of Latvian calendars, 1750-1919 : an important component of the national bibliography // Slavic & East European Information Resources. Vol. 3 (2002) no. 2/3, p. 135-140. RR.

88. **Löija, P.** Elektronisten ainestojen hyödyt erilaisia eri tieteenaloilla // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 44 (2002) nro 3, s. 13-18. EAR, RR.

89. **Trehub, A.** Building a World bibliography of Slavic and East-European studies : ABSEES, EBSEES, and beyond // Slavic & East European Information Resources. Vol. 3 (2002) no. 2/3, p. 103-119. RR.

INFOTEADUS

90. **Library Trends.** Vol. 50, no. 3. Current theory in library and information science. Champaign, Ill., 2001. 309-574 p. RR.

91. **Aaltonen, M. ; Helelä, M.** Turussa suunniteltiin tietoyhteiskunnan tulevaisuutta // Tietopalvelu. Vsk. 17 (2002) nro 5, s. 22-23. ERÜ, RR, TÜ .

92. **Prekop, P.** A qualitative study of collaborative information seeking // Journal of Documentation. Vol. 58 (2002) no. 5, p. 533-547. TTÜ.

93. **Väyrynen, P. ; Seppänen, T.** Puhun prosodiset piirteet audiotallenteiden sisällön kuvailussa ja tiedonhaussa // Informaatiotutkimus. Vsk. 21 (2002) nro 4, s. 84-89. RR, TTÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOGIA

94. **Limburg, M.** Der digitale Gutenberg : Alles was Sie über digitales Drucken wissen sollten. 2., überarb. und erg. Aufl. Berlin [etc.], 1997. XIII, 223 S. (Edition PAGE). Sisaldab reg. RR.

*

95. **Croucher, M.** Digitizing and making the Web Site for the Soviet *Letopis' Zhurnal'nykh Statei*, 1956-1975 // Slavic & East European Information Resources. Vol. 3 (2002) no. 2/3, p. 179-183. RR.

96. **Dale, P.** Gabriel - a history and a new beginning // Dialog mit Bibliotheken. Jg. 14 (2002) H. 3, S. 21-27. RR.

97. **Erämetsä, H.** E-thesis - Helsingin yliopiston verkkojulkaisun pioneeri // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 44 (2002) nro 4, s. 29-31. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

98. **Guidry, A. J.** LibQUAL⁺™ spring 2001 comments : a qualitative analysis using Atlas.ti // Performance Measurement and Metrics. Vol. 3 (2002) no. 2, p. 100-107. RR.

99. **Kuhlen, R. et al.** ENFORUM, ein Instrument des Wissensmanagements in Forschung und Ausbildung im Informationswesen // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 49 (2002) H. 4, S. 195-206. RR, TTÜ, TÜ.

100. **Lewis, P. H.** Why Linux works for libraries // Computers in Libraries. Vol. 22 (2002) no. 10, p. 28-30, 32-35. RR.

OOTAN SUUREMAT ÜHISTÖÖD!

Juttu ajas MAIRE LIIVAMETS

IVI TINGRET on aeg nimetada legendaarseks raamatukoguhoidjaks, sest ta on raamatukogunduse teed tallanud peaaegu viiskümmend aastat. Ta on astunud seda rada enamasti tasakaalukalt ja võimaluste piires, aga nii, et tehtule pole tagantjärele midagi suuremat ette heita. Ta on juhtinud ja nõustanud paljusid tänagi veel tööhoos raamatukoguhoidjate põlvkondi ja küllap on nooremategi tema nimi tuntud. Igal juhul oli ta ametnik, kes ei pidanud paljuks küsida kolmkümmend aastat tagasi ühelt verinoorelt inimeselt, kuidas talle meeldib raamatukogus töötada.

Foto: Teet Malsroos

Kuidas elate, millega tegelete?

Elan nagu pensionär ikka, aga ma olen veidi teistmoodi pensionär, sest ma teen ka natuke tööd. Lahkusin Kultuuriministeeriumist 1992. aastal ja mul oli tohutu hea meel, et minu asemele asus Tiiu Valm. Eks see oli nõnda mõeldudki, sest juba Nõukogude ajal oli ta mul n.-ö. reservis. Valmistasin teda selleks tööks juba varakult, igal juhul oli ministeeriumile tema nõunikuks olemise aeg hea aeg. Ministeeriumis töötasin 1957. aastast, Raamatukogude Inspeksiooni juhatajana 1961. aastast. Ega mul kodust elu pole olnudki, sest tegutsen aktsiaseltsis "Teek" siinamaani. Teenindame raamatukogusid, minu rida on heliplaadid, CD-d, kassetid ja videod. Tore, et töötan koos samade inimestega, kellega olen eluaeg koos käinud. Raamatukogunduse kaader on ju püsiv. Ka nõuab oma aja 1988. aastal asutatud Tallinna endiste raamatukoguhoidjate ühendus – EKS-klubi eestseisuses tegutsemine. Kodus ma loen ja lahendan meeletult ristsõnu, sest öeldakse, et nende lahendamine on mälule kasulik. Suvel tulevad aiatööd, ka mõned ringisõitmised. Ma saaksin rahakoti poolest käia ka välismaal, aga jalad on viletsad. Muidugi võiks elu olla huvitavam ja töödki rohkem, aga midagi pole parata – aastad.

Millise pilguga Te vaatate täna raamatukogude tegemistele ja arvamustele? Mis Teid puudutab, heidutab või rõõmustab?

Ma olen raamatukogude eluga kursis põhiliselt Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kaudu. Võtan osa seminaridest, konverentsidest ja kongressidest. Tunnen alati suurt rõõmu raamatukogunduseltskonnaga kohtumisest. Tegelikult on tänastes

raamatukogudes ikka palju rõõmustavat. Kõigepealt arvan, et oluliselt on tõusnud raamatukogude prestiiž. Võib-olla pole see niivõrd raamatukogude endi teene, kuivõrd tingitud olukorrast, et ühelt poolt on raamatud läinud kalliks ja teiselt poolt on tekkinud mitmesugused elektroonilised infokandjad. Raamatukogusid on lihtsalt tarvis. Ka on kasutajakond oluliselt kasvanud. Näib, et raamatukogude tööd hindavad kõrgelt just kohalikud omavalitsused. Kui me kunagi kartsime, et raamatukogude minekul omavalitsuste valdusesse algab nende sulgemine, siis seda ei juhtunud. Võrreldes end teiste endiste liiduvabariikide ja ka lähemate naabritega, siis on nendel see arv vähenenud. Siin mängib tänaseni ehk oma osa rahvaraamatukogude seadus, mis oli mu viimane suurem töö ministeeriumis ja mille olemasolu nüüd kaitseb raamatukogusid. Küllap sisuliselt hindavad meie praegused võimuorganid samuti raamatukogusid, aga me tahaksime, et see hindamine väljenduks rahas – suuremas palgas ja hädasti oleks ka raamatute soetamiseks vaja rohkem raha. Mind rõõmustab veel tänane raamatukogude materiaalne baas, nagu kunagi tavatseti öelda. Kui keegi võitis erastamisest, siis need olid raamatukogud. Praegu on peaaegu kõik keskraamatukogud muinasjutuliselt ilusad. Peaaegu kõik, paar veel ootavad. Me ei jää millegagi välismaa omadest alla ja sisukuselt olime nendest juba varem ees. Taasiseseisvuse esimestel aastatel ütlesid soomlased, kellega kõige aktiivsemalt suhtlesime, et ainus, mille poolest maha jääme, ongi materiaalne külg. Mäletan, et tookord keelitasid soomlased, et jumala pärast, ärge likvideerige oma metoodilist tööd. Mul on kahju, et läks teisiti. Metoodiline töö oli midagi tõi-

semat kui lihtsalt mõne ürituse läbiviimine. Keskramatukogud võiksid rohkem tegelda harukogudega, olla neile igapäevases töös abiks. Ma tean, et praegu pole Eestis ühtegi organisatsiooni, kes teaks täpselt, mis meie raamatukogunduses toimub, millises staadiumis on üks või teine tööloik, missugused on erialased probleemid. Omaaegsete kompleksbrigaadidega, tõsi, sõna "kontroll" kõndis nende ees, käisime väga palju mööda Eestit ja iga raamatukoguhoidja võis küsida erialaspetsialistilt nõu. Vestlustest raamatukoguhoidjatega kuulen, et sellest tuntakse puudust. Ma ei arva, et peaks taastama kontrolli, aga omal ajal sisseviidud tsentraliseeritud töökorraldus (kesk- ja haruraamatukogude süsteem) õigustas ennast ka teistes liiduvabariikides. Meie muidugi saime oma ideede eest Moskvast tuld ja tõrva kaela. Ka enne sõda oli Eestis taoline keskne süsteem. Kõik, mida me toona kavandasime, mõtlen majanduslikku ja tehnilist poolt, toimib – ainult nüüd kasutatakse teisi sõnu. Sisu on sama.

Kõige rohkem aga kurvastab, et Eestis on peaaegu kadunud head suhted eri tüüpi raamatukogude vahel. Kui me kunagi nägime meeletut vaeva, et raamatukogusid mingil määral viia ühe mütsi alla, kui meil töötasid küll riiklikud ja muud ametkondadevahelised komisjonid suuremate küsimuste otsustamisel, siis nüüd veab igaüks oma köit, mõtlemata Eestile tervikuna.

See valulik sõna ühistöö on raamatukogundusrahval kõneaineks juba mõnda aega. Äkki on Teil mõni rahustav retsept, sest seda tunnetab peaaegu igaüks omal nahal, isegi kui me ei meenutaks paari aasta taguseid arusaamatusi raamatukogude vahel.

Igaüks sõdib oma sentide eest. Mida see teeb aga tervele raamatukogundusele? Ega siin vist teist teed ole, kui et Kultuuriministeerium peab hoovad enda kätte haarama. Põhimääruses on ju öeldud, et ministeerium korraldab, koordineerib ja suunab raamatukogundust! Aga seda ta just ei tee, ta on andnud kõik ohjad enda käest ära. Praegu ei tööta isegi teadusraamatukogude nõukogu. Käsü korras on midagi raske korraldada, aga ehk tuleks jälle hakata komisjone regulaarselt kokku kutsuma? Iga raamatukogu peab tundma, olgu ta väike või suur, et ka tema sõna maksab. ERÜ on praegu ainuke, kes raamatukogusid ühendab, aga tema käed ei ulatu nii kaugele. Kui mina uuesti alustaksin, siis paneksin kõigepealt aluse koostööle, sellest oleks kasu kõigile. Ja ega rahvaraamatukogude ühine tegevus ole ka enam eriti tugev. See mis toimub, käib jälle ühingu kaudu. Ministeeriumis on praegu üks inimene, meid oli omal ajal terve leegion ja ta võib-olla ei jõua, aga ta võiks ära kasutada ERÜ-d.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu osast meie erialases elus ei räägita just sageli ja head ei kiputa ammugi rõhutama. Mõnikord on lausa arusaamatu – miks? Tänavu tähistab meie kutseühing 80. aastapäeva, nõnda kui meie ajakirigi. Mida tä-

hendab Teile ERÜ, olite ju aastatel 1992–1994 ühingu esinaine?

Raamatukoguhoidjate Ühing taastati 1988. aastal tänu ministeeriumi pealehakkamisele. Mõtte elluviijateks, st. sisulise osa valmistasid ette Kaljo Veski-mägi, Kalju Oja, Elle Tarik jt. Kaugemat perioodi meenutades lisaks, et juba 70-ndatel tekkis, vist Kaja Noodla algatusest, idee asutada raamatukoguhoidjate ühing. Tegime isegi põhimääruse ja hakkasime luba taotlema, aga meile anti eitav vastus, sest üheski liiduvabariigis polnud sellist asja. Ühing täitis oma loomise ajal, siis kaheksakümmend aastat tagasi, tähtsat osa ja mina hindan ka nende tänast tööd kõrgelt. Taasasutatud ERÜ esimesed sektsioonid ja komisjonid sarnanevad paljus nendega, mis töötasid Riikliku Raamatukogukomisjoni juures. Muidugi on nad sisult muutunud ja sügavamadki, aga nad jätkavad meie endisi mõtteid. Toon näiteks üritused, siis oli raamatukogukuu, nüüd raamatukogupäevad. ERÜ korraldab mitmesuguseid võistlusi ja mälu-mänge, meiegi tegime neid. Kongresse me muidugi kokku kutsuda ei saanud. Tähtis on aga, et ühing on püüdnud, ja ka minu arvates suutnud, mingil määral raamatukogusid koos hoida.

Ühingu, kellest me praegu räägime, moodustavad siiski raamatukoguhoidjad. Nii inimesed, kes tähtsustavad koostööd ja kõnelevad sellest, kui need, kes mingil põhjusel seda ei ürita. Siit võib siirduda raamatukoguhoidja fenomeni juurde – kes ta õieti on? Milline on raamatukoguhoidja sisu? Kolleeg Marju Rist kirjutab eelmise aasta viimases numbris, et me peame ise looma endast parema kujutluspildi, olema ise vaprad ja õnnelikud. Kena jutt igati, ehkki siinjuures võiks ka seisatada ja kaaluvamalt mõtiskleda. Ometigi ei pääse me oma stereotüüpselt ametiroolist nii lihtsalt. Raiu või rauda, aga raamatukoguhoidjat peetakse ikka...

Võib-olla peitub asja tuum siiski rahas. Peetakse ju tohutult oluliseks, kui palju keegi rahakest saab või kui palju seda kellelgi on parajasti. Me kuulume nende hulka, kes saavad alla keskmise palga ja see nähtavasti määrab suhtumise. Avalikku arvamust loovad aga inimesed, kes teenivad meie meeletult raha. Minagi kaldun uskuma, et kui me ise oskame oma tööd hinnata, siis väärtustavad seda peagi ka teised. Ja küll ükskord jõuavad ka võimuorganid nii kaugele, et leiavad meie hindamiseks praktilise väljundi – palga. Ma ei usu, et maaraamatukoguhoidja oleks õnnetu, neid hinnatakse kõikjal. Oleme alati nurisenud oma väikese palga ja komplekteerimismurede üle. Omal ajal oli probleemiks raamatute kättesaamine, nüüd võiks hankida kõike, aga rahakott on kesine. Palgast polnud aga siis võimalik rääkida.

Tõepoolest, leidub igavesi puremis- ja arutamisküsimusi. See teeb ehk raamatukogunduselu isegi põnevamaks, peame alati olema võitlusvalmid ja kaitsma oma kohta siin päikese all.

Muidugi on mul lihtne järjekordselt väita, et noorte raamatukoguhoidjate kasvulava (näiteks TPÜ-s) pole just eriti saagirikas ja jõuline. Säravaid tähti süttib meie eriala taevas harva, mõned on meil praegugi, ent vaid mõned. Kuid mõjukust külvavad ja sisendavad sageli ikkagi isiksused.

Mis puudutab Pedagoogikaülikooli, siis arvan, et seal ei suudeta kasvatada elavat ja suhtlemisaldist raamatukoguhoidjat, ideaalset on ju palju soovida. Kui me vaatame nende endi suhtumist raamatukogunduse erialasse, siis pole ka see suurem asi. Seal polegi enam eriala *raamatukogundus*. See distsipliin on varjatud igasuguste muude nimede alla. Ehk algab suhtumine raamatukoguhoidjasse juba sealt? Võib-olla peaksid näiteks keskraamatukogud oma inimestest rohkem rääkima, neid esitlema. Appi võiks kutsuda meedia, näiteks "Sirbi". Ajakirjaniku nõõpi on tulnud ikka keerata! Tallinna Keskraamatukogust on olnud rohkem juttu, aga enamasti kiputakse kõnelema kõmulistest asjadest, nagu näiteks toimus Eesti Akadeemilise Raamatukogu puhul mõni aeg tagasi. Oleme kümme aastat kõvasti tööd teinud, kui teeme veel kümme või kahekümmend aastat, küll siis ükskord tuleb aeg, mida praegu ootame ja igatseme.

Kas me peame siis pidevalt kaubamoori mängima, end pakkuma ja kuulutama, selle asemel, et luua või jagada kultuuri. Me kulutame tohutult jõudu, oskusi ja raha turundusele, igat sorti avalikele suhetele ja reklaamile. Meie asi, raamatukogundusrahva asi, on ju teadmisi vahendada.

Ei pea me midagi mängima, aga me oleme sunnitud. Kogu elu on muutunud kaubaks. Ka raamatukogud on rahast huvitatud, ja mida rohkem ja paremini ta end pakub, seda paremini elab.

Olete viiskümmend aastat raamatukogunduse teel astunud ja jätkate seda jõudumööda praegugi. Mida tahaksite meile öelda?

Sooviksin, et need, kes töötavad raamatukogudes, kes teenindavad ja arendavad Eestit, et need inimesed teeksid oma tööd armastuse, vaimustuse ja pühendumisega. Ma loodan, et meie raamatukogud jäävad kõik alles. Et säiliks külaraamatukogu, mis on maal ehk ainuke asutus, kuhu inimene saab tulla, rääkida, kurta, kiita. Et suured raamatukogud mõistaksid mõeldes, küll ma olen suur ja oluline, et ta on ikkagi vaid osa meie raamatukogundusest. Et leitaks ühine keel meie ühiste murede lahendamisel.

Ivi Tingre, kuhu on jäänud Teie sõrmus, mille kord raamatukogunduse edendajatele lahkesti pärandasite?

Sõrmus on Ivi Eenmaa käes ja ma loodan, et ta annab varsti selle järgmisele edasi.

HELE-MAI TRUUTS, Raplamaa Kabala raamatukogu juhataja:

Loen uue "Raamatukogu" alati läbi. Minule tähendab ajakiri väga palju. Tean juba ette, et seal leiduv on õpetava iseloomuga, mõeldud raamatukogurahvale. Külaraamatukogu töötajale on ta värskendav ja elupulsil hoidev ajakiri.

RK-st otsin ja leian hulga võtmeid. Nauditav on lugeda juhtkirja ridade vahelt. RK soodustab isikupäraste mõtete produtseerimist ning garanteerib enesekindluse lainel püsimise. RK toetab mõttekaaslust ja annab ainet diskussioonideks. RK ülesehitus – teemade ja probleemide valik – võimaldab süveneda oma töösse, vaadata sarnaste valdkondade eri aspekte, näha maailma taustal kodu. RK-d oma sõbraks pidades ja seda usaldades, aitab ta kaasa raamatukogu polüfunktsionaalsuse täitmisele, lubab tulevikku vaadata, toetab ja hoiab arusaamu kontrolli all. Raamatukogude kaudu on võimalik leevendada sotsiaalseid pingeid vaimuvara jagamisega.

Mulle teeb au, et IFLA president Christine Deschamps külastas maikuu 2002 Eestit. Seda, et ta IFLA 68. aastakonverentsi avakõnes mainis ära väikese Eesti külastamise ning Eesti tublid saavutused raamatukogunduses, lugesin "Raamatukogust".

Kahtlemata on rubriike, mis tunduvad esmapilgul kauged ja ebaolulised. Aga alati tasub neid lugeda.

Näen RK rolli just sellisena ja ei näe vajadust kriitika tegemiseks. Ajakirja lugenuna ja sealt kogemusi korjates tuleb ise mõelda ja edasi teha, mida annab. Ootan palju uult rubriigilt "Arendustegevus". Se-nine elu on näidanud, et Eesti riigi poliitika on raamatusõbralik pigem jutus kui tegelikus elus.

RK on mulle tähtis eelkõige loovuse hoidmisel, mis tagab raamatukogu elulisuse.

SIRJE TARVIS, Orissaare raamatukogu raamatukoguhoidja:

Ajakiri "Raamatukogu" pakub mulle kui raamatukogutöötajale huvi mitme kandi pealt.

Esmalt otsin üles artiklid, mis puudutavad rahvaraamatukogude probleeme üldiselt. Samas on hea lugeda teiste raamatukogude tegemistest. On ju mured üle vabariigi enamasti samad: raamatute tellimiseks eraldatav raha, raamatukogude töökeskkonna parandamine.

Mida tähendab teile erialaajakiri "Raamatukogu"?

Huvi pakuvad suhted omavalitsusega, probleemid seoses internetiseerimisega. On ju internetipunktid tulnud juurde kui lisatöö. Ühtlasi annab teadmine, et teistes kogudes on samad probleemid, jõudu ja jaksu ning tuge oma probleemide lahendamiseks.

Ootan, et ajakirja veergudel seletataks sügavamalt, mis on raamatukogu erialane töö ja mis lisatöö ning mille alusel toimub tasustamine. Olgem ausad, raamatukogutöötaja töö ei ole just eriti kõrgelt tasustatud. Aga ammugi pole raamatukogutöötaja enam hall hiireke, vaid nagu orav rattal, kes pidevalt peab oma teadmisi täiendama ja kõikvõimalikku uut teavet hankima.

Kaugemaks jäävad välismaiste teaduskonverentside ja suurte teadusraamatukogude töökorraldusse puutuvad artiklid. Aga nende jaoks on juba teised lugejad.

Kõik kogemused ja head ideed, mis kellelgi pähe tulevad, on teretulnud ju ka ajakirja veergudel ja pakuvad alati huvi.

Kuna ajakiri "Raamatukogu" on juba praegu küllalt kallis, ei saa nõuda, et ta värvilisemaks muutuks. Küll aga kaanefotod, mis on tehtud teistest raamatukogudest. Need on andnud nii mõnegi hea idee oma kogu sisustamiseks, mis meil just päevakorral juhtus olema.

Meie ajakiri annab uusi teadmisi, tööks vajalikke nõuandeid ja on küllalt mitmekesine. Ajakiri on raamatukogus igati oodatud ja vajalik.

ULVI HEINMAA, Lihula Linna-raamatukogu juhataja:

Lihtsalt meeldib. Hästi kujundatud, hariv sisu ja pilte ka piisavalt palju.

"Raamatukogu" on ainus kõigile raamatukogu töötajatele mõeldud ajakiri. Pidev ajakirja lugeja olen 1995. aastast, kui pärast lapsepuhkust Vatla raamatukogus tööle hakkasin. Minu arvates on ajakiri kenasti ajaga kaasas käinud ja paremaks läinud. Väga meeldib, et üldine toon on positiivne.

Ajakiri ühendab meid ja tuletab pidevalt meelde, et iga raamatukoguhoidja kuulub raamatukoguhoidjate tsunfti ja ei ole kunagi ükski. Alati on võimalik pöörduda ajakirja kui kolleegi poole või vaadata eri aastakäike, et saada uusi ideid või üht-teist meelde tuletada.

Võib-olla kõlab lapsemeelselt, aga kõigepealt, kui saan kätte uue ajakirjanumbri, vaatan läbi pildid raamatukogudest ja mõtlen, kuidas see või teine ruumikujunduse element sobiks Lihula raamatukokku. Ja kohe tahaks midagi muuta, ümber tõsta või välja visata.

Edasi vaatan, kui palju esineb selles numbris mulle tuttavaid kirjutajaid. Kuna olen õppinud Tallinna Pedagoogikaülikoolis ja osa autoreist on olnud minu õppejõud, siis on tuttavaid nimesid tavaliselt rohkem kui üks. Lugesdes neid kirjutisi on tunne nagu kohtuks endiste tuttavatega.

Juba veidi rohkem kui aasta töötan raamatukogus, kus on kaks töötajat, seega ülemus ja alluv. Ülemus peab korraldama asju, koostama dokumente, teadma rohkem jne. (Nüansse, millele tähelepanu pöörata, on mitme töötajaga asutuses palju rohkem, kui üksi töötades.) "Raamatukogu" annab ka selles valdkonnas nõu ning juhhib tähelepanu asjadele, mida ise ei ole märganud. Rahvaraamatukogu töötajana on hea olla kursis kõigega, mis meie erialal uut ja huvitavat tehakse, nii rahva- kui teadusraamatukogudes. Probleemid on sarnased.

Hea, et on olemas meie oma ajakiri. Kui midagi veel soovida, siis natuke rohkem pilte vahvatest maaraamatukogudest ja üht väikest, aga sisukat tähtpäevakalendrit aasta alguses – nii nagu on "Nukitsas".

Jõudu ja viitsimist kiiresti muutuvast maailmast kõige olulisega kursis olemiseks!

MALL KÕPP, Vastse-Kuuste raamatukogu juhataja:

Üheksakümnendate aastate alguse muudatuste virvarris, kui rahvaraamatukogud munitsipaliseeriti, trükiste hinnad tõusid tohutu tempoga, tekkisid komplekteerimis- ja majanduslikud raskused ja info vaba levik tõi raamatukokku palju uusi infonäljas külastajaid, pidi rahvaraamatukogust kui sotsialismiaegsest poliitilisi eesmärke täitnud asutusest saama kohalik info- ja kultuurikeskus.

Maaraamatukoguhoidja roll selles protsessis oli vägagi oluline. Kahtlemata tundsin suurt vastutust oma lugejate ees, tundsin tahtmist midagi ära teha, kuid ei teadnud täpselt, mil viisil tegutseda. Olime enamasti igauks üksi oma raamatukogus ja seetõttu natuke ebakindlad. Sellel sügavate muutuste ajajärgul oli hädavajalik tunda enda kõrval hea, abistava ja suunava kolleegi õlga, sest – edu saavutatakse ühiselt tegutsedes.

Maaraamatukoguhoidjat ei lasknud siis ega lase ka praegu end üksi tunda kaks imelist nähtust – Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing ja meie kutseajakiri "Raamatukogu". Meie kutseajakiri on väljund ja sidevahend saamaks teada ühingu tegemistest ning eesti raamatukogunduse suundumustest, arengust, probleemidest, raamatukogusid puudutavast

seadusandlusest. Kõrvuti sellega on kutseajakirjas kajastamist leidnud ka otseselt maaraamatukogusid ja maaraamatukoguhoidjaid puudutavad probleemid, nt. komplekteerimis- ja internetiseerimisküsimused, rahvaraamatukogude ühendamine kooliraamatukogudega, maaraamatukoguhoidjate töö tasustamine, erialahariduse ja täienduskoollituse probleemid.

Ajakiri on olnud 90-ndatel maaraamatukoguhoidjale asendamatuks abiliseks arvutihariduse omandamisel, viimastel aastatel andmebaaside tundmaõppimisel. Lausa hädavajalik on ajakiri raamatukogunduse erialal õppijaile, kes leiavad siit lisaks eelnenematule informatsiooni nii Eesti kui kogu maailma raamatukogude kohta. Samuti huvitavaid ja sisukaid artikleid kultuuri- ja raamatuloost. Õppijate jaoks on väga olulised uudiskirjanduse nimestikud. (Õppijaid on aga maaraamatukoguhoidjate hulgas palju).

Kutseajakiri on allikas, kust leiame statistikat Eesti rahva-, kooli-, eriala- ja teadusraamatukogude kohta – ning igal järjekordsel uurimisel tõestab see meile meie raamatukogude ja meie endi vajalikkust ühiskonnale.

Selle fakti tunnetamine ei ole meile kaugeltki tähtsusetu, võiks isegi öelda, et see on tiivustav. Sest kui me ringi vaadates peame ikka ja jälle tõdema, et meie ühiskonnas pole kõik väärtused veel paigas – meie erialal peegeldub see tohutu tempoga kasvavas töökoormuses ja sellele kasvule mitte järele jõudvates palganumbrites – siis võttes kätte ajakirja “Raamatukogu” järjekordse numbrini ning tundes seal õhkuvat mõttekaaslust, leiame endas taas uut tahtmist ja jõudu ning tunnetame oma vajalikkust ja miks mitte väärtustki.

HELENE JOHANI – 100

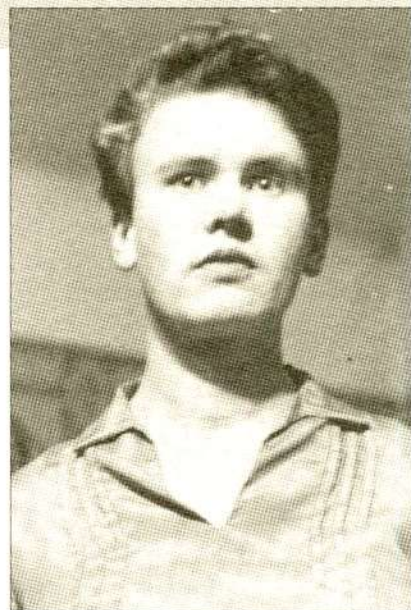
SÜNNIPÄEV

Kui Helene Johani kutsus mind ühele kodusele sünnipäevale (1986), andis ta valida kolme päeva vahel, lühidalt mainides ka igale päevale oodatavaid külalisi.

Valisin viimase päeva. Tavaliselt olime harjunud ja nautisime seda, et seltskonna keskmises oli inimestest rõõmu tundev ja neid nagu elektrifitseeriv HJ ise, seekord aga domineerisid üliõpilaseltsi “Ühendus” vilistlased, peamiselt mehed, targad, haritud, sõnakad, vaimukad: Alfred Ehin (Andres Ehini isa), Juhan ja Lembit Lüüs, Peeter Saar, Enn Sõrmus. HJ-le kuulus nende hulgas igapäevast tööd ja positsiooni kõrvale jättev, kuid teda ennast avardav, uuest aspektist nähtav võrdväärne koht. Oli ülev Tartu vaimu pidu (ei tasu öelda: pole olemas, vaimu ei näe ega tunne igaüks). Selle õhtu osalised olid aga neile kõigile tuntud akadeemilises õhkkonnas. Kumas läbi ühine taust: ainuline Eesti Vabariigi Tartu ülikool ja elutunnetus, mida üliõpilasorganisatsioonid on suutnud – uskumatu, aga tõsi – hoida ja kanda tänase päevani. Oli lõbus ja sündimatult vaba, ilma kellegi vajaduseta olla keegi või miski. Need inimesed lihtsalt olid, nii isiksused kui koos seletamatus solidaarsuses.

Eks nähtud või kogetud elu kollisioonides oli juba ületatud võimupostide ja kõrgete ametikohtade tühine tähtsus, valitses elutarkus, elunägemine mingil tõelisemal tasandil. Ilma emotsioonideta, kuid paljude faktidega teati esile tuua nii Nõukogude kui Saksa propaganda armetuid telgitaguseid ja avalikustamata teavet pöördelaegade vapustustest. Oli ilus ja rikastav õhtu koos Helene Johaniga.

Vaime Kabur

1927. a.

KAPI TÄNAVA ÜLIKOOLIS

Lähemad kontaktid Helene Johaniga tekkisid mul 1960. aastail. Eriti on meelde jäänud koostöö Tallinna teadusraamatukogude profileerimise komisjonis, mis töötas aastatel 1963–1964 Eesti NSV Ametkondadevahelise Raamatukogude Nõukogu juures. Komisjoni liikmed küsimusse eriti entusiastlikult ei süvenenud. Erandiks oli Helene, kes võttis asja temale omase põhjalikkusega ja kel tekkis oma nägemus – luua Riikliku Raamatukogu ja Teaduste Akadeemia Raamatukogu baasil ühendatud teadusraamatukogu, kus lugejaid teenindaksid spetsialiseeritud osakonnad (TA Raamatukogu ruumides loodusteaduste ja Toompeal ühiskonnateaduste alal). Helene võttis minu endale abiks ja üheskoos arutasime läbi, mida annab idee realiseerimine lugejateeninduse efektiivsemaks muutmiseks. Tegime ka kogude, personali ja ruumide ülalpidamiskulude arvutused, mis näitasid, et tekib arvestatav kokkuhoid. Helene idee lükatati komisjonis tagasi, viidates ametkondadevahelistele organisatsioonilistele ja rahanduslikele raskustele.

Raamatukogude ühendamise idee läbiarutamine ja põhjendamise oli esimene tõsine teadusseminar, mille ma nn. Kapi tänava ülikoolis läbi tegin.

Olen tänulik Helenele, kes üle kolme aastakümne minu erialast arengut mõjutas.

Konrad Kikas

MÄLESTUSI HELENE JOHANIST KUI INSPIREERIJAST

Minule seostub Helene Johaniga eelkõige tema innustav võime inspireerida kaaslasti mõtlema, kusjuures vanusest ega ametikohast tingitud vahe ei omanud mingit tähtsust.

Tudengite mõtetegevuse süvendamiseks mõtles ta välja informiinid, mis seitsmekümneandatel aastatel olid Tallinna Pedagoogilise Instituudi "Kaasani ülikooli" üks popimaid õppetööväliseid kokkusaamisi. Kuid minul isiklikult, kui "Johanna lapsukesel" (nii kutsuti tudengeid, kelle diplomitööd juhendas Helene Johani) oli võimalus osaleda ka nn. ööinformiinidel. Tegelikult tähendas see seda, et diplomitöö teemast kandus jutt kas kirjanduse, kunsti, filosoofia, raamatukogunduse või tavaelu teemadele ja nii ununes aeg mõlemal jutustajal – nii noorel kui vanal. Ja jälle pidi koju kõndima koos päikesetõusuga. Helene ju ei armastanud magada ning kes oli temaga, sellel polnud aega haigutada, sest ajude ragistamine hoidis meele erksa.

Siis viisid aastad meid lahku. Tema jäi nägemise halvenemise tõttu koduseks ja minul läks kiiremast kiiremaks. Ja järsku – kui olin olnud vist kolmandat päeva Kultuuriministeeriumi raamatukogunõunik, helistas Johani ja ütles: "No nii, oled siis kõrgesse ametisse saanud, tule läbi, räägime. Tahan teada, mis sa ka mõtled ja kas sa üldse mõtled!" Kui olime tema pool kõõgis kohvi ära joonud, siis toas hakkas taas mõtete inspireerimine. Imestasin ja imetlesin, et 90-aastane Helene oli sama erksa mõtlemisega kui

"Teen omale 15. aprilliks 1924. aastaks tõesti aprilli. Milline nali?!..."

Andrus ja Helene Johani 1939. a.

kolmkümmend aastat tagasi "Kaasani ülikooli" aegadel. Nii need inspireerimised siis jätkusid, sest Helene ei tahtnud jääda eemale igapäevaelust. Ainult aeg oli teinud teemades oma korrektiivid. Helenet erutas rohkem see, mis ta päeval raadiost kuulis, kuid ega "raamatukogunduse parandaminegi" ei jäänud kõrvale.

Lõpetuseks üks mõte, mis on mind aastaid tema isiku puhul vaevanud ja ehk on nüüd õige aeg see ka välja öelda. Olgem ausad, Helene Johanit kritiseeriti tema eluajal palju ja temasse suhtuti mõnikord enam kui tõrjuvalt. Põhjuse arvan peituvat tema isiksuse tugevuses – seda ei saa eitada meist keegi. Kuid Helene Johanil lihtsalt oligi selline loomus, nagu teame ja mäletame.

Tiiu Valm

KUMMARDUS SÕBRALE JA ÕPETAJALE

Esmakordselt kuulsin Helene Johani nime 1960. a. sügisel Tallinna KRK rändfondis, kus ajutiselt töötasin. Temast räägiti sügava austusega ja üsna tihti. Mul tekkis suur huvi – kes ta on, et teda nii austatakse. Seal aga meie teed veel ei ristunud. Nüüd tean, et aastatel 1957–1964 oli ta ilma töökohata ja põlu all kui valitsusele ebasoovitav isik.

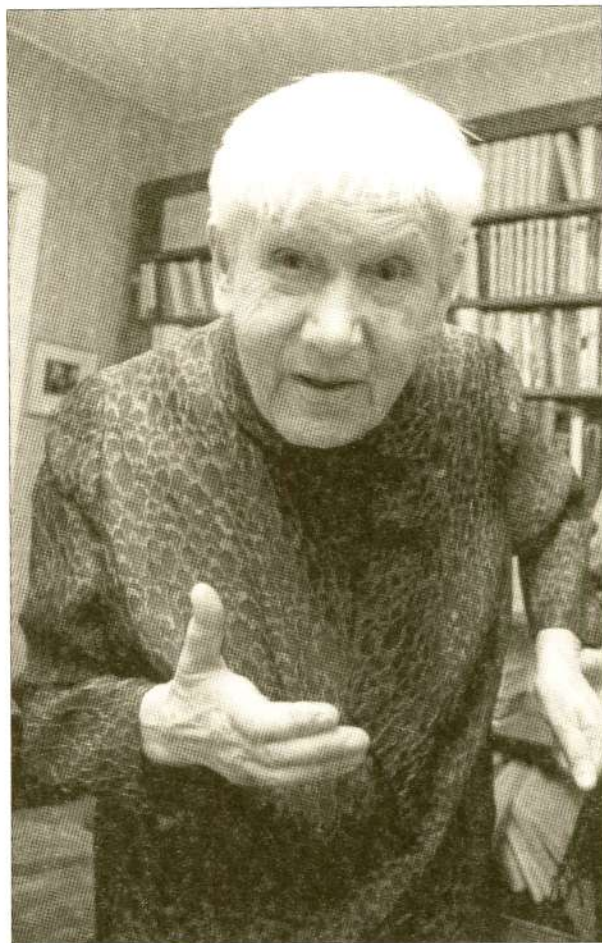
Elu viis meid kokku 1973. aastal E. Vilde nim. Pedagoogilises Instituudis, kus tol ajal olin klubitöö õpetaja. Ei oskagi öelda, mis minus talle meele järele oli, igatahes

kutsus ta mind oma koju Kapi tänavale ja seal hakkasin ma käima üsnagi tihti. Helene juures käis üldse palju rahvast, ta oli väga külalislahke, toreda huumoriga, oskas inimesi esialgselt pingest ruttu vabastada. Tuleb meelde, kuidas me seal ükskord õhtu eel kahekesi Beethoveni sonaate kuulasime, millest saime suurt innustust ja jõudu. Helene oli pärast seda öösel mingi olulise töö ühe hingetõmbega valmis kirjutanud.

Imetore oli koos jalutada Klooga metsas, kus Helene suviti puhkas. Rääkisime palju elust ja inimestest, raamatutest, kunstist, teatrist, mis mulle oli väga huvitav ja arendav. Omalt poolt püüdsin abi osutada, kui mõni praktiline probleem lahendust nõudis. Ükskord olid näiteks Helenel kõik

Moment Pärnu rannast. 14. juulil 1927. Fotod Helene Johani arhiivist

Helene Johani 95. sünnipäeval veebruaris 1998.

Foto: Teet Malsroos

puud otsa saanud, polnud mille-gagi ahju kütta. Siis õnnestus mul ühe vanatädi käest kiiresti kartulikotitais sobivas pikkuses halgusid kohale toimetada, mille peale Helene lõi imestunult käsi kokku: "Sa oled võlur!"

Uude korterisse kolimise eel oli ta väga mures piltide pärast, et need tervena kohale jõuaksid. Aitasin siis kõik pildid korralikult ära pakkida ja ka üht-teist uues kodus paika panna. Mõne aja pärast algas seal meie koostöö mitmesuguste materjalide läbi-vaatamisega ja tekstide koostamisega. Esialgu luges ta mulle ette "Inimesi ja sündmusi", mida ta tahtis täiendada, soovides, et kuulaksin tähelepanelikult ning avaldaksin oma arvamust. Veel oli seal üks huvitav esteetikaalane artikkel, mida ta kavatses "Sirbile" pakkuda.

Edaspidi aga kujunes olukord teistsuguseks. Mulle kingitud raamatus "Andrus Johani oma ajas 1906–1941" on Helene all-

kirjaga pühendus (teksti kirjutanud üks abiline): "Armas Mai Eha! Kui 1985. a. minu raske haigus kustutas silmanägemise ja ma lootuseta oigas inimesi oma raske saatuse pärast, siis Sina olid see, kes minu kõrval oli ja optimistlikult õhutas vaimset tööd edasi tegema. Sinu kaastöö tekstide üleskirjutamisel ja ettelugemisel oli mulle suureks toeks loomingu- tegevuse jätkamisel. Soovin Sulle jõudu ja edu sõnastike koostamisel. 16. V 1998."

Pikalt töötasime suure koguteose üksikute osade kallal, mis pidi ilmuma "Eesti Raamatu" väljaandel.

Minule sai osaks Andrus Johani kirjade ettelugemine ja Helene kommentaaride üleskirjutamine. Kahju, et sellest vaid väike osa raamatusse sisse läks. Koos tegime väikese raamatu "Kunsti ja ilukirjanduse kütkestavusest", mille saime ilmutada kirjastuse Kabral & Co vahendusel, kus eelnevalt olid ilmunud minu kaks

väikest raamatut. Selle raamatu kujundasime nii, et Helene avaldas oma soovid, mina valisin trükikojas paber ja kaane värvitoonid. Tekstide kokkuseadmisel püüdis ta maksimaalselt saavutada. Ikka ja jälle tuli talle valminud osi uuesti ette lugeda, mida ta siis täiendas ja parandas.

See oli tõeline kool kannatlikkuse õppimiseks! Kui vahel juhtus, et mõni minu moodustatud lause talle meeldis, siis läks see sisse tänuavalduste saatel.

Koos töötades olin tihti vaimustuses tema imepärasest mälust. Kui oli vaja midagi täpsustada, siis näiteks: "Võta selle riuli teisest vahest viies raamat ja ava lehekülg 372." Ja alati oli seal sees, mida me vajasime. Sellestki võis õppust võtta, et on ikka hea pidada asju kindlates kohtades.

Meie koostöö lõpetas Helene ise, kui hakkasin neljandat ja suuremat "Eesti-itaalia sõnaraamatut" tegema. Sellest ideest oli ta vaimustuses, innustas ja julgustas mind igati.

Püüan samamoodi suhelda ka oma õpilastega, olla sõbralik, helde ja abivalmis nagu Helene. Näha inimestes nende häid külgi.

Ainult ühte asja ei suuda ma lõpuni mõista. Pikkade aastate jooksul olid tal tihti suured valud, tal oli isegi oma valude liigitus. Siis aga, kui valu järele andis, asus ta kohe mingi töö kallale. Viimastel aastatel püüdis pimedana neid mõtteid üles kirjutada, mida tahtis mingisse töösse veel sisse panna.

Viimasel kohtumisel ütles Helene: "Ära tööta nii nagu mina, pea vaheaegu!" Siis meenus mulle, kuidas me vahel neli-viis tundi järjest laua taga istusime. Ta oli tööst niivõrd innustunud, et ei märganud aja kulgu. Mina, tunduvalt noorem, hakkasin juba väsima, aga Helene juures polnud sellest märkigi.

Kakskümmend kuus aastat kestnud sõprus Helene Johaniga on rikastanud minu vaimu, õpetanud mind kirjutama, julgustanud ette võtma suuri asju. Ta oli ja on edasi minu õpetaja ja sõber.

Mai Eha,
itaalia keele õpetaja

ELUTÖÖKS KREUTZWALDI MÄLESTUSE JÄÄDVUSTAMINE

VIRVE OTS

kauaaegne Kreutzwaldi muuseumi teadur

*Kreutzwaldi mälestussammas
Võru pargis.*

Vaatamata pika eluea rohketele tööviljadele ja eesti rahva austusele, ei uskunud Fr. R. Kreutzwald oma mälestuse suurejoonelisse jäädvustamisse tuleviku-Eestis.

Et mujal Euroopas suurmeeste minevikumälestusi juba hoolega talletati ja muuseumegi rajati, siis kirjutab Fr. R. Kreutzwald 1869. aastal naljatades oma sõbrale Schultz-Bertramile: "Esimeste eesti laulupeo tulemuste järgi otsustades tohiks eesti rahvas minu 100. sünnipäeva ajal oma arenemisega küll nõnda kaugel olla, et ta +waldi muuseumi võiks asutada: seal siis hakatakse hoolega koguma iga paberilehekest, mida surnud kirjamees iganes oma sulega määrinud; mis ränka raha maksaksid siis inimesed küll ühe säärase vihiku eest! Surnul on vähemalt see troost, et ta sedavärki narrusest enam midagi ei kuule, muidu ei pääseks teda vihastamast ei Elüüsiüm ega Tartarus!"

Kreutzwaldi muuseumi asutamine ei saanud veel tõeks kirjniku 100. sünniaastapäevaks (1903), kuid saja aasta möödumisel tsiteeritud kirjast ometi. Selleks ajaks olid juba 28 aastat olnud külastajatele lahti Võru Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaal-muuseumi ukсед, asutatud (1941) üldse esimese kirjanikule pühendatud muuseumina Eestis.

Ideest kuni muuseumi asutamiseni möödus aastakümneid. Seda teed käis vankumatult üks mees – Võru kooliõpetaja Jakob Teder, kes oma tegevusega Kreutzwaldi mälestuse jäädvustamisel jättis endastki püsiva jälje.

Jakob Teder (1873–1949)

Tõepoolest, osa, mille Jakob Teder olude kiuste oma õlgadele võttis, nõudis eneseohverdust. See, mis tänapäeval tundub nii enesestmõistetav ja lihtne, vajas tolaaegsetes kultuurilistes ja poliitilistes oludes otse imetletavat sihikindlust ja teadlikkust. Teiselt poolt võib J. Tedre mõtteviis meile praegu tunduda liiga lapsemeelne ja rahvusromantiline. Siiski läks vaja just temasuguse mehe algatust, ilma milleta Võru Kreutzwaldi muuseum poleks selline, nagu ta on tänapäeval.

Alustagem algusest. Oli 1895. aasta jaanuarikuu 26. päev, kui Kasaritsa valla Jaani algkooli noor 21-aastane koolmeister Jakob Teder kirjutas oma päevikusse read: "Mina ei taha ega saa enne rahulikult puhata, kui ei ole lauluisale Fr. R. Kreutzwaldile vääriline ausammast ehitatud." Üheaegselt sissekandega päevikusse valmis ka luuletus "Tõotus isa Kreutzwaldile", pateetiline

ja naiivne, täis austust Kreutzwaldi vastu.

Sellest päevast alates asus Jakob Teder innuga propageerima Kreutzwaldi õpetusi ja tema mälestuse jäädvustamist. Kreutzwaldi eesti rahvale kirjutatud esikteos "Viina-katk" (1840) oli avaldanud mõju paljudele, sealhulgas ka Jakob Tedrele. Jaani kooli õpetajana hakkas ta tegelema karskuspropagandaga. Karskuse eest võitlemine jäi sellest ajast peale tema eluhoiakuks. Et hoida inimesi eemal kõrtside hukutavast mõjust, asutas J. Teder juba oma õpetajaameti esimesel tegevusaastal laulukoori ja noorsoo karskusorganisatsiooni.

Hiljem, 1903. aastal, kui Jakob Teder oli Rõuges Jaani-Peebu algkooli juhataja, valiti ta Rõuge Karskuse Seltsi esimeheks. Selles ametis korraldas ta koostöös teiste Võrumaa karskusseltsidega Fr. R. Kreutzwaldi 100. sünniaastapäeva mälestuslaulupeo Võrumaal. Osa võttis 23 koori ja 12 orkestrit. Laulupeo juhatajaks oli kutsutud dr. Karl August Hermann, muusikakoore juhataja võrulane B. Anderson, Kolga-Jaani õpetaja Villem Reiman pidas peokõne "Dr. Fr. R. Kreutzwaldi tegevus karskuse kirjanduse põllul". Laulupeol kogutud 100 tsaarirubla ja tulud kohalikest pidudest-kontsertidest, esinemistest Kreutzwaldi ja karskusteemadel muutis nulliks Esimene maailmasõda. Jakob Teder ise elas 14 aastat Pihkvas (1904–1918), kus ta töötas kooliõpetajana.

1919. aasta alguses naasis Jakob Teder Võrru. Hoogsalt alustas ta oma mõtte teostamist: püstitada Kreutzwaldile mälestussammas Võru parki. Veendunud karskustegelase ja lauluharrastajana organiseeris ta õpilaste karskusringe ja laulukoore. Õpilastest ja lastevanematest said tema abilised Kreutzwaldi mälestuse jäädvustamisel. Kontserdid ja esinemised võeti vastu vaimustusega, neid toimus pidevalt, ka suvel Võru "Kandle" aiapidudel koos vendade Andersonide orkestriga. Kandle seltsile ruumide eest ei makstud ja orkester mängis tasuta. Kreutzwaldi mälestuse jäädvustamise sissetulekud kogunesid jõudsalt ka annetustest.

Kui 1923. a. jaanuaris oldi valmis asutama Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Seltsi, võis Jakob Teder seltsile üle anda hoiuraamatu 58 000 margaga.

Kreutzwaldi mälestuse jäädvustamise üritusse rakendus ka Võru Õpetajate Seminari autoriteetne direktor Johannes Käis. Et anda asjale laialdast kandepinda, valiti Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Seltsi komiteesse peale J. Tedre ja J. Käisi ka Võru maakonnavalitsuse esimees A. Kohver, linnapea F. Suit, seltskonnategelane ja rahukohtunik J. Treumuth. Põhikiri kinnitati 25. aprillil 1923, Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Selts asutati 10. juunil 1923. Juhatusse valiti Johannes Käis (esimees), August Sermat, Hans Labi, Jakob Teder, Johan Pelovas.

Seltsi põhikirja 1. punkt kõlas: "Dr. Friedrich Reinhold Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Seltsi eesmärgiks on dr. Fr. R. Kreutzwaldi mälestust väärikselt austada ja jäädvustada, eeskätt selle läbi, et dr. Kreutzwaldi mälestuseks ehitada ja püstitada Võru linnas aumammas (mälestusmärk) ja omandada üldkultuuriliseks otstarbeks Võru linnas Kreutzwaldi tän. asuv maja ühes krundiga, milles dr. Kreutzwald kogu oma tähtsamal tegevuse ajal elas, ning peale selle tema kirjatööde kogumise ja kirjastamise läbi kui ka igasugusel teisel vääriksel teel."

Seltsi liikmeskond laienes, 1924. a. asutati seltsi osakond ka Tallinnas, kus head tööd tegi selle juhatause liige Hilja Ennemuist. Tema osaks jäi ka kontaktide loomine Kreutzwaldi omastega (tütretütred ja miniaga), et nendelt koguda ja osta lauluisale ja tema perekonnale kuulunud mööblit, esemeid, raamatuid, dokumente.

Väsimatult tutvustati Kreutzwaldi loomingut, seltsi tegevust, avaldati artikleid, koostati üleskutseid ja muretseti raha. Populaarsete lauljate ja teadlaste (A. Arder, N. Põlluaas, L. Puusepp jt.) esinemised Võrus, Tartus, Tallinnas olid rakendatud Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Seltsi teenistusse.

Korraldati mitmeid ülemaalisi korjandusi, esimene neist 1000 korjanduslehega. Täidetult laekus koos rahaga tagasi 585 lehte (summas 271 094 Emk), 313 lehte jäi tühjaks, 102 läks kaotsi. Seadus nägi ette, et ükski lehtedest ei tohtinud kaduda. Kirjavahetust ja tulutuid sekeldusi, keelduvaid vastuseid – kõike oli palju. Ka annetusi, ühingutelt, riigiasutustelt, isikutelt. Riigivanema käsutada olevaist summadest saadi 200 000 marka.

Saabus aeg täita seltsi tegevuse üks peaesmärk, milleks oli Kreutzwaldi ausamba püstitamine Võru linnaparki. Toimus samba kavandite võistlus, mis soovitud tulemust ei andnud. Lõpuks telliti monument kujur Amandus Adamsonilt. Hinnaks määrati 800 000 Eesti Vabariigi marka, vastav leping selleks sõlmiti 21. juulil 1925. Kavatsatud graniitalusest tuli loobuda, alus valati rahapudusel betoonist (praeguseks on küll algselt mõeldud graniitalus 1987. aastal püstitatud). Samba pronksosad valati Itaalias, kust toodi Hamburgi kaudu laevaga ja hiljem raudteed mööda Tallinnast Võrru. Kreutzwaldi monument avati pidulikult 29. augustil 1926. Kohal oli riigivanem Jaan Teemant, kes pidas kõne. Oli Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Seltsi ja Võru suurpäev.

Seltsi tegevus jätkus. Rikkaliku kogu Kreutzwaldi mööblit ja

arstiriistu pärandas seltsile 1931. aastal Tallinnas surnud poeg Alexise lesk Amalie Sophie Kreutzwald. Tütretütrelt Alice Blumbergilt õnnestus osta perekonna lauahõbedat ja vanaisale kuulunud raamatuid. Ka Kreutzwaldi kaasaegsetelt Võrus saadi esemeid ja koguti mälestusi.

Alates 1929. aastast asus Jakob Teder Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Seltsi esimehe kohale. Raskustest ülesaamiseks saadeti rohkesti avaldusi toetuste saamiseks ka riigivõimult. Kuid siis venis Kreutzwaldi maja ostuküsimus, sest ei jõutud kokkuleppele, kes saab selle uueks peremeheks, kas Võru Linnavalitsus või Haridusministeerium. Kui lõpuks otsustati, et linnavalitsus, siis nõudis omanik (Võru Eesti Käsitöölise Abiandmise Selts), juba endisest kokkuleppesest kõrgemat hinda.

Ei unustatud ka Kreutzwaldi-uurijaid. Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Selts määras 1936. a. 100-kroonise preemia teenete eest Kreutzwaldi loomingut uurimisel August Annistile. Vastukirjas kirjutab Annist seltsile: "Suurima tänu ja meeleliigutusega olen vastu võtnud Teie poolt mulle määratud auhinna. Pean seda väärtuslikuks eriti sellepärast, et see pole ainult mõne ametliku asutise kohuse täitmine, vaid Eestis seni vist ainulaadne puht-seltskondliku organisatsiooni tunnustus eesti kirjanduse uurimisele, mis rõõmustab ja julgustab nii mind kui teisi rahvuslikke teadlasi meie töös."

1937. a. teatas Võru Linnavalitsus käsitöölise seltsile, et maja ost neilt Riigivanema toetusel on põhimõtteliselt otsustatud. Siiski kulus veel mitu aastat, kuni Kreutzwaldi majas alkoholi müügiga tegelev käsitöölise selts soostus oma tuluallikat müüma. Lõpuks kirjutati 29. veebruaril 1940 alla maja ostu-müügi lepingu eelnõu, hinnaks jäi 33 000 krooni. Puudujääv 10 000 krooni lubati anda riigi tagatisel Pikalaenu pangalt.

21. juunil 1940 toimunud riigipööre muutis kõik. Siiski sõlmiti

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum Võrus 2002. a. sügisel. Foto: Maidu Jaason

veel 29. juunil 1940 notariaalne leping Võru Linnavalitsuse ja Võru Eesti Käsitöölise Abistamise Seltsi vahel maja ostuks-müügiks, olgugi see saabunud aegade tõttu õigustühine. Varsti likvideeriti Fr. R. Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Selts. Kogutud varad jäid seltsi juhatuse liikmete ja enamikus J. Tedre hoolde.

Jakob Teder ja Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Selts olid jõudnud just niikaugelt, et alustada kirjamehe majas restaureerimistöodega. Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu 1941. aasta 10. veebruari otsusega anti nõusolek Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi asutamiseks. Muuseumi direktoriks määrati Jaan Reinet. Tööde korraldamise hingeks oli endiselt Jakob Teder. Mahult olid 1941. aasta restaureerimis- ja remonditööd suured, kuid aeg sundis kiirustama. Siiski suudeti taastada tubade esialgne jaotus, uuriti ka majasiseseid värvikihte ja tapeete, remonditi ja värviti. Esimese ekspositsiooni valmimist hakkas varjutama ärev sõjaeelne aeg. Otseselt tegelesid väljapanekute loomisega kirjandusteadlased Aino Undla-Põldmäe ja Rudolf Põldmäe, tookordsed kirjandusmuuseumi töötajad.

Elumaja avati muuseumina puhkenud sõja esimestel päevadel, 28. juunil 1941. Avati kõnedega ja pidulikult, nii palju kui see oli võimalik läheneva sõja tõttu.

Ka sakslaste ajal jäi muuseum esialgu avatuks. 1943. aastal kaotas muuseum osa ruume, sest majja asunud Saksa julgestuspolitsei hakkas suuremaid neist kasutama.

7. veebruarist 1944 jäi muuseum suletuks. Kuna sõjategevus ohustas kultuuripärandi linnas hoidmist, siis leidis Jakob Teder võimaluse muuseumivarade Kasaritsa, Haanjasse, Sõmerpalusse sõjapakku viimiseks. Rasked sõja-aegsed ärevad ööd, valvamised muuseumis, muretsemine muuseumikogude säilimise pärast jäid üksnes Jakob Tedre õlgadele. Saatuse tahtel kaotas Jakob Teder sõjas kogu oma maise vara: korter sai pommikildudes purustatud, riidevarustus sugulaste juures maal jäi rüüstajate kätte. Alles jäid ainult seljariided.

Isiklikule õnnetusele vaatamata asus Jakob Teder muuseumi direktorina korraldama eksponaatide tagasitoomist ja muuseumi taastamist. Novembris 1944 avas muuseum pärast sõda esimesena Eestis oma korrastatud väljapanekud.

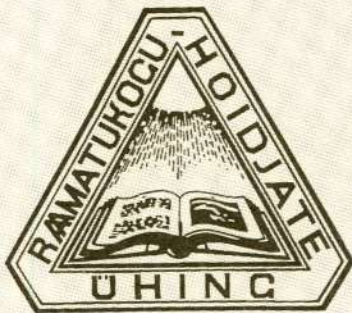
Töö muuseumis oli Jakob Tedrele mitte raha teenimise koht, talle polnud tähtis ka iseenda amet, vaid tema töotuste ja unistuste täitmise pühapaik.

Siiski polnud Jakob Tedre elulõpp õnnelik. Ta kaotas oma töökoha, hoolimata 75 eluaastast ja üle 50 aasta töötamisest haridus- ja kultuuritööl, ei määratud talle isegi pensioni. Poeg Kaljula oli küüditatud 1941. a. juunis Siberi vangilaagrisse, mis oli nähtavasti ka üks J. Tedre represseerimise põhjus.

Rohkem kui nälga, tundis vana mees valu ülekohtu pärast. Selle vastu võitlemiseks oli ta võimetu. Mehe jõud lõppes. Südameinfarkti tõttu varises ta Võru linnatänaval 23. oktoobril 1949.

Muuseumi tegevus jätkus ilma Jakob Tedreta. Algatajana jäi J. Teder truuks oma veendumusele ka siis, kui kaasatulijaid oli vähe, kui teda ei mõistetud. Kreutzwaldi muuseumi kaudu teostas üks võrulane oma noorpõlvunistuse ja teadvustas Võru linna kultuurilinnana.

Töös on kasutatud Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumis asuvat perekonnauurimust.

F. PUKSOO PÄEV

23. jaanuaril tähistati TÜR-is ettekandepäevaga raamatuteadlase ja raamatukogu direktori F. Puksoo sünniaastapäeva.

14. korda anti välja F. PUKSOO AUHIND – Eesti mainekaim auhind raamatuteaduse, raamatuloole ja raamatukogunduse alal.

Seekordse auhinnakomisjoni esimees **Anne Valmas** andis ülevaate auhinnasaajatest läbi aastate. Auhinnaga on tunnustust avaldatud 36 tööle ja 36 eesti raamatu uurijale, bibliograafile, raamatukogunduse uurijale, ajaloolasele. Kuigi autorite ja tööde arv on võrdne, ei tähenda see, et iga kord on antud auhind ühe autori ühele tööle. Tegemist on nii mitmege kollektiivse tööga ja läbi aastate autorite nimed korduvad. Kolm uurijat on tunnustuse pälvinud kolmel korral: Endel Annus, Uno Liivaku ja Arvo Tering. Kahel korral on auhinnatud või tunnustatud nelja autori töid: Kyra Robert, Tiiu Reimo, Piret Lotman ja Mare Rand.

Auhindamiseks on enim töid esitanud TÜR (11 tööd), EAR (10 tööd) ja RR (6 tööd), teised asutsused ühekaupa.

Žürii (Krista Aru, Malle Ermel, Ruth Hiie, Mare Rand ja Anne Valmas) otsustas anda 2003. aasta F. Puksoo auhinna **Ene-Lille Jaansonile** aastakümnete pikkuse Eesti raamatu ja trükiasjanduse ajalooalase uurimis- ja publitseerimistööst eest. Tema uurimistööst tipuks on raamat "Tartu ülikooli trükikoda 1632–1710" (2000). Osustati avaldada tunnustust **Olaf-Mihkel Klaassenile** ja **Mare**

Toomas Liivamägi annab Ene-Lille Jaansonile koos Puksoo auhinnaga üle ka nummerdatud ümbertrüki 1939. aastal EKS-i kirjastusel ilmunud F. Puksoo väljaandest "Raamatuharrastusest ja Jaan Roosist kui bibliofiilist."

Rannale raamatus "Keiserlik Tartu Ülikool ja Orient Eesti-Oriendi kultuurisuhete üldisel taustal" ilmunud TÜ Raamatukogu orientalistika kogude kujunemislugu ja koostist käsitlevate uurimuste eest. Kolmas laekunud töö, Karin Ribenise koostatud "Eesti rahvaluule bibliograafia" soovitati esitada ERÜ ja EAR-i korraldatavale bibliograafiaväljaannete konkursile.

ETTEKANDEPÄEVA sõnavõtted käsitlesid vana raamatu ja uue meedia tähendust ja vahet. **Tatjana Šahhovskaja** (TÜR) andis ülevaate Balti Ülikooli Eesti rektoraadi arhiivisist ja TÜR-i sattumise loost.

Kersti Lust (EAA) tutvustas elektroonilist kataloogi Eesti Ajalooarhiivi fondides leiduvate 17. sajandi (kuni aastani 1710) trükiste kohta.

Tiiu Reimo (EAR) andis ülevaate projektist "XVI sajandi trükised Eesti raamatukogudes, arhiivides ja muuseumides", mille eesmärk on luua veebipõhine andmebaas Eestis leiduvatest trükikunsti algusaastatest kuni 1830. aastani ilmunud trükistest. Seni on eeskätt uuritud Eestis ilmunut ja trükitut. Esineja tõi näiteid maailmas leiduvate vana-raamatu andmebaaside sisaldusest ning andmete esitamise viisidest ja võimalustest. Baasi koostamine kavandataval kujul

maksaks miljon krooni – Eestist vajaliku summa hankimise katsed pole tulemusi andnud ja seetõttu pöörduakse lähiajal rahvusvaheliste fondide poole.

Rahvusliku pärandi digitaalsusest rääkis **Toomas Liivamägi** (TÜR). Ta jagas elektroonilised materjalid kolmeks: digitaalsed, digitaalsed trükise lisana ja trükitu digiteeritud kujul. Mida ja kui palju neist arhiveerida? Kas on näiteks interneti jututoas arutatud rahvuskultuurile niivõrd oluline, et seda arhiveerida? Ja kui, siis millal? Niisuguste küsimustega tegelebki praegu Eesti Kultuuriministeeriumi juurde loodud töögrupp digitaalse kultuuriloolise arhiivi loomiseks (raamatukogusid esindab seal Mihkel Reial RR-ist).

Et vana raamat uue meediaga hästi kokku sobib, nähtus ka ürituse korraldusest – sellest oli võimalik osa saada ka interneti vahendusel.

Päeva lõpul süüdati küünlad F. Puksoo haul.

Ene Riet

DIREKTORITE ÜMARLAUD

5. detsembril 2002 asutati ERÜ juurde teadus- ja erialaraamatukogude direktorite ümarlaud,

mille koosseisu kuuluvad EAR, KMAR, EKAR, ELTK, EMAR, Eesti Meditsiiniraamatukogu, Eesti Patendiraamatukogu, RR, Eesti Standardiraamatukogu, EPÜR, TPÜR, TTÜR ja TÜR direktorid. Ümarlaud on kahe seni tegutsenud ühenduse – Kultuuriministeeriumi teaduslike keskraamatukogude direktorite nõukogu ja ülikooliraamatukogude ümarlaua järeltulija, mille tegevuse eesmärk on taastada raamatukogudevaheline koostöö. Ümarlauda juhivad Kunstiakadeemia Raamatukogu juhataja **Elvira Mut**.

KUTSENÕUKOGU

26. novembril kinnitas Vabariigi Valitsus korraldusega nr. 767-k raamatukoguhoidjate kutsenõukogu koosseisu, kuhu kuuluvad:

Janne Andresoo, ERÜ juhatause esimehe asetäitja, RR peabibliograaf

Ljudmila Dubjeva, TÜR liigitamisosakonna raamatukoguhoidja

Rutt Enok, Harju Maakonnaraamatukogu direktor

Kadri Haljamaa, Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse õppekavade osakonna peaekspert

Mati Heidmets, Tallinna Pedagoogikaülikooli rektor

Heili Kase, Tartu Ülikooli Euroopa Kolledži vanemraamatukoguhoidja

Malle Kindel, Sotsiaalministeeriumi töösakonna nõunik

Ere Raag, Võrumaa KRK pearaamatukoguhoidja

Eve Rahkema, Tallinna Laagna gümnaasiumi raamatukoguhoidja

Tiiu Reimo, EAR-i baltikaosakonna juhataja

Tiiu Valm, RR-i peadirektor

Meeli Veskus, Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste osakonna nõunik

Kutseseadusest tulenevalt on kutsenõukogu tegevuse eesmärgiks tööturu vajaduste rahuldamiseks vajalike kutsestandardite väljatöötamine ning kutsekvalifikatsiooni tõendamise ja

omistamise süsteemi väljatöötamine, rakendamine ja uuendamine. Kutsenõukogu ülesanded on:

- kutsestandardite ja muude antud kutsealal kehtivate nõuete kinnitamine ning esitamine kutse-registrisse kandmiseks;

- kutsekvalifikatsiooni omistatava organi määramine ja selle tegevuse järelevalve;

- eksaminõuete kinnitamine.

Nende ülesannete täitmiseks võib kutsenõukogu moodustada töörühmi ja ekspertgrupe.

ERÜ büroo

KOOLIRAAMATUKOGUHOIDJAI D HUVITAB ELEKTROONILINE LAENUTUS

Kooliraamatukoguhoidjate sügisene teabepäev toimus 8. novembril 2002 Rahvusraamatukogus pealkirja all "Infotöö ja lugejateenindus kooliraamatukogus".

Avaettekandega esines TPÜ teadus- ja arendusprorektor **Peeter Normak**, kelle ettekanne käsitles raamatukogude arengut ja tulevikusuundi õpiühiskonnas.

Õppekirjanduse elektroonilisest laenutusest ja sellega kaasnevatest probleemidest kõneles Tallinna Rocca al Mare kooli raamatukogu juhataja **Jaanus Kõuts**.

Kuna elektrooniline laenutus kooliraamatukogudes on alles lapsekingades, kuid huvi asja vastu suur, siis jätkus küsimusi ja arutelusid sellel teemal nii pärast ettekannet kui ka kohvipausi ajal.

Raamatukoguprogrammi URRAM tutvustus oli lühike ja jättis palju küsimusi õhku.

Eesti Rahvusraamatukogu laenutusosakonna juhataja **Sirje Roogna** tutvustas RR-is kasutusel olevat teeninduskoodeksit. Esmasel tutvusel tekitasid mõningad punktid koodeksis elevust, näiteks klientuuri puudutava info konfidentsiaalsus ja ametikäitumine – kooliraamatukogu eripära

ei luba kõike sealtoodud otse üle võtta. Õpilase kliendiks kasvatamisel annab oma panuse ka kooliraamatukogu, kus tuleb ja saab noort juhendada ja õpetada.

Kadri Haljamaa, Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse õppekirjanduse ekspert kõneles puudustest õppekirjanduse komplekteerimisel.

Selle õppeaasta alguses on tulnud Haridusministeeriumi mitmelt poolt kaebusi, et õpilastele ei jätku vajalikke õpikuid.

Õppekirjanduse soetamist rahastab riik. Ülevaate saamiseks otsustas Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus detsembris 2002 viia kõikides gümnaasiumides läbi vastav küsitlus.

Ester Sõrmus esines põhjaliku ettekandega Tallinna kooliraamatukogude ülevaateusest 2002. a. kevadtalvel. Oli üllatav, kui erinevad on ühe linna koolide rahalised võimalused raamatukogu põhikogude komplekteerimisel ja ruumide kujundamisel.

Tallinna koolide keskmine komplekteerimissumma aastas on 34 000 krooni, millega on kahjuks võimalik hankida vaid kõige hädapärasemat uudiskirjandust.

Tallinna Haridusamet on alustanud tänuväärt ettevõtmist, millest võiksid eeskujuna võtta ka teiste linnade ja maakondade haridusametid.

Esimest korda teabepäevade jooksul oli võimalus kasutada vaba mikrofoni.

Mari Nuut Väandra gümnaasiumist tõi välja vastuolud kooliraamatukoguhoidja ametinimetuse ja tegeliku töösisu vahel. Ta tegi ettepaneku senise ametinimetuse muutmiseks infospetsialistiks-pedagoogiks. Samuti osutas ta kooliraamatukoguhoidja staatuse muutmise vajadusele, eelkõige puhkuse ja palga osas ning et ollakse liialt kohaliku omavalitsuse meelevaldas.

Lõppsõnaga esines kooliraamatukogude sektsiooni esinaine **Vaike Mändmaa**, kes andis ülevaate tehtust ja 2003. aasta ettevõtmistest.

Küllli Kose,
Pärnu ühisgümnaasiumi
raamatukoguhoidja

JUHAN PEEGEL KUULUTAS VÄLJA KREUTZWALDI AASTA

Millega seletada fenomeni, et igaaastased Kreuzwaldi päevad kirjandusmuuseumis on jätkuvalt populaarsed? Vanemteadur Sirje Olesk arvab, et see

võib olla ka keskmise ja vanema põlvkonna nostalgia vanade "vaimsete" aegade järele, mis toob rahvast kokku igaaastaga ikka rohkem, teemast ja esinejaist paeagu sõltumata.

46. konverentsile 19. ja 20. detsembril 2002 andsid laiema kõlapiinna kaks sündmust: **Juhan Peegel**, lugupeetud emeriitprofessor, Kreuzwaldi aasta patroon kuulutas koos kultuuriminister **Allikmaaga** välja Kreuzwaldi aasta alguse ning päeva teisel poolel andis läti luuletaja **Astride Ivask** üle esimese Ivar Ivaski mälestusfondi stipendiumi (1000 USA dollarit konverteerituna Eesti kroonideks). Selle pälvis otsustajate soovil Tartu Ülikooli väliskirjanduse professor **Jüri Talvet**.

Teatavasti sündis Kreuzwaldi aasta korraldamise idee kirjandus-

muuseumis ja selle aasta alustuseks tundusid väga kohasena kahe soomlase ettekanded Elias Lönnrotist, oli ju aasta 2002 Soomes Lönnroti aasta.

Soome Kirjanduse Seltsi raamatukogu juhataja **Henni Ilo-mäki** tõi välja ühis- ja erijooni Kreuzwaldi ja Lönnroti elukäigust "Kreutzwald ja Lönnrot: kaks meest, kaks saatust" ning **Mauno Koski** selgitas folkloristide päeval, kust Elias Lönnrot leidis oma eesti rahvalaulud. Mõlemad tuntud estofiilid võluisid kuulajaid oma vaba ja veatu eesti keelega. Henni Ilo-mäki tõdes, et kuigi rahvuseeposte koostajad tõusid haritlaste sekka vaestest oludest ega varjanud kunagi oma päritolu, oli Lönnrotil elus rohkem õnne: ta jättis arstikutse ja sai pühenduda meelepärasemale tegevusele, Kreuzwald töötas oma arstiametis truult, aga selle võrra jäi vähem aega kirjatööle.

Kreutzwaldi arstiõpingutest ja praksisest tegi särava ettekande "Dr. Kreuzwald – tema aeg ja arstlik tegevus" **Ain Elmar Kaasik**. Kreuzwaldi puudutava faktihõreduse korvas professori enda filosoofiline arstiabi käsitlus. Sai me teada, et arstiabi ajalugu on valdavalt platseeboefekti ajalugu, et Kreuzwaldi ajal ühiskond usaldas arsti, sest ta oskas lohutada, et meditsiinis on väga tähtsad kultuurilised aspektid – ja et

Astride Ivask üle andmas Ivar Ivaski mälestusfondi stipendiumi teadlasele ja kirjamehele Jüri Talvetile.

Fotod: Alar Madisson

ravis jäid väga kauaks (Kreutzwaldist kuni meie ajani) püsima vene mõjud, nt. usk aadrilaskmisse, kupupanekusse ja hiljem süstimisisse.

Kui **Hando Runnel** ja **Peeter Olesk** esinesid oma tuntud headuses, siis kõike kuulnud-näinud humanitaarlasu suutis seekord üllatada **Kalle Kasemaa**, tutvustades Moše Chajm Luzzatto "Õigete teerada" – haruldast ja tundmatut teost eesti kultuuri-ruumis.

Ellen Arnover

EAR ESITLES RETROSPEKTIIVSE RAHVUSBIBLIOGRAAFIA UUSI KÖITEID

13. jaanuaril toimus Eesti Akadeemilises Raamatukogus vastse väljaande, eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia IV osa "Eestikeelne ajakirjandus 1766–1940" I–II köite esitus.

Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia koostamine algas aastal 1978 bibliograafiaditsioonide hoidja, teeneka raamatuteadlase Endel Annuse juhtimisel, sellesse on olnud aastakümnete jooksul kaasatud neli Eesti suu-

remat raamatukogu. Kõige kauem on kestnud Eesti Akadeemilise Raamatukogu kui eesti raamatute ja perioodika retrospektiivse rahvusbibliograafia keskuse koostöö Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiv-raamatukoguga, kus säilitatakse eesti trükisõna kõige täielikumat kogu.

Esitletud väljaannetega on 1993 ilmumist alustanud sari jõudnud seitsmenda ja kaheksanda köiteni ning sellega on lõpule viidud

eestikeelsete trükiste osa. Äsja trükivalgust näinud nimestik sisaldab põhjalikku bibliograafilist teavet 1794 Eestis ja välismaal ilmunud eestikeelse ajalehe ja ajakirja kohta, nimestik on pealkirjade tähestikjärjestuses, sisaldades andmeid väljaantavatest kollektiividest, organisatsioonidest ja isikutest. Registreeritud on pea-, vastutav- ja tegevtoimetajad, illustraatorid, ära on toodud ilmumisaastad, ilmumis- ja

trükikohad. Numbrilise täpsusega on lisatud väljaannete leidumus Eesti suuremates teadusraamatukogudes ja arhiivides, samuti valik retsensioone ja uurimusi. Teksti ilmestavad kaane- ja tiitlillustratsioonid; kronoloogia, ilmumiskoha-, nime-, trükikoja-, organisatsioonide ja ajakirjade teemaregister avavad sisu ja hõlbustavad nimestiku kasutamist.

Väljaande esitlusel kõneles kirjandusmuuseumi direktor **Krista Aru**, kelle käsitlus eestikeelse ajakirjanduse arenguloost ilmus vastses bibliograafias ning TÜ filosoofiaprofessor **Ülo Matjus** retrospektiivse rahvusbibliograafia kasutajakogemusest bibliofiilina.

Seni ilmunud:

Eestikeelne raamat 1901–1917, I–II (1993) (koos KM Arhiivraamatukoguga)

Eestis ilmunud saksa-, vene- ja muukeelne perioodika 1675–1940 (1993) (koos RR-i, TÜ Raamatukoguga)

Eestikeelne raamat 1851–1900, I–II (1995) (koos KM Arhiivraamatukoguga)

Eestikeelne raamat 1525–1850 (2000) (koos KM Arhiivraamatukoguga)

Eestikeelne ajakirjandus 1766–1940, I–II (2002)

Koostamisel:

Eestis ilmunud ja Eestiga seotud saksa-, ladina- ja muukeelne raamat kuni 1940

Eestis ilmunud ja Eestiga seotud venekeelne raamat kuni 1940

*Tiina Aasmann,
Sirje Lauring Vaska*

HANS JÜRMAN 80

ÕNNITLEME

28. veebruaril tähistab 80. sünnipäeva kauaaegne RR-i metoodikaosakonna juhataja ja konsultant, kes on uurinud nii raamatukogude koostist ja kasutamist kui raamatukogude ajalugu ning osalenud paljude raamatukogunduslike kogumike koostamisel.

Hariduselt eesti filoloog, on ta põhjalikumalt tegelnud raamatukogunduse terminoloogiaga ning olnud pikka aega ERÜ terminoloogiatoimkonna liige. ERÜ auliige 1996. aastast.

KONRAD KIKAS 75

Konrad Kikas on töötanud viljakalt nii Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu kui Eesti raamatukogunduse arendamisel, olnud paljude raamatukogudevaheliste komisjonide juht ja liige, ühisuuringute metoodika väljatöötaja ja juhendaja, paljude uuringute teostaja. Praegu on ta TTÜR-i teadus- ja arendustalituse juhataja, enne seda 33 aastat raamatukogu direktor.

propageerimisel. Heino Räime kollegiaalsus, hea huumorimeel, asjatundlikkus, täpsus on tuntud igale raamatusõbrale ja raamatukoguhoidjale, kes vähegi on temaga kokku puutunud.

Jätkugu tal jõudu ja energiat veel paljudeks aastataks nii vana raamatu uurimisel kui uute avastuste tegemisel!

*Eesti Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu*

MÄLESTAME

MARI KALVIK

9.04.1937 – 29.12.2002

Raske haigus on viinud meie keskelt Mari Kalviku, teeneka õppejõu ja raamatuteadlase.

Ta sündis ja kasvas Tallinnas, lõpetas 1955 Tallinna 1. keskkooli ning 1960. aastal Tartu ülikooli ajaloo-keeleteaduskonna. Alates 1966. a. töötas Mari Kalvik Tallinna Pedagoogikaülikoolis bibliograafia ja raamatukogunduse õppejõuna. Ta on juhendanud rohkem kui 50 diplomitööd (ka magistritööd) ja avaldanud üle 40 publikatsiooni. Üks viimaseid on arvustus Ilse Hamburgi monograafia "Eesti bibliograafia ajalugu 1901–1917" (RK, 2001, nr. 5).

Mari Kalviku uurimistöe põhilaks kujunes Eesti Kirjanduse Seltsi (1907–1940) kirjastustegevus. EKS-i osa eesti raamatu ja kultuuri arenguloos oli väitekirja teemaks, mida ta kaitses 1984 Leningradis ning sai filoloogiakandidaadi kraadi. Ta on uurinud kooliõpikute väljaandmist Eesti Vabariigis (kuni 1940) ja bibliograafianimestike koostamist ning kasutamist. Mari Kalviku põhiliseks huviobjektiks oligi Eesti Vabariigi periood, mida ta tundis põhjalikult ja sügavuti. Tal olid tihedad kontaktid raamatukogudega ja ta oli alati oodatud esineja erialastel konverentsidel.

Meie raamatukogunduslik üldsus on enneaegu kaotanud erkusa vaimuga südamliku isiksuse. Kauaaegse kolleegina jään Mari Kalviku ees alatiseks tänuvärglaseks. See on tänu elatud aastate sisukuse ja (töö)elu inimliku kvaliteedi eest. Meenuvad ühised õppe- ja teadustöö probleemide arutelud – Mari ei tüdinenud kunagi, oli ikka kolleege toetav ning julgustav.

Väga raske on leppida selle kaotusega.

Marje Aasmets

HEINO RÄIM 70

29. märtsil tähistab 70. sünnipäeva Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu vanemraamatukoguhoidja Heino Raim,

kes on andnud oma panuse eesti raamatulukku vanema trükisõna uurimisel, publitseerimisel ja

"RAAMATUKOGU" AASTASISUKORD 2002

Ainz, Anne. Ilse Hamburg 70 : [Eesti bibliograafia ajaloo uurija]. Nr. 1, lk. 38.

Andresoo, Janne. Rahvusbibliograafia andmebaas : mõttest teostuseni. Nr. 3, lk. 5-6. Sisaldab bibliograafiat.

Arnover, Ellen. Usaldusväärne teejuht traditsioonide tekkemaale. Nr. 3, lk. 29-30.

Rets. rmt.: Viires, Ants. Kultuur ja traditsioon / toim. Triin Mulla. Tartu : Ilmamaa, 2001. (Eesti mõttelugu ; 39).

Arnover, Ellen. Õppe- ja uurimistöo kolib digitaalsesse keskkonda : [TÜR-i 200. aastapäeva konverentsi "Trüki-väljaandest digitaalseni" ettekannetest]. Nr. 6, lk. 37.

Berezina, Natalja. Aeg esitab uued nõudmised : Venemaa Riiklik Raamatukogu / tõlk. Ene Riet. Nr. 5, lk. 9-12.

Bärg, Sirje. Maaraamatukoguhoidjate töö tasustamisest. Nr. 6, lk. 10-12.

Deschamps, Christine. Olin üllatunud, kui head on Eesti raamatukogud / interv. Ene Riet : [IFLA presidendi vastused ajakirja küsimustele]. Nr. 3, lk. 39-40.

Diits, Margit. Portugali UNET-il : [mudelraamatukogude konverents "Raamatukogu - kultuuride kohtumispaik"]. Nr. 1, lk. 35.

Eesti eriala- ja teadusraamatukogud 2001. aastal : [statistikatabel] / koost. Heli Priimets. Nr. 4, lk. 29.

Eesti ja IFLA : mida teha, et Eesti raamatukogunduse heast tasemest maailmas rohkem teataks? Nr. 5, lk. 38-39. Vastavad: Aira Lepik ja Marje Aasmets.

Eesti kooliraamatukogud 2001.-2002. õ.a. : [statistikatabel] / koost. Heli Priimets. Nr. 6, lk. 24.

Eesti rahva-, eriala- ja teadusraamatukogud 2001. aastal : [statistikatabel] / koost. Heli Priimets. Nr. 4, lk. 27-29.

Eesti rahvaraamatukogud 2001 : [statistikatabel] / koost. Margit Jõgi, Heli Priimets. Nr. 2, lk. 16.

Eller, Eike. Euroopa Ühenduse raamprogramm "Kultuur 2000". Nr. 3, lk. 16-18.

Erelt, Tiiu. Keelteoskus tähendab kõigepealt emakeeleoskust / interv. Maire Liivamets : [vestlus Eesti Keele Instituudi vanemteaduri, ERÜ terminoloogiatoimkonna liikmega]. Nr. 3, lk. 25-27.

Gergeleži, Aurika. IAML-i aastakonverents Berkeley's. Nr. 5, lk. 39.

Gergeleži, Aurika. Muusikaraamatukogude koostööst meil ja mujal. Nr. 1, lk. 8-10.

Hea lugeja! : [ajakirja lugejate küsitlus]. Nr. 2, lk. 23-26.

[**Helsingi Ülikooli Raamatukogu** uus direktor on **Kai Ekholm** : sõnum]. Nr. 1, lk. 37.

Hint, Mati. Ilse Lehiste raamatust. Nr. 1, lk. 19-20.

Rets. rmt.: Lehiste, Ilse. Keel kirjanduses / koost. Jaan Ross. Tartu: Ilmamaa, 2000. (Eesti mõttelugu ; 36)

IFLA interneti manifest. Nr. 3, lk. 15.

Josing, Marje. Eesti vajab Euroopa Liidu ühisturgu. Nr. 5, lk. 13-16.

Juristiveerg : ajakirjalt "Raamatukogu" on küsitud kohakaaslusega töötamise võimalustest edaspidi. Nr. 1, lk. 20. Vastab RR-i personaliosakonna juhataja Heli Naeris.

Jõgi, Mall. Kirjasõna maagia : koostaja märkmeid. Nr. 5, lk. 28-29.

Rets. rmt.: Grünthal, Ivar. Müütide maagia / koost. Mall Jõgi, toim. Urmas Tõnisson. Tartu, 2001. (Eesti mõttelugu ; 40).

Jüris, Aivar. Raamatukogude infosüsteem RIKS. Nr. 3, lk. 12.

Kabur, Vaime. Oma sisukat sõna. Nr. 5, lk. 29-30.

Kalmiste, Maie. Maaraamatukogude suveseminar : [Kehtna Majandus- ja Tehnoloogiakoolis]. Nr. 4, lk. 41-43.

Kartul, Avo. Jututuba muusikatoas / interv. Anneli Sepp : [vestlus TÜR-i muusika- ja keeleõppekeskuse juhatajaga]. Nr. 1, lk. 27-29.

Kas küla on muutnud oma suhtumist maaintelligentsi, ja miks? Nr. 3, lk. 30-32. Vastavad: Eha Rammo, Meeli Kuntur, Ille Riisk, Anne Idvand.

Kas projekt "Lugemine lubatud" on teie töid-tegemisi ja laste lugemist juba kuidagi mõjutanud? Nr. 2, lk. 37-38. Vastavad: Anne Kippar, Adu Neemre, Siina Pallas.

Kask, Linda ; Olevsoo, Reet. Raamatukogupäevad "Lugemine lubatud". Nr. 6, lk. 33-35.

Kiipus, Merike. August Palmi meenutuseks : [Eesti Kirjandusmuuseumi bibliograafia osakonna juhataja]. Nr. 1, lk. 36.

Kirsell, Arda-Maria. [ERÜ] Liigitamise ja märksõnastamise toimikond - 10. Nr. 5, lk. 31-32.

Kreslins, Janis A. Mälestame : **Viktor Kõressaar** : 15.10.1916 - 25.10.2002 : [kauaaegne New Yorgi Avaliku Raamatukogu slaavi ja balti osakonna juhataja]. Nr. 6, lk. 40.

Kruus, Aurika ; Klaassen, Anne. Artiklite andmebaasid jätkuvalt murelapseks. Nr. 6, lk. 8-9.

Kull, Tiina. Lugesin end raamatukoguhoidjaks / interv. Maire Liivamets : [vestlus Adavere Raamatukogu juhatajaga, Jõgeva maakonna parima raamatukoguhoidjaga aastal 2002]. Nr. 6, lk. 29-30.

Kurel, Vaike. Kooliraamatukoguhoidjate Võru suveseminar : [teemal "Kooliraamatukogu ja kohalik omavalitsus"]. Nr. 4, lk. 44.

Kurel, Vaike. Kuidas elavad Eesti, Läti ja Leedu kooliraamatukogud? : [ERÜ kooliraamatukogude sektiooni seminar "Kooliraamatukogude areng õppivas ühiskonnas" Tallinna Inglise Kolledžis]. Nr. 1, lk. 33.

Kurvet, Mare. Võistlus "Infootsing 2002" : [raamatukogupäevade ürituse lõppvoor toimus RR-is]. Nr. 6, lk. 35.

VI Nukitsa konkurss lõppenud : [edukaim lastekirjanik oli Henno Käo ja parim raamatukunstnik Karel Korp]. Nr. 3, lk. 42.

Kuuse, Ülle. Lastekirjanduse osakonnas. Nr. 2, lk. 12-13.

Kõiv, Lea. Tähistati Tallinna Oleviste raamatukogu 450. aastapäeva. Nr. 3, lk. 41.

Kõnekoosolek : [teemal "Lugemine lubatud", eestvedajaks ELTK]. Nr. 2, lk. 42-43. Allk.: ERÜ büroo. Samal teemal: Lauring Vaska, Sirje. Mis jäi südamele?

Kül, Lilia. Tartu Ülikooli erialaraamatukogud. Nr. 4, lk. 12-13.

Kümnik, Maare ; Pikk, Mare ; Kivitar, Mare. Tartumaa Kogus : [ERÜ Tartumaa Kogu tegemistest]. Nr. 4, lk. 43.

Lahek, Harri-Koit. Eesti Patendiraamatukogu 1991-2001. Nr. 2, lk. 8-10. Sisaldab bibliograafiat.

Liimal, Pille. Eurointegratsiooni mõju sotsiaalpoliitikale. Nr. 4, lk. 34-35.

Liiv, Toomas. Kultuuriaasta 2002 : Eesti juhtum. Nr. 6, lk. 4.

- Liivak, Krõõt.** Raamatukogutöö annab vaimse vabaduse / interv. Maire Liivamets : [vestlus RR-i humanitaarsaali juhatajaga]. Nr. 5, lk. 17-18.
- Liivak, Krõõt.** Taas auhinnati bibliograafe : [ERÜ ja EAR-i auhind anti Ene-Lille Jaansonile "Tartu ülikooli trükikoda, 1632-1710 : ajalugu ja trükiste bibliograafia" eest]. Nr. 2, lk. 40-41.
- Liivamägi, Toomas.** *Bibliotheca Universitatis Tartuensis* täna ja homme. Nr. 4, lk. 4.
- Liivamets, Maire.** Eesti raamatut tuleb hoida : [XIX eesti raamatuteaduse konverentsil EKM-is räägitust]. Nr. 6, lk. 39.
- Loddes, Ene.** Teadusbibliograafia – trükiväljaandest andmebaasiks? Nr. 2, lk. 5-7.
- Loddes, Ene ; Soone, Triin.** *Index Scriptorum Estoniae* : [RR-is koostatava andmebaasi ISE kujunemisloost]. Nr. 4, lk. 5-6.
- Lotman, Piret.** Eesti raamatukogu ja Euroopa kultuuriruum. Nr. 1, lk. 5-6. Sisaldab bibliograafiat.
- Lotman, Piret.** *Hortus librorum*. Nr. 5, lk. 27.
- Rets. rmt.: Reimo, Tiit. Raamatukultuurist Tallinnas 18. sajandi teisel poolel. Tallinn, 2001.
- Lotman, Piret.** Teadusraamatukogu ja riigi identiteet. Nr. 3, lk. 7-9. Sisaldab bibliograafiat.
- Lukas, Tõnis.** Riik peaks teaduse arendamist võtma kui tervikut / interv. Madis Orav : [vestlus endise haridusministri TÜRi 200. aastapäeval]. Nr. 4, lk. 19-20.
- Lusmägi, Sirje.** Omanikumärkidele pühendatud konverents : [RR-i konverentsi "Omanikumärgid vanaraamatus. Ajalugu, kirjeldamine, atribueerimine" ettekannetest]. Nr. 5, lk. 32-33.
- Maaraamatukoguhoidja** mõtisklusi kevadel 2002 ehk Miks raamatukogu ei telli enam kõiki eesti kirjanike teoseid. Nr. 3, lk. 32-34. Vastavad: Sirje Bärge, Maie Kalmiste, Tiina Arike, Margit Bunder, Vaike Kuuse, Helena Siiraja, Ulvi Praks, Heli Petrovits ja Kadrina valla raamatukogu töötajad.
- Marrandi, Eha.** ERÜ maaraamatukogude sektsiooni koosseis uuendatud. Nr. 2, lk. 43.
- Meltsas, Marika ; Olonen, Riin.** EBSCO andmebaasid : [Haridusministeerium rahastas programmi eIFL raames hangitavate EBSCO andmebaaside ostu Eestisse]. Nr. 2, lk. 45.
- Mets, Õnne.** [Euroinfo telefoni] Kaks tegevusaastat. Nr. 3, lk. 20.
- Metsar, Silvi.** NORDINFO toetusstipendiumiga Tampere : [Tampere Ülikooli Raamatukogust]. Nr. 5, lk. 40-41.
- Miil, Kärt ; Uri, Kertu.** Taasrakendati referentide süsteem : [TÜR-is]. Nr. 4, lk. 17-18.
- Millest mõtled, raamatukoguhoidja?** Nr. 5, lk. 19-20. Vastavad: Sirje Nilbe, Ilona Smuškina, Katrin Kaugver, Meelis Ideon.
- Millest mõtled, raamatukoguhoidja?** Nr. 6, lk. 31-32. Vastavad: Tiina Tarik, Kristi Simpson, Linda Sarapuu, Ludmilla Kapatsõna.
- Milline on Teie meelest Tartu Ülikooli Raamatukogu tähendus ülikoolile ja Eestile?** Nr. 4, lk. 20-21. Vastavad: Mart Laar, Peeter Olesk, Linda Kask.
- Milline võiks olla teie meelest ideaalraamatukogu?** Nr. 1, lk. 33. Vastavad: Merike Kiipus, Saima Andla, Reet Olevsoo, Triin Soone.
- Muru, Mati.** Pool sajandit keskeriharidust Tallinnas (1952-1960), Viljandis (1960-1991). Nr. 2, lk. 27-29. Sisaldab bibliograafiat.
- Mäepere, Arda.** Kadrioru Raamatukogu uutes ruumides. Nr. 2, lk. 13-14.
- Mäepere, Arda.** Uut Tallinna Keskraamatukogus : [peahoone renoveerimisest ja muutustest lugejateeninduses]. Nr. 2, lk. 11.
- Mälestame : Helmi Masing** : 17.09.1910 – 24.04.2002 : [kauaaegne raamatukogunduse õppejõud, ERÜ auliige]. Nr. 3, lk. 42.
- Mälestame : Merike Kaljumäe** : 20.09.1936 – 12.10.2002 : [kauaaegne Eesti Hoiuraamatukogu töötaja]. Nr. 6, lk. 40. Allk.: Tallinna Kultuurhariduskooli esimese lennu raamatukogunduse B-klass.
- Naeris, Heli.** Töö- ja puhkeaja seadus. Nr. 6, lk. 36.
- Naeris, Heli.** Töölepingu sõlmimine. Nr. 2, lk. 35-36.
- Nestor, Eiki.** Euroopa Liit ja töötav Eesti. Nr. 4, lk. 32-34.
- Nuut, Anu.** Eesti teadus- ja arendustegevus Euroopa kontekstis : [rahvusvahelisest konverentsist "Paindlik Euroopa – liikumisvalmidus kui teadustegevuse võimsuse kindlustamise vahend ja võimalus" Tallinnas]. Nr. 5, lk. 41.
- Nuut, Anu.** Standardimine : statistika ja töö tulemuslikkus. Nr. 5, lk. 6-8.
- Nuut, Anu.** Uut statistikas : rahvusvaheline standard ISO 2789 : [2002] : ["Informatsioon ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline raamatukogustatistika"]. Nr. 6, lk. 17-19. Sisaldab bibliograafiat.
- Olonen, Riin.** Talveseminarist : [ELNET Konsortsiumi liikmesraamatukogud Käärikul]. Nr. 2, lk. 44.
- Olonen, Riin.** Teadusraamatukogude suveseminar 2002 : [Ojaäärseel toimunud suveseminari korraldasid RR ja ELNET Konsortsium]. Nr. 5, lk. 34.
- Paas, Marita.** Huvitav raamat Oleviste kogust : Maurus Hrabanuse *De Laudibus sanctae crucis*. Nr. 3, lk. 27-28.
- Paas, Marita.** Torquato Tasso "Vabastatud Jeruusalemm" Oleviste kogus. Nr. 6, lk. 27-28. Sisaldab bibliograafiat.
- Pihlau, Kristina.** Internetiallikad ja RR-i teemavärv. Nr. 5, lk. 5-6.
- Puusepp, Iisi.** Lugeja ootab päringule kiiret vastust : [rahvaraamatukogude võimalustest ja probleemidest lugeja teenindamisel]. Nr. 3, lk. 9-10.
- Põllo, Helgi.** Hiiumaa muuseumi programmis "Kultuur 2000". Nr. 3, lk. 18-19.
- Raamatukoguhoidjate** aastakoosolekust : [RR-is, ERÜ aastapreemia sai Rapla Keskraamatukogu pearaamatukoguhoidja **Katrin Niklus**, teenetepreemia anti Viljandi Kultuurikolledži õppejõule **Mati Murule**]. Nr. 2, lk. 41-42.
- Raamatukogunduse** uudiskirjandus. 1-6 / koost. Ene Sahkai. Nr. 1, lk. 21-24 ; nr. 3, lk. 21-24 ; nr. 4, lk. 23-26 ; nr. 5, lk. 21-24 ; nr. 6, lk. 21-24.
- Rand, Mare.** Kuidas teha end nähtavaks? : [TÜR-i käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna tööst enda tutvustamisel]. Nr. 4, lk. 14-15.
- Rande, Anne.** Aeg annab arutust! : [ELTK korraldatud rahvusvahelisel konverentsil "Kas sunnitud armastus?" räägiti põhikooli õpilaste lugemisest]. Nr. 6, lk. 15-16.
- Raudma, Tiia.** Tõlkide ja tõlkijate koostöö eurointegratsiooni kontekstis. Nr. 2, lk. 17-19.
- Reimo, Tiit.** Gebhard Himseli raamatuannetus Tallinna raamatukogule Oleviste kiriku juures. Nr. 2, lk. 34-35.
- Reimo, Tiit.** Raamatuteaduse seminar Vilniuses : ["Raamatumuuseum: olemus ja arengusuunad"]. Nr. 6, lk. 38.
- Reimo, Tiit.** Rooma õiguse väljaanded Oleviste kogus. Nr. 5, lk. 25-26.
- Reimo, Tiit.** Tallinna raamatukogu Oleviste kiriku juures – 450. Nr. 1, lk. 30-31. Sisaldab bibliograafiat.

- Remmelt, Helle.** Eestimaa talurahvaseadus : [1901. a. ilmunud väljaande tõlkijaks ja kirjastajaks on Konstantin Päts]. Nr. 1, lk. 32.
- Riet, Ene.** Friedrich Puksoo päev : ["Lehekülgi Eesti raamatukogude ajaloost" TÜR-is]. Nr. 2, lk. 39.
- Riet, Ene.** IFLA tähendab demokraatiat : [IFLA 68. aastakonverents "Raamatukogu elulisus : demokraatia, mitmekülgus, info kättesaadavus" Glasgow's]. Nr. 5, lk. 37.
- Riet, Ene.** Kohtumine hea energia linnas : [rahvaraamatukogude suvelaager Narvas ja Narva-Jõesuus, korraldajad RR ja Narva Keskraamatukogu]. Nr. 4, lk. 45.
- Riet, Ene.** Laenuhüvitis tulekul. Nr. 5, lk. 36.
- Riet, Ene.** Viljandis peeti 5. oktoobril avamispidu : [Viljandi Linnaraamatukogu uue hoone avamisest]. Nr. 5, lk. 35-36.
- Riet, Ene.** Võrumaa Ühendus : [ERÜ Võrumaa Ühendus käis reisil Sankt-Peterburis]. Nr. 4, lk. 43.
- RIKS** aastal 2002 : [firma "Deltmar" reklaam]. Nr. 2, lk. 47.
- Rist, Marju.** Andmebaasid parlamenditeeninduses. Nr. 6, lk. 6-7.
- Rist, Marju.** Raamatukoguhoidja imagost ühe enesekindla praktiku vaatenurgast. Nr. 6, lk. 5.
- Ritson, Tiina.** *Estonica*-küsimusi : [*Estonica* andmebaasi koostamisest RR-is]. Nr. 5, lk. 30.
- Ritson, Tiina.** Üks ennemuistne jutt : [RR-is avati näitus "Kalevipoeg. Üks ennemuistne eesti jutt"]. Nr. 6, lk. 39.
- [RR-i peadirektor Tiiu Valm ja Eesti Standardikeskuse tegevdirektor Sven Kasemaa allkirjastasid standardimisalase koostöölepingu : sõnum]. Nr. 1, lk. 37.
- Ruutsoo, Rein.** Ajaloolane ajaloo pöörises. Nr. 4, lk. 38-41. Sisaldab bibliograafiat.
- Rets. rmt.: Tarvel, Peeter. Demokraatia tulevik / koost. Toomas Karjahärm, Hando Runnel. Tartu : Ilmamaa, 2002. (Eesti mõttelugu ; 43).
- Saluäär, Hille.** Eesti keelest ja tõlkimisest Euroopa Liidus. Nr. 2, lk. 20.
- Sarap, Ene.** Minevikku hoides : [TÜR-i ennistuskeskuse tööst]. Nr. 4, lk. 16.
- Saukas, Rein. Friedrich Puksoo** auhind 2002 : [määrati Ilse Hamburgi monograafia "Eesti bibliograafia ajalugu 1901-1917", tunnustuse pälvis Tiiu Reimo "Raamatukultuur Tallinnas 18. sajandi teisel poolel"]. Nr. 2, lk. 38-39.
- 75** aastat IFLA-t. Nr. 5, lk. 38. Refereeritud väljaandest "IFLA - 75".
- Senkus, Antanas.** Leedu raamatukogud 2000. aastal : statistilisi andmeid / ajakirjast "Tarp knugy" 2001, nr. 6 tõlk. Mihkel Loodus. Nr. 1, lk. 25-26.
- Soon, Ade.** Kuraditosin sai täis : [ERÜ kooliraamatukoguhoidjate teabepäev "Kooliraamatukogud õpikeskkonnana ja õpioskuste kujundajana"]. Nr. 3, lk. 37.
- Talvi, Krista.** [Viljandi Kultuurikolledži] Lõpetajate diplomitöödest. Nr. 2, lk. 33.
- Tamm, Jaan.** Rahvaluule arhiivi heliarhiivi digiteerimine. Nr. 1, lk. 11-13.
- Tammeorg, Ere.** Kas Vinni-Pajustis on mudelraamatukogu? Nr. 6, lk. 13-14.
- Tammetalu, Rita.** Lääne-Virumaa Keskraamatukogu muusikatuba. Nr. 1, lk. 17-18.
- Tankler, Hain ; Ermel, Malle.** Tagasivaade kahele aastasajale : [TÜR-i ajaloost]. Nr. 4, lk. 7-11.
- Tarik, Elle. Valdemar Aleksander Vilder** 75 : [töötanud Austraalia raamatukogudes]. Nr. 1, lk. 38.
- Tiisel, Kaja.** Noodiväljaannetest Oleviste kogus : [EAR-is]. Nr. 4, lk. 36-37.
- Tiiu Reimol** doktorikraad : [infoteaduste erialal, kaitsmiseks esitati monograafia "Raamatukultuur Tallinnas 18. sajandi teisel poolel"]. Nr. 1, lk. 37.
- Tosso, Tiiu.** Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi muusikaosakond. Nr. 1, lk. 13-14.
- [TPÜ infoteaduste osakonnas kaitsesid 2001. aastal magistratöö Maria Kalentsits ja Anu Nuut : sõnum]. Nr. 1, lk. 37.
- Treier, Elem.** Maja ajaloost : [Kadrioru Raamatukogu praeguse maja ajaloost]. Nr. 2, lk. 14-15.
- Tõnnisson, Kristiina.** Milleks meile marketing? Nr. 3, lk. 13-15.
- Vaaro, Ilmar.** Kultuurikolledž viienda ja kuuenda kümnendi vahetusel. Nr. 2, lk. 30-32.
- Vahter, Anu.** Uitmõtteid keset kolimiskaost : [Saare Maakonna Keskraamatukogu uuest hoonest]. Nr. 3, lk. 11.
- Valm, Tiiu.** Raamatukogude turvalisus : [Taani Kuninglikus Raamatukogus toimunud konverentsist "Raamatukogu turvalisuse organiseerimine"]. Nr. 4, lk. 30-31.
- Valm, Tiiu.** Rahvusraamatukogu seadus muudetud. Nr. 3, lk. 38.
- Vatter, Enn.** Digitaalne kirjaoskus ja/või teine kirjaoskus. Nr. 3, lk. 35-36. Sisaldab bibliograafiat.
- Veinberg, Anne.** Millest huvitub üliõpilane : [EARi lugejatest]. Nr. 6, lk. 25-26.
- Veskus, Meeli.** Asutati NAPLE : [*National Authorities for Public Libraries in Europe*]. Nr. 6, lk. 38.
- Veskus, Meeli.** Internet rahvaraamatukogus. Nr. 1, lk. 7-8.
- Viigipuu, Kaie.** Eesti Muusikaakadeemia fonoteegist : muusikast ja lisaväärtusest. Nr. 1, lk. 15-17.
- Virkus, Sirje.** Kaugkoolitusprojekt lõpeb novembris : [Euroopa Liidu projektis "Kaugkoolitus raamatukoguhoidjatele : infokompetentse ühiskonna loomine" osaleb ka TPÜ infoteaduste osakond]. Nr. 3, lk. 40.
- Virkus, Sirje.** Suunad Euroopa kõrghariduses. Nr. 2, lk. 4.
- Virkus, Sirje.** Teateid Inglismaalt : [autor on Manchesteri metropoli ülikooli doktoritööpe stipendiaat]. Nr. 1, lk. 4.
- Virkus, Sirje.** Väike ja suur Eesti. Nr. 5, lk. 4.
- Virkus, Sirje.** Ühendkuningriigi infopoliitika. Nr. 3, lk. 4.
- Volt, Mihkel.** [Kreutzwaldi aasta : pöördumine, tähtsamad üritused]. Nr. 6, lk. 41.
- Õnnitleme : Evi Rannap** - 70 : [TPÜ emeritprofessor : sõnum]. Nr. 6, lk. 42.
- Õnnitleme : Ivi Tingre** 70 : [olnud tegev erinevatel ametikohtadel kultuuriministeriumis, ERÜ-s jm.]. Nr. 1, lk. 38.
- Õnnitleme : Mati Muru** 65 : [Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse kateedri kauaaegne juhataja]. Nr. 1, lk. 38.
- Õnnitleme : Milvi Tedremaa** - 65 : [Eesti Meditsiini-raamatukogu direktor]. Nr. 3, lk. 42.
- Äärma, Aive ; Lepp, Heli.** Järvamaa Keskraamatukogu : [rõõmudest ja muredest seoses kolimisega uude majja]. Nr. 2, lk. 15-16.

Koostanud Margit Stamm

This is the Right Time to Discuss the Future Krista Talvi 4

In 2003, the Estonian Librarians' Association is celebrating its 80th anniversary and the 15th year of its refoundation. By its statutes, the association seeks three goals: the development of librarianship, improvement of librarians' vocational skills and promotion of their professional interests. The author provides an overview of the activities of the association since its reestablishment. Today the association has over 700 members and several sections, committees, and working groups; it is represented in IFLA. After every four years a congress of Estonian librarians, and, annually, a speech forum and popular library days have been taking place.

ART LIBRARIES

Art Libraries – To Whom and Why? Katre Riisalu 5

An overview of the everyday work at the Fine Arts Information Centre of the National Library of Estonia. The author tries to find an answer to the questions who are the users of art library services and what is an art library. The electronic databases on CD-ROMs, acquired by the National Library, are being introduced. The National Library of Estonia's subject gateway facilitates the use of the Internet resources. The gateway draws together portals, journals published on the Web, electronically accessible reference books and the Web pages of the most important art organisations that provide reliable art information.

The Estonian Academy of Arts Library Yesterday, Today and Tomorrow Elvira Mutt 8

The history of the library, established together with the State School for Applied Arts in 1914.

About the Activities of the Association of Estonian Art Libraries

Mari Sibul 9

The association was established in 1999 with an aim to unite, coordinate and develop the activities of art libraries with various size and volume, and at different levels of collections. The member libraries started to pay each other visits to get acquainted with other libraries' work organisation and collections. The coordination of collection acquisition is of top priority, in which a joint database plays a major role. Information about the activities of Estonian art libraries is provided on the association's Web page (www.artun.ee/Viited/Eesti%20Kunstiraamatukogud/).

Modern Art Libraries in the Baltic Sea Region Mari Sibul 11

An overview of a seminar of the art libraries in the Baltic Sea region on the above mentioned theme on 27–28 September 2002 in Tartu. It was the first attempt to bring together the representatives of Baltic art libraries. An idea to establish a Baltic art libraries association (ARLIS/Baltica) in the future, following the model of Nordic libraries who have founded their association (ARLIS/Norden), was uttered.

NATIONAL INFORMATION POLICY

For the Defence of the Bibliographic Database of Articles *Index Scriptorum Estoniae* Toomas Schvak 12

A comment to the article on analytical bibliographic description issues, published in the previous number of the journal (RK 6/2002, pp. 8-9) and a pronouncement of the National Library of Estonia's standpoint in the *Index Scriptorum Estoniae* matters.

DEVELOPMENT ACTIVITIES

Performance Measurement: Indicators for Measuring Electronic Services Anu Nuut 13

In 2000 an Estonian standard *EVS-ISO 11620 Informatsioon ja dokumentatsioon. Raamatukogutöö tulemuslikkuse indikaatorid* (Information and documentation – Library performance indicators), including indicators for library performance analysis, was drawn up. The article gives a detailed overview of additional performance indicators presented in a complementary document to a standard ISO/FDIS 11620:1998/DAM, their use and interpretation of their use.

LIBRARY MARKET PENETRATION

Public Relations of Public Libraries Ele Koitmaa 17

The article gives reasons why a public library should need public relations activities.

PUBLIC LIBRARIES

Working Class Libraries in the Independent Republic of Estonia

Piret Lotman 19

Public libraries that emerged in the West European cultural space after the social reforms of the 19th century had to promote technical education and to keep the working class away from social strains. Workers of the underindustrialised Estonia started to found their own libraries together with trade unions only during the first Russian revolution in 1905–1907. The article characterises one of the largest among other type of working class libraries, established by

the initiative of factory owners and based on the ideology of individual self-development – the library of A. M. Luther's mechanical woodworking plant.

Graduates from the Viljandi College of Culture in 2002 21
RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP 23
INTERVIEW**I Am Waiting for More Active Cooperation: an Interview with Ivi Tingre** Maire Liivamets 26

An interview with a long-standing councillor on library affairs for the Ministry of Culture (an inspector and a head of the State Inspectorate for Libraries), and the President of the Estonian Librarians' Association in 1992–1994.

THE ANSWER PLACE 28

Hele-Mai Truuts (Kabala library), **Sirje Tarvis** (Orissaare library), **Ulvi Heinmaa** (Lihula Town Library) and **Mall Kõpp** (Vastse-Kuuste library) ponder upon the necessity for our library journal *Raamatu-kogu*.

RECALL 30

Helene Johani – 100. For approximately ten years she held the post of the director of the State Public Library of the Estonian Soviet Socialist Republic (1944–1953), and was also a part-time chair of bibliography and assistant professor at the Chair of Bibliography of the University. **Tiiu Valm** ponders upon her mission as an inspirator; **Konrad Kikas** speaks of the cooperation within the Committee for Profiling Research Libraries; **Vaime Kabur** recollects the celebration of her 80th birthday; **Mai Eha** writes about her as her friend and teacher.

FRIEDRICH REINHOLD KREUTZWALD – 200

Memorializing Kreutzwald – A Life's Work Virve Ots 33

A long-standing researcher at the Kreutzwald Museum gives a detailed overview of the erection of a memorial (1926) and establishing a museum (1941) for an Estonian writer and a medical doctor Friedrich Reinhold Kreutzwald (1803–1882) in his home town of Võru, and of the role of a Võru school teacher Jakob Teder in memorializing Kreutzwald.

ESTONIAN LIBRARIANS' ASSOCIATION

Friedrich Puksoo Day Ene Riet 36

An overview of the 14th Friedrich Puksoo Day held on the 23 Jan. About the speech meeting and the assignment of the **Friedrich Puksoo Prize**. The prize of 2003 was awarded to **Ene-Lille Jaanson** for her decades-long research and publication work in the field of Estonian book and typography history.

Round Table of the Directors of Research and Special Libraries 36
On 5 December 2002 this round table was established at the association with an aim to restore cooperation between the libraries.

Information Day for School Librarians Külli Kose 37

An overview of an information day for school librarians, held on 8 November 2002 at the National Library of Estonia, on the theme "Information work and user services in school libraries".

NEWS

Juhan Peegel Pronounced the Kreutzwald's Year Open Ellen Arover 38

An overview of the 46th conference of the Kreutzwald's Days on 19th and 20th Dec. 2002. The conference draw public attention due to two events: the Kreutzwald's year was pronounced open and a Latvian poet Astride Ivask handed over the Ivar Ivask's Memorial Foundation's grant to Jüri Talvet, a foreign literature professor at the University of Tartu.

The Estonian Academic Library Presented New Volumes of the Estonian Retrospective National Bibliography

Tiina Aasmann, Sirje Lauring Vaska 38

An overview of the presentation of the 1.-2. volumes of the 4th part of the Estonian retrospective national bibliography *Estonian-language periodicals 1766–1940*, published by the Estonian Academic Library, at the library on 13 January 2003.

CONGRATULATIONS:

Hans Jürman – 80 – a long-term employee of the National Library of Estonia, honorary member of the Estonian Librarians' Association since 1996;

Konrad Kikas – 75 – held the office of the director of Tallinn Technical University Library for 33 years;

Heino Raim – 70 – a long-standing senior librarian at the Archival Library of the Estonian Literary Museum;

In memoriam: Mari Kalvik (1937–2002) – a merited university lecturer and bibliologist; a long-standing member of the Estonian Librarians' Association's Committee on Bibliography.

CUMULATIVE LIST OF CONTENTS IN 2002 40

MÄRTS ON ATP PRO SÜNNIPÄEVAKUU!

KINGITUS
MÄRTSIS JA APRILLIS IGALE
VÄHEMALT 1000 KROONI* EEST TELLIJALE

MÄRTSIS-APRILLIS **5%** SOODUSHIND JÄRGMISTELE TÖÖVAHENDITELE:

RAAMATU-
KÄRUD
koodinumbritega
4205, 4015,
4057, 4051,
4013, 4059,
105

**ATP
PRO**

*Miks on ATP PRO
raamatukogude poolt
hinnatud?*

ERGONOOMILINE
ELEKTRIMOOTORIGA
ARVUTI-TÖÖKOHT
koodinumber 4141

KADI KIIPUS, Eesti
Rahvusraamatukogu
kõiteosakonna juhataja:
*"Kasutame ATP PRO
pakutavat
Nescheni raamatukilet
ja see on tõesti hea toode –
pehme, kergelt töödeldav
kõitjale, kaitsev trükisele ja
soodsa hinnaga!"*

VÄRVILISED
PLASTMASS-
TABURETID
koodinumber 23116

VAIKE ORO, Jõgeva
Maakonna KRK
juhataja:

*"Oleme väga rahul
Nescheni raamatukiledega –
tellisime ATP PRO-lt neid
maakonna kogudele,
on kvaliteetsed,
hästi läbipaistvad ja hea hinnaga!"*

ÜLIMENUKAS
FILMOLUX-SOFT
RAAMATUKILE
koodinumbriid
26863-26873

* käibemaksuta

ATP PRO, Kuhlbari 1, 10128 Tallinn, tel. 620 7593, 620 7614, faks: 620 7594,
e-post: taimi@atp.ee; koduleht Internetis hinnakirjadega: www.atp.ee/pro